

РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМІ НАУКОВОЇ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

DOI: https://doi.org/10.15407/r_nbuv.0005179.81

§ 2.1. Електронні інформаційні ресурси наукової бібліотеки вінфраструктурі знань цифрового суспільства

Наталія Самохіна, Інна Пелюховська

Сучасний етап розвитку суспільства зумовлює процеси трансформації діяльності бібліотеки на основі інформаційних технологій, розвитку цифрового простору, запровадження інтелектуальних сервісів та свідчить про зростаючу роль знань у процесі оптимізації бібліотечно-інформаційної діяльності. Питання трансформації бібліотечної діяльності посідають провідне місце в сучасних бібліотекознавчих дослідженнях, зокрема, вивчаються технологічні, функціональні, організаційні, кадрові напрями її реалізації. В ході дослідження системних трансформацій бібліотечно-інформаційних процесів актуалізується питання аналізу організаційного забезпечення функціональної діяльності бібліотеки, створення та наукової організації електронних інформаційних ресурсів (ЕІР), нових підходів до плану розвитку вітчизняної наукової бібліотеки тощо.

Використання сучасних інформаційних технологій, широкого спектра ЕІР, застосування інформаційних систем забезпечують принципово новий рівень отримання знань. ЕІР надають можливість користувачам задовольняти свої інформаційні потреби на високому рівні, використовуючи сучасні бібліотечно-інформаційні технології, доступ до світового дослідницького простору.

Зміни, що відбуваються у сучасному світі, підштовхують наукові бібліотеки до переоцінки їхньої ролі у суспільстві, стають невід'ємною частиною не лише інформаційної діяльності, а й системи наукової міжнародної комунікації. Бібліотеки виступають посередником у процесі поширення наукового знання. Сучасні науковці публікуються у міжнародних виданнях, беруть участь у міжнародних програмах, презентують результати своїх

досліджень на міжнародних науково-практичних конференціях та інших заходах, здійснюють дослідження за кордоном.

Теперішні тенденції розвитку науки відображають такі принципи: єдність міжнародного наукового інформаційного простору, як комунікаційного середовища, що реалізується шляхом інтеграції наукових видань у міжнародні наукометричні бази даних; відкритий доступ, інтеграція наукових періодичних видань у централізовану інфраструктуру відкритих публікацій; наукове співробітництво в різних вимірах. Тому актуальними є питання впровадження сучасних інформаційних технологій, використання можливостей віртуальних інформаційних ресурсів, організація електронних видань, представлення в електронному вигляді паперової видавничої продукції. Друковані чи електронні періодичні видання є необхідним елементом розвитку науки і технологій, засобом здійснення комунікації між ученими. Індексція у відповідних наукометричних базах даних є показником статусу журналу, відповідності міжнародним стандартам якості. Наукові журнали проходять строгий відбір за критеріями, які відображають редакційну політику, вимоги до подання наукового матеріалу та представлення журналу в мережі. Наукометричний показник є одним із параметрів оцінювання того чи іншого наукового видання [4, 49].

Сьогодні в інформаційному суспільстві надзвичайної актуальності набуває забезпечення вільного доступу до інформації, стимулювання належної репрезентації бібліотечної установи у світовому науковому просторі, розвиток співпраці в інформаційній комунікаційній сфері, вдосконалення форм і методів обслуговування користувачів. Участь вітчизняних бібліотек у міжнародній співпраці сприяє інтеграції вітчизняного дослідницького простору до світового [48].

Наукові бібліотеки посідають провідні позиції в розв'язанні глобального завдання побудови інформаційного суспільства. Інтенсивне впровадження інформаційних технологій і засобів у процеси опрацювання бібліотечних фондів, збереження інформації та надання доступу до інформаційного ресурсу сприяє розвитку інноваційних напрямів та форм бібліотечної роботи, відкриває нові можливості й перспективи щодо організації повноцінного інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів і забезпечення їхніх інформаційних потреб на якісно новому рівні. Серед засобів впровадження бібліотечних лінгвістичних інструментів – викорис-

тання авторитетних файлів для удосконалення пошуку інформації в бібліотечних порталах знань, що демонструє архітектуру взаємопов'язаних даних на сайтах і сприяє контекстуалізації наукової інформації з інтеграцією до сучасного вебпростору.

Упровадження й розвиток корпоративних бібліотечних технологій створює умови для переорієнтування діяльності наукових бібліотек у напрямі формування єдиного інформаційного простору на основі об'єднання й взаємного використання ресурсів та інтегрування їх в світовий простір [7].

У загальній картині напрямків вдосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності постає необхідність більш повного висвітлення розвитку та наукової організації ЕІР, як пріоритетного напрямку системних трансформацій в бібліотечній сфері діяльності на сучасному етапі розвитку суспільства.

Наукові бібліотеки сьогодні одночасно із сховищами традиційних документів пропонують для користувачів бази новітніх ЕІР, які самі створюють і формують. Одним з важливих елементів бібліотечно-інформаційних технологій, доступу до світового наукового простору є створення електронних бібліотек (ЕБ), тобто інформаційних систем, що накопичують, зберігають й використовують зібрання електронних документів, доступних для користувача через засоби інтернет-технологій. ЕБ надають швидкий та результативний доступ до ЕІР книжкових колекцій та періодичних видань, до зарубіжних електронних ресурсів. Формування та використання ЕІР сьогодні є одними з нагальних напрямків створення єдиного інформаційного простору.

Із типових технологій створення та формування ресурсів ЕБ, можна визначити такі: комплектування електронними виданнями, що репрезентують науковий доробок співробітників бібліотеки – науковими статтями, монографіями, науковими каталогами, бібліографічними покажчиками тощо; отримання електронних копій друкованих видань та періодики або електронних видань, наданих правовласниками (авторами та видавництвами); створення цифрових копій традиційних бібліотечних документів; залучення матеріалів, що знаходяться у вільному доступі у мережі Інтернет; підписка на електронні ресурси провідних зібрань інформаційних документів (архіву української періодики Libraria, повнотекстової бази даних наукових публікацій ScienceDirect, електронних продуктів на платформі EBSCO тощо).

За режимом доступу ЕІР поділяються на ресурси локального доступу та віддаленого доступу. Віддалений доступ передбачає, що електронний документ міститься в інформаційних мережах передавання даних. У вільному доступі можна продивитися електронні аналоги книжкових та періодичних видань, не захищені авторським правом. Решта повнотекстової інформації доступна лише у локальному режимі у читальних залах бібліотеки.

Так, основними видами ЕІР для формування і наповнення ЕБ Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) є: монографії, колективні монографії, дисертації, автореферати, життєписи, підручники, посібники, навчальні посібники, навчально-методичні та методичні посібники, збірники наукових праць, збірники статей, хрестоматії, соціологічні дослідження, національні та аналітичні доповіді, аналітичні записки, довідники, словники, енциклопедії, покажчики, бібліографічні покажчики, атласи та альбоми, тези та реферативні інформаційні матеріали, наукові видання, фахові наукові періодичні видання, брошури, законодавчі матеріали (зокрема, стандарти та нормативно-правові акти) тощо.

Ключова структура наукових ЕІР, зокрема, у НБУВ представлена на вебсайті бібліотеки, що має розгалужену систему з групуванням інформаційних ресурсів за видами діяльності: електронні каталоги та тематичні бази даних; повнотекстовий архів електронних версій наукових монографій, наукових статей, матеріалів конференцій, журналів, підручників, навчально-методичних посібників та ін., що репрезентує науковий доробок співробітників НБУВ (Репозитарій НБУВ); електронний архів наукових періодичних видань України (Наукова періодика України); фонд електронних повнотекстових документів книжкового типу (Наукова електронна бібліотека НБУВ); реферативні ресурси (Реферативна база даних “Україніка наукова”); онлайнні електронні бази даних (Libraria, EBSCO та ін.); віртуальна довідкова служба, технологія виконання якої включає: запит користувача, пошук відповідної бібліографічної або повнотекстової інформації, відповідь читачеві. Зокрема, виконання тематичної віртуальної довідки подається у вигляді бібліографічного опису документів із зазначенням електронних адрес відповідних матеріалів; довідкові сервіси для читачів (тематичний Інтернет-навігатор, електронна доставка документів МБА; електронні виставки тощо).

Досвід використання ЕІР у НБУВ, показує, що застосування ЕІР дозволяє у повній мірі задовольняти інформаційні потреби користувачів. Для удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів в НБУВ та подальшого розширення переліку ЕІР часто проводяться читацькі анкетування, постійні моніторинги використання ЕІР бібліотеки, систематичний аналіз звернень користувачів до інформаційних ресурсів вебсайту НБУВ.

Популярності ЕІР сприяють можливість отримати необхідні наукові матеріали для роботи з ними вдома у будь-який час доби, зручність роботи з електронною версією. В НБУВ функціонує безкоштовна бездротова локальна мережа Wi-Fi, читачі мають можливість користуватися електронними версіями вітчизняних наукових журналів, журналів НАН України, архівом української періодики Libraria. У НБУВ також проводяться роботи з використанням систем Open Journal Systems (OJS) та Open Monograph Press (OMP) як засобів оприлюднення результатів наукових досліджень. OJS та OMP є одними з найбільш відповідних платформ для представлення наукових видань згідно усім вимогам та стандартам, що надаються світовими наукометричними базами.

Проблемами користувачів у площині ефективного використання ЕІР у першу чергу можна назвати: недостатнє володіння іноземними мовами; некомпетентність у галузі новітніх технологій; недостатній рівень пошуку необхідних інформаційних матеріалів, що впливає на швидкість та якість роботи; відсутність необхідного обсягу повнотекстових електронних матеріалів; доступність повнотекстових електронних ресурсів лише у локальній мережі бібліотеки; труднощі у процесі копіювання ЕІР для подальшої роботи; питання, що лежать у площині авторського права тощо.

Отже, системним трансформаціям бібліотек сприяють нові інформаційні технології, із впровадженням яких бібліотеки здійснюють перехід від традиційної книгозбірні до інформаційного центру. Електронні технології дозволяють комплексно підходити до розв'язання інформаційних завдань, у результаті чого користувач отримує сукупність повнотекстових інформаційних матеріалів з питань, що його цікавлять.

Пріоритетним напрямом у діяльності бібліотеки є розкриття бібліотечних фондів. Зокрема, можливості мережі Інтернет дали новий поштовх для розвитку виставкової роботи бібліотек у віртуальному середовищі. Це

дозволяє забезпечити збереження документів при практично необмеженому терміні експонування їх в електронному віртуальному режимі; розкрити зміст представлених документів за допомогою анотацій і візуального ряду; представити документи обраної тематики, які відсутні у власних фондах, але є в інших бібліотеках і в інтернет-мережі; надати користувачам можливість дистанційного перегляду віртуальної виставки на сайті бібліотеки у будь-який час доби. Так, на порталі НБУВ можна ознайомитися з електронними книжковими виставками: <http://www.nbuv.gov.ua/exhibitions>. Серед них: «Сучасна бібліотека: інноваційні трансформації ресурсів і послуг» (відділ теорії та історії бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/exhibitions>; «Волонтерство» (відділ науковобібліографічної інформації НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/node/5963>; «Мелвін Дьюї та його УДК в сучасних реаліях бібліотек» (відділ теорії та історії бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/node/5966>; «Малер і Відень» (відділ міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/exhibitions>; «Книги Богдана Лепкого в формуванні національної ідентичності українців і в духовному відродженні України» (до 150-річчя з дня народження письменника) (відділ зарубіжної українніки Інституту книгознавства НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/node/5972>; «До 150-річчя від дня народження видатної української оперної співачки Соломії Крушельницької» (1872–1952) (відділ формування та використання газетних фондів НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/node/5974>; «Кінопреса» (з циклу «Професійна преса») (відділ формування та використання газетних фондів НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/node/5975>; «Цивільний захист населення» (відділ соціокультурної діяльності НБУВ) <http://www.nbuv.gov.ua/node/5973> та інші.

Модель сучасного інформаційного продукту бібліотеки складається із семантичної складової і сервісної компоненти: набору програм або інтерактивних застосунків, мультимедійних, мобільних додатків, інтелектуальних та хмарних інформаційних сервісів, систем наукового пошуку, автоматизованого перекладу тощо, на основі яких споживач може самостійно обирати кінцевий результат втілення продукту, час і місце його отримання та форму споживання.

Сучасні автоматизовані інформаційні системи стають ефективним інструментом здійснення обробки інформаційного потоку, а бібліотечні пра-

цівники володіють технологіями, які об'єднують сучасні методи інформаційного пошуку й аналітичної обробки інформаційного масиву. Окрім того, основані на принципах каталогізації і бібліографознавства знання дозволяють вирішувати сучасні проблеми. Це дозволяє швидко формувати електронний продукт, якого потребує споживач, і пропонувати його в інформаційному середовищі. Таким чином, забезпечується формування сервісної складової, яка базується на оперативності в поєднанні з високою культурою оформлення інформаційної продукції і конкурентоспроможною рентабельністю її виробництва [6, 32].

Характерною особливістю сучасності, що відтворює організаційні зміни розвитку бібліотечної діяльності, є міжбібліотечна взаємодія та впровадження мережових організаційних форм – бібліотечних корпорацій, електронних бібліотек, медіатек тощо. Саме кооперація є найперспективнішим напрямом розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві та суспільстві знань. Бібліотека однією з перших опанувала онлайніві корпоративні технології і продемонструвала іншим суб'єктам соціальних комунікацій, яким чином слід використовувати переваги сучасних корпоративних технологій в інтересах своїх співробітників і користувачів [6].

Треба відзначити, що сьогодні Інтернет значно розширив можливості доступу користувачів до інформації. Це суттєво знижує відвідуваність традиційних бібліотечних установ, яким у сучасних умовах доводиться конкурувати з мережевими книгарнями, інформаційними агентствами тощо [23, 29].

Посилюються вимоги до бібліотеки і з боку користувачів. Зокрема, сьогоднішній читач прагне мати доступ до ресурсів не лише стаціонарно, а й у віддаленому режимі, можливості для віддаленого замовлення літератури, електронного доставляння документів тощо. Тому останнім часом установи дедалі частіше вдаються до вирішення технологічних завдань інформаційного забезпечення у віддаленому режимі, динамічно зростає застосування веборієнтованих інтерфейсів, звичних для інтернет-відувачів [30, 33]. Це передбачає виконання якнайповнішого комплексу технологічних операцій. Більшість наукових та національних бібліотек країни надають користувачам такі вебпослуги: електронне доставляння документів, віртуальна довідка, фахове дистанційне консультування, електронна читальна зала, онлайн-замовлення.

Отже, сьогодні накопичено значний досвід використання інноваційних технологій у бібліотечній галузі. Вітчизняні книгозбірні мають можливість:

- створювати: електронні каталоги друкованих та цифрових видань, бази даних читачів;

- автоматизувати: процес формування каталожних карток та їхній друк, пошук за визначеними критеріями, процес комплектування, процес видавання літератури і взаємного діалогу з читачами;

- формувати: бази даних та тематичні колекції, орієнтовані на певну проблематику; оперативно, з використанням можливостей сайтів бібліотечних інформаційно-аналітичних видань, ознайомлювати читачів із списками нових надходжень;

- забезпечувати доступ до: фонду повнотекстових електронних документів електронної бібліотеки, цифрового каталогу та електронної картотеки статей, сайта бібліотеки та ресурсів Інтернету, баз даних на електронних носіях інформації;

- забезпечувати довідково-бібліографічне обслуговування: здійснювати інформаційний супровід запитів читачів, проводити тематичний пошук і формування бібліографічних покажчиків;

- виготовляти та розповсюджувати власну інформаційно-аналітичну продукцію, що містить відомості про наявні ресурси у фондах;

- надавати послуги щодо: використання предметно-пошукового словника, який забезпечує повноту і точність інформації згідно із запитом; підготовки реферативної інформації тощо [23, 31].

Оптимізація системи функціонування бібліотек в інформаційному суспільстві відбувається у напрямі створення нових організаційних форм — електронних і цифрових бібліотек, медіатек тощо. Важливими є питання розроблення підходів і технологій створення ЕБ. Так, НБУВ з 2010 р. активно працює над створенням «Наукової електронної бібліотеки» (НЕБ). Основним завданням інформаційного ресурсу НЕБ є формування повнотекстового фонду електронних документів у частині вітчизняних електронних книг та актуальних для держави зарубіжних книжкових матеріалів. НЕБ — політематичне зібрання електронних документів, що формується за пріоритетними напрямками науки, освіти, культури, економіки, виробництва, управління, що визначаються низкою законів України, постанов Кабінету

Міністрів України, Президії Національної академії наук України. У НЕБ містяться електронні документи, що мають у своїй основі друковані видання або є повними аналогами таких. Наповнення зібрання НЕБ здійснюється такими документами:

- електронними аналогами друкованих видань або електронними виданнями, наданими правовласниками: авторами та видавництвами;
- цифровими копіями традиційних бібліотечних документів.

Сьогодні повнотекстовий інформаційний ресурс НЕБ включає майже 38 тис. бібліотечно-бібліографічних записи на електронні книжкові інформаційні матеріали. На вебпорталі НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua>) у вільному доступі представлено довідково-бібліографічну інформацію електронних матеріалів НЕБ (бібліографічні описи та анотації документів), доступ до повних текстів НЕБ НБУВ є диференційованим, відповідно до ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (№ 3793-ХІІ від 23 грудня 1993 р.):

- вільний доступ до повних текстів документів, офіційно переданих правовласниками (авторами та видавництвами) на договірній основі для розміщення на порталі НБУВ (понад 20 тис. електронних документів);
- всі інші повні тексти доступні лише у локальній мережі НБУВ – в читальних залах.

Також треба відзначити, що зазвичай на порталах, де розміщено електронну бібліотеку або архів, знаходиться повідомлення про те, що завантаження відповідних файлів може здійснюватися тільки з ознайомчою метою. Таке повідомлення допомагає уникати відповідальності за порушення авторських прав. Електронні інформаційні ресурси позначені статусом «онлайн» можуть бути доступні для скачування віддаленим користувачам, зі статусом «локальний» – тільки для перегляду в читальних залах НБУВ. Повнотекстові електронні ресурси зібрання НЕБ НБУВ користуються великим попитом у студентів, науковців, галузевих фахівців [34, 38].

Враховуючи багатотомність майже третини електронних документів, а також представлення певного масиву електронних книжок декількома форматами (для зручності користування ними читачів), загальна кількість повнотекстових електронних документів в інформаційному ресурсі НЕБ складає понад 60 тис. у стандартних форматах PDF, DJVU, CHM, FB2, які загальноприйняті для використання в ЕБ. НЕБ надає користувачам усі

необхідні навігаційні та пошукові інструменти: зібрання тематично упорядковане за основними розділами знань, є можливість пошуку за ключовими словами, типом ресурсу, автором, назвою, роком видання, місцем видання тощо. Також представлена інформація, в якому форматі завантажено повнотекстовий документ, наводиться розмір файлів [39, 45].

У 2008–2009 рр. НБУВ розпочала формування ЕБ «Наукова періодика України» (НПУ) (<http://www.nbuv.gov.ua>). НПУ вміщує електронні версії періодичних фахових наукових видань наукових установ та навчальних закладів і є унікальним інформаційним продуктом НБУВ, що не має аналогів в Україні [18, 39]. На базу даних «Наукова періодика України» від Державної служби інтелектуальної власності України отримано Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 68020 від 28.09.2016 р.

Інформаційний ресурс НПУ містить понад 3050 електронних аналогів наукових фахових видань (серед них 199 наукових журналів, що існують тільки в електронній формі; 347 назв наукових журналів НАН України; 138 наукових журналів категорії «А»; 1467 наукових журналів категорії «Б»; 116 наукових журналів, що входять до міжнародної наукометричної бази даних Scopus; 77 наукових журналів, що входять до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science).

Здійснюється постатейний розпис номерів електронних версій періодичних наукових видань. Електронна бібліотека НПУ включає понад 1млн 500 тис. повних текстів наукових статей, внесених до змісту відповідних номерів журналів. Для членів редакції наукових журналів проставлені унікальні ідентифікатори дослідників – ORCID. Постійно проводиться спілкування та листування з авторами, видавничими організаціями, науковими установами, навчальними закладами, бібліотеками з питань організації електронних інформаційних ресурсів НБУВ, а також надання науково-інформаційних довідок для ДАК МОН України про прийняття на репозитарне зберігання та представлення на порталі НБУВ електронних версій наукових фахових видань.

Основними перевагами **пошукового інтерфейсу зібрання НПУ** є:

– наявність повної інформації про публікацію: журнал, випуск, рік тощо;

– можливість проводити пошук публікацій за «Авторським покажчиком», «Покажчиком назв публікацій», можливість підібрати всі публікації даного автора наявні в електронному вигляді;

– можливість проводити розширений пошук за ключовими словами із назв публікацій;

– інтеграція інформації «Наукової періодики України» з реферативною базою даних «Україніка наукова». Реалізована можливість скористатись розширеним пошуком, який надає реферативна база даних, а потім переглянути знайдені повні тексти статей: для електронних версій публікацій виводиться реферат; у реферативній базі даних виводяться посилання на відповідний повний текст публікації;

– знаходження повного тексту наукової публікації у пошуковій системі Google з можливістю перегляду бібліографічного опису знайденої публікації;

– інтеграція інформаційного ресурсу НПУ до інтерфейсу аналітичних сервісів Google Scholar (Google Академія). Всі наукові періодичні видання, представлені в інформаційному ресурсі НПУ коректно індексуються пошуковою системою Google Академія. Таким чином, є можливість створювати наукометричний портрет наукових журналів України. Впровадження інтеграції НПУ з міжнародною інформаційною системою Google Академія викликало зацікавленість зарубіжних видавництв наукових журналів щодо представлення їхніх публікацій на порталі НБУВ. Так, в рубриці «Партнери» сьогодні представлено 20 зарубіжних періодичних видань з Польщі, Чехії, Великобританії, Канади, Словаччії, Болгарії, Казахстану, Азербайджану, Грузії та інших країн.

– у рейтингах пошукової системи Google запити з порталу НБУВ надаються першими; завдяки проіндексованим Google Академія метаданим публікацій є можливість створювати повноцінні наукометричні профілі вчених, наукових журналів, стежити за цитуванням наукових статей тощо [35, 36].

Таким чином, досвід роботи НБУВ показує, що процеси формування, використання та збереження ЕР, системи віртуального сервісу постійно розвиваються і являються основоположними у діяльності наукових бібліотек.

§ 2.2. Інтеграція наукових періодичних видань до світового наукометричного простору

Наталія Самохіна, Лілія Кудименко

Мобільність сучасних науковців дозволяє їм презентувати результати своїх досліджень на міжнародних науково-практичних конференціях та інших заходах, публікуватись у міжнародних виданнях, здійснювати дослідження за кордоном, брати участь у міжнародних програмах, спільно із зарубіжними науковцями публікувати матеріали монографічного характеру. Актуальною залишається проблема інтеграції вітчизняної науки у світовий дослідницький простір через внесення та підтримку присутності у наукометричних міжнародних базах даних [22]. Недостатня розробленість проблематики інтеграції наукових видань у єдиний інформаційний простір спонукає до вивчення на науково-теоретичному рівні проблем внесення та підтримки присутності наукових періодичних видань у наукометричних міжнародних інформаційно-аналітичних та пошукових системах.

Інтеграція наукових видань у світові бази даних науково-технічної інформації, розвиток міжнародної співпраці бібліотек мають допомагати вирішувати завдання, поставлені в процесі інтернаціоналізації і пов'язані з розвитком бібліотечних сервісів та міжнародних бібліотечних проєктів. Зокрема, на думку Опришко Т. С. і Тимофєєвої Г. В., це:

- розвиток бібліотечних сервісів;
- участь у міжнародних бібліотечних ініціативах;
- інтеграція наукових публікацій до світового наукового простору [26].

Надання віддалених сервісів користувачам – одне з пріоритетних, першочергових завдань сучасної бібліотеки. До таких можна віднести: електронну доставку документів, оцифрування, електронне замовлення документа, електронне продовження терміну користування книгою, інформування про нові надходження до бібліотеки та багато іншого.

Сьогодні Інтернет надає можливість вільного доступу до світових наукових ресурсів шляхом поширення ідеї відкритого доступу (Open Access), який визначається як безкоштовний, швидкий доступ до повнотекстових документів, зокрема наукових і навчальних матеріалів, вільне використан-

ня для досліджень, навчання та інших цілей; право автора на контроль над своєю роботою і право на посилання та цитування.

Рух відкритого доступу до наукової інформації широко підтримується в світі, починаючи з Будапештської ініціативи Відкритого доступу (2001 р.), організованої Інститутом відкритого суспільства та досліджень Європейської комісії економічної та технічної еволюції ринку наукових публікацій в Європі (2006 р.). Від 2009 р. і до сьогодні за ініціативою Коаліції наукових видань і академічних ресурсів (SPARC) у жовтні щорічно проходить Міжнародний тиждень відкритого доступу, до участі в якому долучаються бібліотеки, університети, видавці, громадські організації по всьому світу, щоб популяризувати ідею відкритого доступу і вирішувати актуальні питання його розвитку. Переваги такого підходу є очевидними для всіх учасників процесу наукової комунікації – дослідники отримують можливість презентувати через публікації свої ідеї ширшому науковому загалу, отримуючи навзаєм більше цитування та науковий авторитет; науково-освітня організація підвищує свій авторитет і престиж у науковому світі, які формально виражаються у вигляді рейтингів; видавці журналів підвищують свій імпаکت-фактор та цитування; бібліотеки отримують легший доступ до джерел наукової інформації та можуть більш якісно задовольняти інформаційні потреби свої користувачів та встановлювати нові корисні міжнародні контакти [26].

Серед журналів відкритого доступу, як зазначають Опришко Т. С. і Тимофєєва Г. В., можна виділити декілька типів:

- журнали відкритого доступу, які надають вільний онлайнний доступ для читачів без будь-яких фінансових, юридичних і технічних перешкод;
- журнали відкритого доступу, які надають вільний онлайнний доступ без будь-яких затримок тільки до тих статей, вільний доступ до яких сплачено авторами (їх установами або грантодавцями);
- журнали з затримкою відкритого доступу, які надають вільний онлайнний доступ після закінчення терміну затримки.

Найбільш авторитетні наукові журнали відкритого доступу представлено в Директорії журналів відкритого доступу Directory of Open Access Journals (DOAJ).

Розвиток світової інфраструктури е-науки дозволяє бібліотекам вести роботу з інтегрування в міжнародні інформаційні системи. Метою такої

інтеграції є поширення результатів і наукових досягнень вчених, які публікуються у цих виданнях, а також підвищення поінформованості наукового співтовариства про наукові дослідження, що ведуться в Україні. За останнє десятиліття вітчизняними фахівцями напрацьовані певні методики та моделі просування наукових публікацій у світовий інформаційний простір [26].

Сьогодні світові бази даних науково-технічної інформації, як зазначають Опришко Т. С. і Тимофєєва Г. В., можна класифікувати наступним чином:

- реєстраційні системи і каталоги (Ulrich's Periodicals Directory, WorldCat, DOAJ, ERIH PLUS тощо);
- наукометричні системи різного рівня (Scopus, Web of Sciences, Google Scholar, Index Copernicus тощо);
- пошукові служби та метасховища наукової інформації (BASE, Наукова періодика України, ResearchBib, Philosophy Documentation Center, EBSCO тощо);
- міжнародні і національні системи відкритих цифрових архівів. Наприклад: міжнародна універсальна платформа репозитаріїв відкритого доступу ROAR (Registry of Open Access Repositories);
- мультидисциплінарна довідкова система репозитаріїв відкритого доступу OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories); національна система відкритих цифрових архівів (Simple Search Metadata in Open Ukraine Archives; <https://oai.org.ua/>);
- міжнародні системи персональних даних науковців – самоархівування у тематичних та мультидисциплінарних депозитаріях світу (Social Science Research Network – Social Sciences; BEACONeSpace, Crystallography Open Database, ePrintsSoton – Engineering; e-LiS та ДокШир – Library and Information Science; World Bank: Open Knowledge Repository);
- авторські профілі учених у пошукових системах (ORCID, Publons, Google Scholar, Scirus, Science Research Portal, Science Research Portal, Research Index, BASE) [26, 41].

Для просування наукових журналів НБУВ в мережі інтернет забезпечується постачання метаданих до ряду міжнародних баз даних реферування та індексування. Так, збірник наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічне дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» індексується в Index Copernicus (Польща), Directory

of Open Access Journals (DOAJ, Швеція), BielefeldAcademicSearchEngine (BASE, Німеччина), Academic Resource Index (Research Bib, Японія), Google Scholar, Scientific Indexing Services (SIS, США), Cite Factor (міжнародна система індексування), WorldCat (США), CrossRef (США), International Institute of Organized Research (I2OR, Індія / Австралія), Scopus, що свідчить про високу оцінку змісту статей журналів та їх тематичної спрямованості збірника, Emerging Sources Citation Index, яка є складовою Web of Science.

Збірник наукових праць «Українська біографістика» представлений в таких міжнародних базах даних: Index Copernicus (Польща), Bielefeld Academic Search Engine (BASE) (Німеччина), Academic Resource Index (ResearchBib) (Японія), Google Scholar, Scientific Indexing Services (SIS) (США), CiteFactor (міжнародна система індексування), WorldCat (США), CrossRef (США), ERIPPLUS(Норвегія), International Institute of Organized Research (I2OR) (Індія / Австралія).

Науково-теоретичний та практичний журнал «Бібліотечний вісник» індексується в Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals (DOAJ, Швеція), Bielefeld Academic Search Engine (BASE) (Німеччина), Academic Resource Index (ResearchBib) (Японія), Google Scholar, WorldCat (США), CrossRef (США).

Збірник наукових праць «Наукові праці НБУВ» представлений в таких міжнародних базах даних: Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals (DOAJ, Швеція), Bielefeld Academic Search Engine (BASE) (Німеччина), Academic Resource Index (ResearchBib) (Японія), Google Scholar, Scientific Indexing Services (SIS) (США), WorldCat (США), CrossRef (США) [42, 44].

Перспективні напрями інноваційного розвитку НБУВ пов'язані з удосконаленням інформаційного забезпечення наукової роботи бібліотеки:

- розширення інформаційних функцій;
- подальше надання доступу до віддалених ресурсів;
- формування власних електронних ресурсів;
- популяризація ідей відкритого доступу;
- підтримка публікаційної активності;
- підвищення рейтингу бібліотеки тощо.

Важливу роль у цьому відіграє сайт бібліотеки, який знаходиться у постійному вдосконаленні та сприяє науковій діяльності. Він представляє

собою важливий інструмент для реклами різних продуктів та послуг, інформування користувачів, забезпечення доступу до зовнішніх електронних ресурсів [2].

Треба відмітити, що моніторингу наукового потенціалу та оцінювання ефективності діяльності вчених останнім часом приділяється підвищена увага. Потужним інструментом розповсюдження, оприлюднення та аналізу використання результатів наукових досліджень є міжнародні наукометричні бази даних наукових публікацій – бібліографічні та реферативні бази даних з інструментами для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях. Наприклад, наявність власного профілю автора в Google Академії дає йому можливість відстежувати бібліографічні посилання на свої статті. Тому створення особистого профілю вченого в наукометричних БД сьогодні є важливим чинником представлення результатів його наукової діяльності в інформаційному просторі. Інформація в профілі вченого має бути точною та максимально повною, ідентифікувати автора особисто, а також його належність до певної наукової установи. Наукові установи також створюють у наукометричних БД свої профілі, що дає змогу презентувати в інформаційному просторі наукову діяльність як установи загалом, так і окремих її працівників. Наприклад, система Google Академія автоматично групує профілі дослідників, які зазначили в них належність до певної установи, вживаючи її офіційну назву, підтвердили це через офіційну поштову скриньку в домені установи та зробили власний профіль загальнодоступним. Як вважають Зоріна Н. Є. і Коваленко С. Г., одним із найбільш важливих чинників самопрезентації наукової установи у спеціалізованих системах і базах даних є застосування науковцями офіційної назви установи у процесі створення індивідуальних профілів та у супровідній інформації до публікацій результатів досліджень у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах наукових конференцій тощо.

Для коректної ідентифікації окремих авторів і наукових установ можуть стати в пригоді авторитетні файли (АФ) «Індивідуальні автори» та «Колективні автори», оскільки містять перевірену, багатоаспектну, записану з дотриманням відповідних норм і правил інформацію про авторів. АФ «Індивідуальні автори» – це файл, який містить важливу, багатоаспектну, перевірену, записану з дотриманням відповідних норм і правил інформацію про автора. Крім того, АФ «Індивідуальні автори» є надійним

засобом ідентифікації, що пропонує варіанти різночитань, містить довідкові відомості. Авторитетні записи на кожну особу містять усі форми імені особи (псевдоніми, справжнє прізвище, варіанти написання різними мовами, світські прізвища духовних осіб тощо), дати життя та іншу інформацію. АФ «Колективні автори» призначено для забезпечення якості опрацювання документів, виданих установами й організаціями, пошуку видань певних колективів і забезпечення методичної єдності в роботі із заголовками колективних авторів. Формування й ведення АФ «Колективні автори» гарантує уніфікацію назв колективів і організацій поряд з варіантними формами назв, повноту відомостей про назви, а також створення єдиної системипосилань з відповідними поясненнями. Ці авторитетні файли постійно актуалізують [7].

Актуальною, як зазначає Бичко О. М., є реєстрація науковців у міжнародних системах ідентифікації, для чого створені спеціалізовані сервіси, такі як ResearcherID та Publons (WoS), AuthorID (Scopus), ORCID, Google Академія та ін.

ResearcherID – система ідентифікації авторів у Web of Science. Реєстрація у них доступна всім із будь-яких пристроїв і не потребує наявності публікацій, проіндексованих у цій базі.

Scopus AuthorID – ідентифікатор автора, автоматично присвоюється кожному, хто має публікації, що індексуються у наукометричній базі Scopus.

Open Researcher and Contributor ID (ORCID) – відкритий, некомерційний проєкт для створення та підтримки реєстру унікальних ідентифікаторів дослідників. Перевага ORCID – швидка реєстрація та можливість пов'язати різні унікальні ідентифікатори автора, такі як Scopus, WoS, Google Scholar.

Google Scholar є некомерційною пошуковою бібліометричною системою, що індексує наукові публікації та наводить дані про їхні цитування. Перевага її у максимальному представленні та індексації матеріалів українських вчених. Регістрація авторів у системах ідентифікації та систематична робота автора зі своїм профілем дозволяє не тільки контролювати коректність представлених даних у різноманітних наукометричних інструментах, але й покращує видимість наукових робіт у світовому науково-інформаційному просторі [2].

Значну роль у підвищенні ефективності науково-дослідної роботи бібліотеки відіграє забезпеченість науковими повнотекстовими базами даних,

наявність доступу до наукометричних БД. Найбільш авторитетні міжнародні бази даних, спрямовані на вивчення публікаційної активності за наукометричними показниками, Web of Science (WoS) компанії Clarivate Analytics та Scopus компанії Elsevier. Ці найпотужніші світові інформаційні системи належать до категорії мультидисциплінарних баз даних, що охоплюють практично всі галузі знань [2].

Найбільшою базою даних наукових публікацій без повних текстів (із посиланнями на них) вважається Scopus – бібліографічна і реферативна база даних та інструмент для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях. Вона індексує наукові журнали, матеріали конференцій та серіальні книжкові видання. Розробником і власником Scopus є видавнича корпорація Elsevier. Класифікаційна система Scopus містить тематичні розділи. Наприклад, до розділу «соціогуманітарні науки» увійшли: мистецтвознавчі та гуманітарні науки; бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік; теорії прийняття рішень; економіка, економетрика та фінанси; психологія; соціальні науки. Scopus індексує наукові джерела, що видаються різними мовами, за умови наявності у них англomовних версій рефератів. Основні критерії відбору до бази даних Scopus: наявність англomовної назви видання та рефератів усіх статей; публікування нових випусків із регулярністю не менше ніж один раз на рік; репутація видавця та міжнародний науковий авторитет провідних членів редколегії, різноманітність місць їхньої роботи, а також авторів; цитованість членів редколегій та авторів журналів у виданнях, що вже індексуються Scopus [22, 42].

Розгляд запиту на внесення до базиданих Scopus проводиться Консультативним комітетом Scopus з відбору змісту. За результатами розгляду запиту приймається рішення про індексацію нового видання. Щорічно корегуються такі критерії: контроль якості публікацій (наукове рецензування); кількість установ, що передплачують видання; кількість запитів на внесення видання до Scopus; наявність власного вебсайта з англomовними версіями сторінок (оцінюється якість головної сторінки видання); наявність на вебсайті повних текстів статей є бажаною, але необов'язковою [22].

Серед проіндексованих українських журналів переважають видання технічного і медичного спрямування. Наукометрична база даних Scopus, як зазначають Мазаракі А., Притульська Н. та Мельниченко С., створює три види профілів:

Авторів – для тих, хто опублікував більше однієї статті у Scopus (профілі надають таку інформацію: ім'я автора, перелік місць його роботи, кількість публікацій, роки публікаційної активності, галузі досліджень, посилання на основних співавторів, загальна кількість цитувань публікацій автора, загальна кількість джерел, на які посилається автор, його індекс Хірша тощо).

Установ – для тих, співробітники яких опублікували більше однієї статті у Scopus (профілі надають таку інформацію: адреса установи, кількість авторів – співробітників установи, кількість публікацій співробітників, перелік основних видань, у яких публікуються співробітники установи, та діаграма тематичного розподілу публікацій співробітників установи).

Журналів – база даних Scopus дає можливість провести автоматизований аналіз за такими показниками: загальна кількість статей, опублікованих протягом року; загальна кількість посилань на видання інших джерел протягом року; відношення кількості посилань на видання до кількості статей, опублікованих у ньому; відсоток статей, які не були процитовані [22].

Отже, сформувався набір наукометричних показників, за якими проводяться кількісні оцінки і порівняльний аналіз наукової активності й продуктивності на рівнях: індивідуальних дослідників; колективів і організацій; країн і регіонів. До цих показників належать: кількість публікацій; аналіз частоти цитування публікацій; імпаکت-фактор наукового журналу, в якому вони публікуються; кількість отриманих вітчизняних і міжнародних грантів; участь у міжнародній науковій співпраці, складі редколегій наукових журналів. Одним із суттєвих критеріїв відбору видань та оцінки якості наукової діяльності вчених та наукових колективів є індекс цитованості (тобто, кількість посилань на роботи цього науковця у відповідній галузі за конкретний період). На світовому ринку використовуються кількісні показники посилань, зокрема: сумарний обсяг цитування, індекс Хірша (h-індекс) та імпакт-фактор. Індекс Хірша – це кількісна характеристика продуктивності вченого, яка ґрунтується на кількості його публікацій і цитувань цих публікацій. Для визначення важливості наукового журналу вже понад 50 років Інститутом наукової інформації розраховується імпакт-фактор, який публікується в Journal Citation Report.

Популярністю також користується реферативна наукометрична база даних наукових публікацій проєкту Web of Knowledge компанії Clarivate

Analytics – Web of Science. Ця база дозволяє організовувати пошук за ключовими словами, зокрема автором і за організацією, підключаючи при цьому потужний апарат аналізу знайдених результатів. Результат пошуку як за автором, так і за організацією дозволяє оцінити загальну кількість публікацій, кількість цитувань, індекс Хірша та інші показники. База даних наукового цитування Web of Science складається з трьох розділів: природничі науки (охоплює журнали із 1945 р.); соціальні (охоплює журнали з 1956 р.); мистецтво і гуманітарні науки (охоплює журнали з 1975 р.). Для підвищення іміджу науковця необхідною є наявність публікацій у журналах із високим імпаکت-фактором. Імпаکت-фактор – формальний показник інформаційної впливовості наукового видання. Вважається, що чим вище значення імпаکت-фактору, тим вищі наукова цінність та авторитетність журналу. Відомості про журнали можна отримати, використовуючи окремі аналітичні інструменти: Scimago Journal & Country Rank (Scopus) та Journal Citation Reports (Web of Science) [2, 22].

Отже, одним з найважливіших напрямків функціонування бібліотечно-інформаційних установ є адаптація у світовому дослідницькому просторі, зокрема, забезпечення присутності наукових періодичних видань у наукометричних міжнародних інформаційно-аналітичних та пошукових системах.

§ 2.3. Наукові академічні видання у централізованій системі відкритих публікацій

Наталія Самохіна, Інна Пелюховська

В Україні зроблено суттєві кроки для інтеграції вітчизняної науки у світовий дослідницький та наукометричний простори. Значно зросла увага українських вчених до проведення загальних та галузевих наукометричних досліджень. Сучасна вітчизняна інформаційна галузь охоплює значний пласт наукових досліджень теоретичних, прикладних аспектів розвитку наукової періодики в системі наукової комунікації. Сьогодні особливого значення для осмислення важливості інформаційно-аналітичного моніторингу та бібліометричного аналізу документальних комунікацій набувають питан-

ня відображення наукових публікацій в структурі сучасних інформаційних комунікацій, зокрема, дослідження інтеграції наукових періодичних видань НАН України до світового наукометричного простору.

Після виходу наказу МОН від 15.01.2018 р. № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України», який визначив вимоги до фахових журналів загальноприйняті у світовій практиці, вітчизняні науковці активізували діяльність стосовно входження в міжнародний науковий простір. Передусім це включення до профільних міжнародних наукометричних баз даних, створення вебсайтів видань з українським і англійським інтерфейсами, присвоєння кожному опублікованому матеріалу міжнародного цифрового ідентифікатора DOI, розміщення на платформі «Наукова періодика України» в НБУВ [4, 49].

На сьогодні установами НАН України здійснюється випуск 347 назв періодичних видань – журналів, збірників наукових праць, альманахів, часописів тощо. Всі видання представлені в інформаційному ресурсі НБУВ «Наукова періодика України». Із цих видань понад 90 журналів та 45 збірників наукових праць започатковані за участі НАН України як юридичної особи. Входження НАН України до складу співзасновників надає виданню право вважатись академічним виданням, брати участь у Програмі підтримки журналів НАН України, виконавцем якої є Видавничий дім «Академ-періодика» НАН України, бути виданим під грифом НАН України. Решта видань – це періодичні видання установ НАН України [37, 49].

Було проаналізовано стан включення академічних наукових видань у централізовану інфраструктуру відкритих публікацій, а саме:

– наявність ISSN (міжнародного стандартного номеру періодичного видання), який є необхідним елементом вихідних даних періодичних видань та засобом ідентифікації. Наявність ISSN є обов'язковою для кожного наукового періодичного видання, а також обов'язковою для включення видання у будь-які міжнародні бази даних або електронні бібліотеки;

– наявність міжнародного цифрового ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier) наукового видання. DOI, або цифровий ідентифікатор об'єкта – це сучасний стандарт позначення інформації вмережі Інтернет, який використовується усіма найбільшими міжнародними науковими організаціями та видавництвами. В даний час ідентифікатор DOI є найбільш надійним і всесвітньо визнаним засобом ідентифікації і пошуку наукових даних,

розміщених в мережі Інтернет. Наявність DOI є необхідною умовою для включення журналу до міжнародних наукометричних баз (зокрема, Scopus та Web of Science) та пошукових систем;

– наявність вебсайту наукового журналу, на якому представлено всю необхідну інформацію про видання. Вебсайт є обов'язковим атрибутом будь-якого наукового журналу, який претендує на включення до міжнародних інформаційно-аналітичних баз та пошукових систем. На сайті видання повинна бути зазначена приналежність вітчизняного наукового журналу до відповідної категорії («А», «Б» або «В» (нефахові)), перелік міжнародних баз даних реферування та індексування, до яких входить наукове періодичне видання, сайт журналу повинен існувати окремо англійською та основною мовою видання тощо [37, 40];

– участь у системі OJS, що є надзвичайно гнучкою редакторською системою управління та публікації журналів, яку можна безкоштовно завантажити та встановити на локальному вебсервері. OJS забезпечує якісну індексацію опублікованих наукових матеріалів в мережі Інтернет та автоматизованих наукометричних каталогах (наприклад, Google Scholar), дозволяє відслідковувати статистику завантажень статей, переглядів, цитувань тощо [36, 41].

В процесі аналізу стану інтеграції академічних наукових журналів до світового наукометричного простору та внесення гіперпосилань на міжнародні інформаційно-аналітичні бази та пошукові системи у НПУ було встановлено, що з 347 наукових видань НАН України: 61 журнал включений до БД Scopus; 36 видань входять до БД WebofScience; 68 журналів беруть участь у системі OJS; 63 журнали належать до категорії «А»; 145 наукових видань належать до категорії «Б»; 66 журнали належать до категорії «В» (нефахові). 28 академічних видань НАН України одночасно індексується в Scopus та Web of Science.

Було проаналізовано стан включення академічних наукових видань у міжнародні наукометричні бази даних Index Copernicus, DOAJ та Реферативну базу даних «Україніка наукова».

Міжнародна онлайн наукометрична платформа Index Copernicus (Польща) (IC) здійснює традиційне індексування, ранжування, реферування наукових публікацій, оцінювання наукової якості журналів, а також є платформою для наукового співробітництва та виконання спільних на-

укових проєктів. Створена в 1999 р. з метою просування досягнень науки та підтримки національного та міжнародного співробітництва між науковцями, видавцями наукових журналів і науковими організаціями. Щорічно у співробітництві з відповідальними секретарями усіх серій видання заповнюється анкета, запропонована наукометричною базою. Також щорічно отримуються результати оцінювання, які ретельно аналізуються та використовуються для покращення якості видання. Вступ до Index Copernicus (IC) дозволяє ознайомити з науковими дослідженнями зарубіжну наукову спільноту [3].

База даних має кілька інструментів оцінки продуктивності, які дозволяють відстежувати вплив наукових робіт і публікацій, окремих вчених або науково-дослідних установ. Зокрема:

ICJournalsMasterList – на обліку знаходиться більше 5000 наукових журналів з усього світу, у тому числі близько 30 українських журналів.

ICPublishersPanel – для редакторів, що використовують панель для відбору, придбання, редагування статей в журналах; інструмент дозволяє модерувати сайт журналу для управління базою статей, авторів, рецензентів і підписчиків.

ICScientists – для дослідників з різних країн, що надають свої портфоліо з можливістю поділитися своїми досягненнями та оцінити здобутки інших вчених, а також подати заявку на участь у науково-дослідному проєкті. Індивідуальний профіль автора показує науковий потенціал автора, а також гарантує відстеження актуальної наукової інформації, допомагає в пошуку іноземних співавторів у дослідженнях.

ICInstitutions – для наукових установ, науково-дослідних інститутів, університетів та інших організацій, що здійснюють науково-дослідну роботу. Система дозволяє архівувати і багатовимірно аналізувати досягнення вчених від імені установи, забезпечує доступ до зовнішніх баз даних і додаткових інструментів для наукової співпраці [3].

Щоб потрапити у базу даних Index Copernicus, журнали реєструються у науковій базі ICJournalsMasterList та проходять строгу та багатопараметричну оцінку.

Для зазначеної бази даних міжнародні експерти розробили модель ICIPublishingStars, яка дозволяє вибирати ключові параметри, яким повинні відповідати наукові журнали. В комплексі ці параметри визначають:

– якість наукового журналу - визначається на підставі рівня виконання критеріїв в конкретних функціональних галузях наукового журналу;

– вплив наукового журналу - визначається на основі рівня цитованості журналу і відображає ступінь авторитету журналу в науковому світі та динаміку його впливу [3].

Index Copernicus складає власний імпакт-фактор: щорічно проводить детальну експертизу журналів включених в свою базу даних. Представляє тільки метадані статей журналу (назва, анотація, автори, ключові слова, список літератури), при бажанні видавництво може публікувати посилання на повні тексти статей свого журналу. Кожен журнал у базі отримує свій показник ICV (Index Copernicus Value).

Index Copernicus можна назвати однією з найбільш «демократичних платформ». Реєстрація у ній безкоштовна. Близько 90% наукових журналів України (при дотриманні всіх правил подачі заявок) з успіхом проходять процедуру оцінки якості і потрапляють в базу. До Index Copernicus входять 174 журнали НАН України.

DOAJ – це міжнародний мультидисциплінарний каталог журналів відкритого доступу, який індексує і забезпечує вільний доступ до повних текстів рецензованих наукових та академічних журналів з різних галузей знань. Цей каталог прагне охопити усі відкриті наукові журнали, що дотримуються загальних принципів якості наукових видань, і тим самим сприяти їх поширенню, використанню та популяризації руху відкритого доступу [25]. Для деяких журналів надана можливість пошуку за статтями. В якості пошукових критеріїв можна використовувати: назву журналу, заголовки статті, ISSN, ім'я автора, ключові слова або слова з анотації. Також можливий одночасний пошук за всіма перерахованими критеріями або пошук за логічному поєднанню двох пошукових термінів. Засновником DOAJ є Університет Лунда у Швеції. До DOAJ входять 55 журналів НАН України.

Реферативна база даних (РБД) «Україніка наукова» – національний інформаційний ресурс, єдина в Україні універсальна база даних, що містить бібліографічні описи та реферативну інформацію про вітчизняні наукові публікації з усіх галузей знань (природничі, технічні, суспільні, економічні, гуманітарні, медичні науки). Мови: українська, російська, англійська. Глибина ретроспективи: від 1997 р. по сьогоднішній день. Доступ: вільний (через Інтернет). Започаткована у 1998 р. НБУВ та Інститутом проблем реєстра-

ції інформації (ІПРІ) НАН України в рамках корпоративного проекту зі створення національної системи *реферування* наукової літератури. РБД «Україніка наукова» призначена для: висвітлення та доведення до світової спільноти результатів наукової діяльності вітчизняних учених; пропагування доробку українських дослідників з новітніх напрямів наукового знання; розкриття теоретичного надбання та досвіду у сфері наукових розробок сучасних колективів, науково-дослідних та освітніх інституцій. Ресурси РБД слугують також для ґрунтового аналізу сучасного стану наукових досліджень в Україні й цільового прогнозування тенденцій розвитку наукового знання [47].

Від інших вітчизняних наукових реферативних баз РБД «Україніка наукова» вирізняється універсальним тематичним наповненням (охоплює всі галузі знання); різноманітністю об'єктів реферування (періодичні та *продовжувані видання, монографії, збірники наукових праць, автореферати дисертацій, препринти* тощо); загальнодоступністю та варіативністю каналів розповсюдження (вільний доступ в Інтернеті, видання на її основі чотирьох галузевих серій *Українського реферативного журналу «Джерело»* [47].

РБД «Україніка наукова» формується на засадах партнерської взаємодії НБУВ та ІПРІ НАН України з бібліотечними, інформаційними, науково-дослідними, освітніми й іншими установами. Кумуляція та централізована підтримка результатів розподіленого реферування документів-першоджерел виконується за єдиною методикою. Нові записи в РБД виставляються щомісяця, що дає змогу оперативно інформувати користувачів у мережі Інтернет. Лінгвістичне забезпечення РБД базується на Рубрикуаторі НБУВ, який враховує структуру науки, її понятійний апарат та відображає всі галузі сучасного знання. Використання Рубрикуатора дозволяє реалізувати зручні пошукові функції РБД, особливо під час предметного пошуку [47]. Система пошуку РБД «Україніка наукова» уможливує використання будь-якого з-посеред низки її пошукових елементів: прізвище автора (співавторів, редакторів, укладачів та інших осіб); назву публікації; ключові слова (будь-яке слово з бібліографічного опису або тексту реферату); галузь знання; назву *періодичного видання*; індекс Рубрикуатора НБУВ; рік видання; вид видання. На наступному етапі пошуку користувач може перейти за наявними посиланнями до інших електронних ресурсів НБУВ (каталогів, а також до повних текстів публікацій, які є в інформаційному ресурсі «На-

укова електронна бібліотека НБУВ», зокрема авторефератів дисертацій за 1998–2011 рр., 2019-2025 рр. та до електронної бібліотеки «Наукова періодика України»). Так само, наявність у реферативному записі шифру зберігання книги або журналу в основному книгосховищі НБУВ спрощує замовлення літератури для віддалених користувачів. Пошукові можливості, реалізовані в РБД «Україніка наукова», періодично удосконалюються й корегуються [47].

На основі РБД проводяться бібліометричні дослідження, спрямовані на вивчення динаміки надходження, видового розподілу, тематичного наповнення документів, публікаційної активності окремих учених і наукових установ, визначення пріоритетних напрямів у різних галузях наукового знання. Особливого значення набуває можливість використання РБД «Україніка наукова» у наукометричних дослідженнях, зокрема, щодо рейтингування наукових фахових видань України за ступенем їх інтегрованості в систему наукових комунікацій тощо. РБД «Україніка наукова» представлена у вільному доступі на порталі НБУВ, адмініструється фахівцями *Інституту інформаційних технологій НБУВ*. Мова інтерфейсу – українська [47]. РБД «Україніка наукова» індексуються 155 журналів НАН України.

Таким чином, входження наукових видань, зокрема наукових періодичних видань НАН України, до міжнародних баз даних реферування та індексування, є надзвичайно актуальним сьогодні, адже це дає можливість нашій країні розкрити свій науковий потенціал на рівні передових країн світу.

§ 2.4. Репозитарій НБУВ як інноваційна складова сучасної цифрової наукової комунікації

Наталія Самохіна, Олександр Мартинюк

В теперішній час інформаційної та комп'ютеризованої ери нагальної потреби набувають відкриті електронні сховища з постійним доступом до наукової інформації з будь-якого місця нашої планети. Саме репозитарій бере на себе функції електронного архіву для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що проводяться в установі, та зв'язку

із науковцями на різному рівні комунікації. Із збільшенням користувачів та просто зацікавлених у науковій комунікації науковців, виникають постійні розширення та збільшення функціоналу можливостей як самого репозитарію, так і ресурсів котрі тісно переплелися із ним. Розвиток деяких функцій спонукають до розширення функціоналу користувацького інтерфейсу, а також стають важливими чинниками розвитку наукового суспільства, адже репозитарій надає доступ до цілком реального об'єкта – знань у вигляді інформаційного ресурсу.

У 2018 р. до 100-річчя НБУВ Інститут інформаційних технологій НБУВ підготував новий інформаційний ресурс, що репрезентує науковий доробок колективу НБУВ – Репозитарій НБУВ (irbis-nbuv.gov.ua/everlib). Метою його створення є вдосконалення, підвищення ефективності та оперативності обслуговування читачів, запобігання зносу фізичних примірників, розширення доступу до інформаційних джерел тощо. Репозитарій НБУВ – це електронний архів, який репрезентує науковий доробок колективу НБУВ, здійснює інтеграцію наукових здобутків НБУВ, як частини національних ресурсів бібліотекознавчої тематики, до інфраструктури знань цифрового суспільства, систематизує і зберігає в електронному вигляді копії документів наукового, довідкового, освітнього та методичного призначення: присвячені історії НБУВ; що відповідають основним напрямкам наукової діяльності НБУВ; створені науковими співробітниками, аспірантами НБУВ або у співпраці з іншими особами. Репозитарій НБУВ забезпечує постійний безкоштовний доступ до електронного архіву засобами інтернет-технологій.

Репозитарій НБУВ наразі увібрав в себе майже 5 тис. наукових текстів, кожен з яких розкриває науковий доробок співробітників НБУВ. Серед них потрібно виділити: 136 монографій, 52 методичних посібника, 205 наукових каталогів, 27 збірників публікацій, 47 збірника наукової документації, 86 довідників, 14 археографічних видань тощо [43, 45]. Всі вони несуть в собі перспективи розвитку наукової думки і з кожним із них є можливість ознайомитися як в інформаційному плані, так і для подальшого наукового опрацювання. Матеріали Репозитарія постійно поповнюються і актуалізуються.

Репозитарій НБУВ побудований за принципами бази знань про наукові здобутки НБУВ. Отже, в одному інтерфейсі разом із науковими публікаціями для користувача надається доступ до бази «Співробітники НБУВ», яка

включає в себе інформацію про всі наукові підрозділи та співробітників, котрі працювали та продовжують працювати на даний час в НБУВ. База «Співробітники НБУВ» відображає узагальнену інформацію про науковця, його науковий ступінь, контактні дані та освіту, трудову діяльність та наукові інтереси із зацікавленістю в тих чи інших напрямках науки. Під основною інформацією йде перелік основних статей, опублікованих в наукових електронних журналах за останній час. База постійно оновлюється та розвивається у напрямку зручного функціонування та інформаційного узагальнення. Завдяки унікальному ідентифікатору, котрий генерується при створенні та реєстрації нових науковців, можливо зв'язати сторінку науковця із його науковими публікаціями. На даних сторінках можливо ознайомитися із науковим доробком того чи іншого співробітника або наукового підрозділу, в якому він працює. Особливості функціональності Репозитарію НБУВ тісно пов'язана із такими базами даних як «Наукова періодика України», «Співробітники НБУВ». Через сторінку будь-якого науковця у Репозитарії НБУВ є можливість скористатися пов'язаними з персоналією науковими електронними ресурсами бібліотеки, а саме: «Науковці України», «Персоналії НАНУ», е-бібліотека «Україніка» тощо [43, 45].

На базу даних «Репозитарій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського («eVerLib»)» від Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» отримано Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 133032 від 04.02.2025 р.

Однак існуючий інструментарій для бібліотечної наукової комунікації, зокрема, Репозитарій НБУВ, потребує оновлення та адаптації до змін у науковому середовищі, особливо в забезпеченні зручного, ефективного та сучасного способу пошуку, доступу та взаємодії з науковими ресурсами, що зберігаються.

З урахуванням збільшення обсягу наукової інформації, тематичного розмаїття досліджень та росту потреб користувачів стає важливим розробити нові функціональні можливості Репозитарію, що враховували б принципи інноваційної цифрової наукової комунікації. Крім того, необхідно визначити алгоритми взаємодії між науковцями, що співпрацюють та користуються ресурсами Репозитарію, з метою поліпшення ефективності та продуктивності наукової діяльності.

Окрім того, систематизація та класифікація накопиченої наукової інформації за тематичними напрямками є важливим аспектом для забезпечення зручного та логічного доступу до матеріалів, що зберігаються. Проблема полягає в розробці ефективного інструментарію систематизації та класифікації, що дозволять покращити організацію та використання наукових ресурсів у Репозитарії.

У процесі дослідження удосконалення організації наукових ресурсів приділено увагу розробці та впровадженню нових функцій, які відповідають сучасним вимогам та інноваційним потребам користувачів. Це здійснювалося з урахуванням інтеграції нового функціоналу з вже існуючими можливостями наукових ресурсів Бібліотеки. Також було розроблено алгоритм оцінювання, який допомагав забезпечити відповідність нових функцій сучасним вимогам користувачів та інноваційним потребам наукової комунікації.

Проведено огляд перспективності розширення функціоналу ресурсу Репозитарію на майбутнє. Це означало розгляд можливості додавання нових функцій та інструментів, які забезпечували би гнучкість та перспективність використання Репозитарію в майбутніх наукових комунікаціях. Здійснено систематизацію накопичених наукових матеріалів Репозитарію НБУВ за тематичними напрямками. Це дозволило більш доцільно та зручно структурувати і забезпечувати доступність матеріалів для користувачів, використовуючи категорії, ключові слова та інші методи класифікації.

Впровадження інноваційних рішень були невід'ємною частиною дослідження. Забезпечення постійного моніторингу та підтримки структури Репозитарію дозволило відповідати інноваційним потребам користувачів, що оновлювалися відповідно до змін інформаційних потоків та актуальних запитів.

Особлива увага була приділена розширенню тематичних колекцій Репозитарію. Це розширення допомогло забезпечити більш зручний та логічний доступ до матеріалів для користувачів та підвищувало ефективність пошуку та використання інформації. На основі аналізу статистичних даних використання сервісіву НБУВ були визначені пошукові алгоритми користувачів.

Розвиток Репозитарію НБУВ супроводжується постійним зростанням та наповнення його унікальними науковими текстами. Перспективне оновлення, перегляд функціонування меню інтерфейсу, функціоналу репозита-

рію НБУВ в цілому залучають нових зацікавлених спеціалістів та науковців для користування ресурсом. Одними із таких перспективних та цікавих оновлених можливостей функціоналу репозитарію НБУВ є формування наукових матеріалів у «колекції» та ідентифікація продовжуваного видання як «багатотомник».

Із впровадженням елементу «Колекція» більшість наукових текстів були об'єднані за схожістю, що спростила можливості пошукового запиту та роботу з даними науковими текстами в подальшому. Серед повністю опрацьованих елементів «Колекція» можна назвати наступні:

- Історія НАН України;
- Історія НБУВ;
- Бібліографія НБУВ;
- Музична спадщина України;
- Національна бібліографія;
- Образотворча спадщина;
- Цифрова наукова комунікація.

Для підвищення функціональності Репозитарію НБУВ впроваджений елемент «Шифр багатотомника». Так, унікальний шифр багатотомника (ідентифікатор) – T957754594049 збірника «Історія Національної академії наук України». В середині одного випуску збірники зазвичай нумеруються томами, кожен має, як правило, свій унікальний або схожий заголовок. Також нумерація може супроводжуватися незалежною наскрізною нумерацією всіх випусків. Але саме унікальному шифру багатотомника ми завдячуємо можливістю поєднувати між собою дані наукові збірники та продовжувані видання і при користуванні ресурсами репозитарію НБУВ читачеві будуть запропоновані подібні видання за схожістю наукової тематики.

Таким чином, успішно реалізовані інноваційні рішення, що сприяють забезпеченню зручного та ефективного доступу до наукових ресурсів Репозитарію НБУВ. Розширення функціоналу та систематизація матеріалів ресурсу внесли значний вклад у розвиток цифрової наукової комунікації та сприяли поліпшенню якості наукових досліджень й обміну знаннями. Подальший розвиток та вдосконалення інноваційної складової цифрової наукової комунікації в Репозитарії НБУВ сприятимуть підвищенню ефективності та конкурентоспроможності наукового доробку Бібліотеки в науковому співтоваристві.

§ 2.5. Робота з авторитетними даними як засіб вдосконалення пошукового сервісу в інформаційному просторі наукової бібліотеки

Ольга Ісаєва, Марина Дорош, Тетяна Власова

Інтеграція традиційних бібліотечних та вебтехнологій призвела до створення бібліотечно-інформаційних ресурсів нового покоління, що дозволяє формувати бібліотечні бази знань, які існують у вигляді наукових баз даних, сайтів, порталів, новітніх електронних каталогів тощо. Розвиток та впровадження на сайті НБУВ порталів знань надав можливість та потребує на основі інноваційних рішень удосконалити пошукові користувацькі інтерфейси, що забезпечить ефективний та оперативний доступ до джерел наукової інформації [19].

Авторитетній роботі (АР) як необхідному пошуковому елементу сучасного електронного каталогу та моделі організації пошуку в базах знань приділяється увага в багатьох бібліотеках та інформаційних центрах України, що відображається в великій кількості публікацій. Кожна бібліотека технологічно залежна від автоматизованих бібліотечних інформаційних систем, функціональних орієнтирів АР, тому практичні методики ведення АФ відрізняються. Авторитетною роботою в НБУВ займається група формування і підтримки авторитетних файлів, «Індивідуальний автор» та «Колективний автор» [13]. Теоретичні напрацювання та науково-методичні інструкції зі створення авторитетних записів найменувань наукових організацій та установ висвітлено у відповідних документах [9, 10, 11, 15]. Наукові доробки стосовно АФ «Індивідуальний автор» відображаються в публікаціях співробітників НБУВ, що займаються АР [12, 13]. Перелік публікацій на задану тему відображено в репозитарії НБУВ (<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/person/260638>).

Слід зазначити, що питання персоналізації інформації в системах пошуку й аналізу наукової інформації стало обов'язковим елементом, але підхід з точки зору гуманістичної парадигми стосовно персоніфікації науки ніким раніше не було розглянуто.

Важливим є висвітлення набутого досвіду в відображенні актуального стану авторитетної роботи в НБУВ та нових технологічних рішень.

Електронний каталог (ЕК) в сучасній бібліотеці, що є першоосною системою пошуково-інформаційних можливостей отримання інформації, зазнав необхідного вдосконалення шляхом впровадження авторитетної роботи (АР).

Вернадський Володимир Іванович (академік НАНУ; 1863–1945) (українська)
 Природознавець, мислитель і громадський діяч, основоположник комплексу сучасних наук про Землю — геохімії, біогеохімії, гідрогеології, радіогеології, генетичної мінералогії тощо. Академік НАН України (1918), перший президент Української Академії Наук (1918-1921), академік АН СРСР (академік Петербурзької АН з 1912), член Чехословацької (1926) і Паризької (1928) Академії.

Знайдено в електронному каталозі праці: **152** література: **204**

Міжнародні ідентифікатори:

 ISNI: [0000000110231601](https://orcid.org/0000000110231601) VIAF: [27185125](https://viaf.org/viaf/27185125) WorldCat: [lc:cn-n80146094](https://www.worldcat.org/ocn/n80146094)

 Рід, дінастія:

- **Вернадські (рід)**

Дивись також:

- [Вернадский Владимир Иванович \(доктор наук, академик; 1863–1945\) \(російська\)](#)
- [Vernadsky Vladimir Ivanovich \(academician; 1863–1945\) \(англійська\)](#)
- [Vernadsky W. I. \(academician; 1863–1945\) \(англійська\)](#)
- [Vernadskiy Volodymyr Ivanovych \(academician; 1863–1945\) \(латинська\)](#)
- [Vernadskij V. \(academician; 1863–1945\) \(французька\)](#)
- [Vernadsky W. \(academician; 1863–1945\) \(англійська\)](#)

Інші варіанти імені:

- Вернадский В. И.
- Vernadsky W.

 Електронна бібліотека "Україніка"

 ВЕРНАДСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ
 природознавець, філософ, мислитель, засновник геохімії, біогеохімії та радіогеології; перший президент Національної академії наук України

Рис. 2.1. Інтерфейс авторитетного файлу «Індивідуальний автор»
 (джерело зображення: nbuv.gov.ua)

Цей інформаційний процес можна вважати першим етапом вдосконаленого пошукового сервісу, що використовується також в інших інформаційно-пошукових масивах. Функціонування авторитетних файлів (АФ) реалізує механізм взаємопов'язаних даних, що є впровадженням однієї з ключових технологій Семантичного Вебу (рис. 2.1).

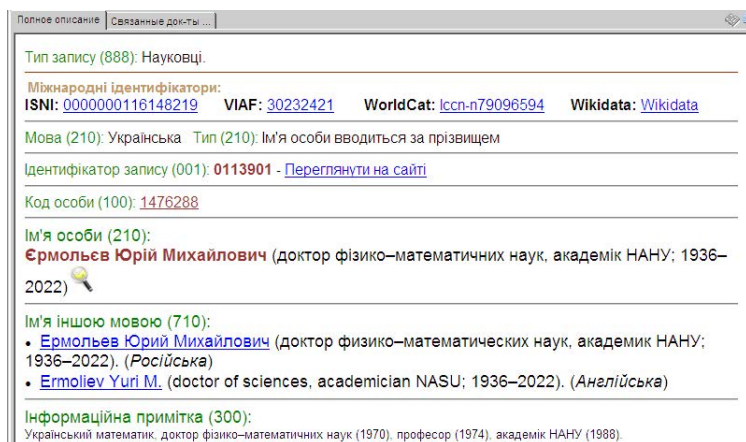
Технологія пов'язаних даних надає такі переваги [21]:

- 1) агрегування даних з розподілених онлайн першоджерел;
- 2) створення нових зв'язків між ними і візуалізування їх;
- 3) збагачення даних за допомогою посилань на зовнішні ресурси.

Використання сучасних технологій та світових практик реалізації багатоаспектного пошуку вимагає від бібліотек формувати необмежений за обсягом інформаційний ресурс; інтегрувати всі види інформації на всіх існуючих носіях; забезпечити доступ читачеві/користувачеві до будь-якої відкритої інформації в будь-якому місці планети.

Сучасне інформаційне поле наукових досліджень розвивається відповідно до методики е-науки (*англ.* eScience), що характеризується оперуванням великими масивами наукових даних. Наукові дані eScience – електронні моделі організації знань, експерименти та обчислення з розширеним управлінням масштабними даними, побудова комп'ютерних статистичних моделей та прогнозів [20].

Це аргументує наявність в структурі авторитетних записів (АЗ) міжнародних ідентифікаторів пошукових систем ISNI, VIAF, WorldCat, Wikidata. Вони прив'язують авторитетні файли (АФ) НБУВ до міжнародного вебсередища [12]. Таким чином, семантичні зв'язки між даними стали необхідним сучасним елементом інфраструктури знань (*рис. 2.2*).

Рис. 2.2. Інтерфейс БД «Індивідуальний автор»

Рисунок 2.3 демонструє задіяність інформаційних даних, представлених в авторитетному файлі стосовно конкретної особи, уБібліотечному порталі НАН України «LibNAS UA». Метою створення LibNAS UA є консолідація та уніфікація подання інформації щодо широкого спектру наукових даних, які супроводжують і є результатом наукової діяльності Національної академії наук України. Приведення наукових метаданих НАН України у відповідність до сучасних міжнародних стандартів цифрової комунікації дає можливість інтеграції до європейської та світової дослідницької інфраструктури та забезпечує відкритість доступу до результатів наукової діяльності установ та науковців НАН України.

Вчені Академії

Інтернет-адреса сторінки: <http://e-libnas.nbu.gov.ua/uk/person/IDP000000498424>

Фізико-математичні науки. Інформатика і кібернетика

ЄРМОЛЬЄВ Юрій Михайлович

Академік НАН України
Кібернетик, фахівець з математичної кібернетики, академік НАН України.

Yermoliev Yuriy Mykhailovych

Наукові профілі: SCOPUS: 6603907326

Джерело	Публікації	Цитування	h-індекс
Scopus	82	1318	18
WoS	62	892	15
GS	-	-	-

Наукометричні показники:

Ідентифікатори:

НБУВ: 1476288
 НАНУ: 0000004201
 ISNI: 0000000116148219
 VIAF: 30232421
 WorldCat: lccn-n79096594
 Wikidata: Q28702118

Бібліографічні форми імені (за каталогами НБУВ):

Рис. 2.3. Профіль вченого на Бібліотечному портал НАН України
(джерело даних: <http://libnas.nbu.gov.ua/>)

Одним із об'єктних напрямів АР у НБУВ є створення і підтримка авторитетного файлу на особу «Індивідуальний автор», що виконує функцію персоніфікації інформації в інфраструктурі знань.

Авторитетна робота (*англ. authority work*) – встановлення форми уніфікованої точки доступу (заголовка) на ім'я особи та персоналію, що формується за однаковими правилами, як в каталогізаційному записі, так і в авторитетному. Уніфікований заголовок містить інформацію щодо особи, яка створила інтелектуальний або художній твір: автора тексту, музики, творів образотворчого мистецтва, електронних програм, інтерпретатора, укладача, редактора, художника, видавця або особи, про яку говориться в документі (персоналія). Методика АР, що має за мету представлення особи автора/науковця використовується не тільки, як пошуковий сервіс для електронного каталогу та каталогізаційного процесу, а також як складова і модель персоніфікації е-науки на наукових порталах бібліотеки.

Структура АЗ на особу включає визначення типу запису в робочому аркуші АЗ. Об'єктами АР стосовно осіб є такі категорії:

- науковці;
- особи, які персоніфікуються в електронній бібліотеці «Україніка»;
- автори особливих категорій (духовні особи, історичні діячі, правителі);
- носії родових імен;
- власники псевдонімів;
- автори, чії твори перекладені українською мовою в умовах зміни правил правопису.

Заповнення поля родове ім'я здійснюється при наявності інформації про членів родини, які мають публікації.

Інформаційне наповнення АЗ складається з: внесення основного імені (повна форма П.І.Б. або скорочена), ідентифікатор імені (уточнення щодо наукового ступеню, роду діяльності), роки життя, графіка (кирилиця або латиниця), мова заголовку та форма введення імені (ім'я особи вводиться за особовим іменем, ім'я особи вводиться за прізвищем). Подальше заповнення АЗ науковця потребує занесення імені науковця іншими мовами, якими видавались його публікації з заповненням його за формою основного імені. Це вимагає створення нових АЗ. При звірюванні АЗ з електронним каталогом на наявність праць автора можливе знаходження його видань під іншими формами імені (тільки прізвище та ім'я, прізвище з ім'ям та аббревіатура по-батькові, прізвище та аббревіатура імені та по-батькові, псевдонім). В такому випадку для можливості пошуку всі знайдені форми імені особи автора необхідно занести в визначене для цього поле в АЗ, що є стартовою

складовою для ідентифікації автора. При повному співпадінні імен інформаційна примітка займає важливе місце для персоналізації науковців. Розроблено спеціальну структуру для занесення інформації в примітки. Першою складовою є інформація про спеціалізацію, науковий ступінь та вчене звання з вказаними роками захисту. Другий складник включає інформацію про галузь діяльності, досягнення та теми наукових досліджень. Завершують інформаційний зміст приміток дані про кількість публікацій, патентів тощо (Рис. 2.4).

Ім'я іншою мовою (710):

- [Находкин Николай Григорьевич](#) (доктор физико–математических наук, академик НАНУ; 1925–2018). (Російська)
- [Nakhodkin Mykola Hryhorovych](#) (doctor of sciences, academician NASU; 1925–2018). (Англійська)

Інші форми імені (410):

- Інше: **Находкін М. Г.**

Інформаційна примітка (300):

Фізик, доктор фізико–математичних наук (1966), професор (1966), академік НАНУ (1990).

Наукові дослідження: емісійні явища, іонізаційна спектроскопія, сканувальна тунельна мікроскопія. Находкін очолював наукову школу з проблем електронної спектроскопії, серед основних напрямів діяльності якої – вивчення процесів взаємодії електронів та м'якого рентгенівського випромінювання з твердим тілом, вторинна електронна емісія, електронна спектроскопія, мас-спектрометрія, формування структури тонких плівок, термоемісія з оксид, та ін. напівпровідник, катодів, тунельна сканувальна мікроскопія та діагностика наноструктур. Находкін – один із фундаторів розвитку запису інформації на термопластиках в Україні.

Творчий доробок М. Г. Находкіна налічує понад 300 наукових праць, із них - 3 монографії, навчальний посібник, 37 авторських свідоцтв.

Рис. 2.4. Інтерфейс БД «Індивідуальний автор»

Авторитетний файл «Індивідуальний автор» демонструє гуманістичну парадигму особливої уваги до «авторства», що можна вважати персоніфікацією знань, іншими словами «авторською ідентифікацією». Гуманістична парадигма – це модель, яка фокусує увагу на точці перетину особистих поглядів і знань автора та інтересів шукача інформації. Встановлення точної ідентифікації авторства науковця має особливе значення в руслі науково-

дослідної, науково-аналітичної, бібліотечно-інформаційної діяльності вченого, що відповідає концепції розвитку НБУВ як наукової установи.

Процес створення вторинної інформації про інформацію, а саме бібліографічного запису в ЕК, із подальшим доповненням і розширенням, уточненням в авторитетному записі АФ «Індивідуальний автор» започатковує перетворення інформації в знаннявий ресурс в рамках порталів: «Наука України: доступ до знань», е-бібліотека «Україніка», Бібліотечний портал НАН України «LibNAS UA». Таким чином, це демонструє модель пов'язаних даних в різних інформаційних структурах бібліотеки.

Отже, персоніфікація допоможе користувачеві зробити свідомий вибір за наявності великої кількості інформації.

Будь-який процес, зокрема й авторитетна робота, який не розвивається, не доповнюється, не оновлюється, з часом технологічно застаріває, робиться неактуальним. Тому потребує запровадження нових технологічних та науково-методичних рішень. Прикладом може слугувати новий технологічний процес поетапного створення АЗ на особу, яка писала під різними псевдонімами. Початкове інформаційне наповнення АЗ здійснюється під час бібліографічного описування документа та паралельного створення стартового авторитетного запису з інформацією про основний заголовок (справжнє ім'я) та псевдонім/псевдоніми. Подальша АР складається з розширення АЗ і заповнення необхідних полів в робочому аркуші. Представлена в АЗ інформація збагачується за допомогою посилань на зовнішні ресурси, такі як: WorldCat, ISNI, VIAF, Wikidata тощо.

Це технологічне рішення стосується наукового опрацювання першої е-колекції з матеріалів спецфондів, а саме колекції «Репресована література», створеної на платформі електронної бібліотеки «Україніка». Оприлюднення вмісту колишніх спецфондів для широкого загалу – гостро на часі, це викликає стійку зацікавленість істориків, бібліотекознавців, культурологів як один із механізмів викриття цензурної політики [5].

Таким чином, розробка технологічних та науково-методичних рішень має бути спрямована на удосконалення підтримки наукових досліджень в Україні в контексті отримання та управління науковою інформацією, що є орієнтиром також для авторитетної роботи в НБУВ. Нові технологічні вимоги щодо інформаційного простору бібліотек в царині знань потребують детального вивчення правил заповнення кожного елементу авторитетного

запису, ефективного його використання в процесі пошуку необхідної інформації. Практика розробки методик авторитетної роботи різними бібліотеками країни на основі міжнародного досвіду повинна результуватися у створення єдиних науково-методичних правил, що дозволить створювати національні авторитетні файли з метою влиття їх в міжнародний інформаційний простір.

Національні бібліотеки завжди були важливими центрами збереження культурної спадщини, наукових знань та історичної пам'яті народів. У сучасному світі, який стрімко розвивається в умовах цифрової трансформації, національні бібліотеки стикаються з новими викликами та можливостями. Їх роль не лише зберігається, але й значно розширюється, адже вони стають ключовими інституціями в процесі створення, збереження та поширення знань у цифрову епоху.

Треба окреслити основні функції та завдання національних бібліотек, які регламентуються міжнародними стандартами, правилами та рекомендаціями міжнародних інформаційних установ. Сучасні національні бібліотеки світу перестають бути лише сховищами книг, вони перетворюються на культурні та наукові центри, де проводяться виставки, лекції, майстер-класи, тренінги, неформальні зустрічі, науково-практичні семінари та інші заходи. Це робить бібліотеки місцем для комунікації, навчання та творчості. Важливим є виокремлення в бібліотечному просторі майданчиків спільної творчості (*англ.* makerspaces) і реалізація науково-професійних та культурних зв'язків. Наприклад, Національна бібліотека Франції (BnF) регулярно організовує масштабні культурні події, що привертають тисячі відвідувачів.

Однією з головних тенденцій розвитку національних бібліотек є перехід до цифрових форматів зберігання інформації. Національні бібліотеки активно оцифровують свої фонди, щоб забезпечити доступ до рідкісних видань, архівних документів, рукописів, авторських колекцій та інших матеріалів для користувачів з усього світу. Це дозволяє зберегти унікальні документи від фізичного зношування та забезпечити їх довготривале зберігання. Прикладом є Бібліотека Конгресу США, яка має одну з найбільших цифрових колекцій у світі, або Європейська бібліотека, що об'єднує ресурси бібліотек країн Європи.

Національні бібліотеки все більше працюють у режимі відкритості, співпрацюючи між собою та з іншими установами. Це дозволяє обмінюва-

тися ресурсами, дослідженнями та технологіями. Міжнародні проєкти, такі як World Digital Library або Europeana, є прикладами успішної колаборації, що сприяє розширенню доступу до культурної спадщини.

Національні бібліотеки відіграють ключову роль у збереженні мовного та культурного різноманіття. Вони збирають, зберігають та популяризують твори національних авторів, документи історичного значення та інші матеріали, що відображають ідентичність нації. Наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського активно працює над збереженням української мови та культури, зокрема через оцифрування колекцій, рідкісних видань та архівних документів.

Окреслені характеристики національних бібліотек акцентують їх відповідальність та місію з виконання комплексу завдань інформаційно-культурного та науково-дослідницького вектору для розвитку кожної країни. Усвідомлення функцій національної бібліотеки важливо для кожного, хто працює в бібліотеці: від планування напрямлень науково-дослідницької роботи до розробки та виконання усіх бібліотечних процесів.

Бібліотечний простір України як система накопичення, зберігання та використання знанневих ресурсів, характеризується широким спектром технологічних напрацювань в бібліотеках різного значення: від сільських та селищних до всеукраїнських загальнодержавного значення (національні, державні). Наша держава вирізняється серед бібліотек Світу кількістю національних бібліотек як самостійних юридичних осіб: Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, Національна бібліотека України для дітей, Національна історична бібліотека України, Одеська національна наукова бібліотека, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН України, Національна наукова медична бібліотека України. Бібліотечно-інформаційна мережа НАН України має два науково-методичні центри: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника.

Треба підкреслити, що відрізняє національні бібліотеки України від інших та характеризує їх: вони є провідними культурними, освітніми, науково-інформаційними державними закладами, що здійснюють функції науково-дослідних, методичних та координаційних центрів з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства тощо, беруть участь

у розробленні державної політики в галузі бібліотечної справи та її реалізації [28].

Впровадження авторитетної роботи в функціонування пошукових систем бібліотек України відображається в деяких публікаціях Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника [17, 24], Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого [1], Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [12, 14] Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського та інших [27].

Важливим є дослідження основних тенденцій функціонування національних бібліотек: розширення їх функцій в сфері цифровізації, доступності, відкритості до міжнародної співпраці, інтеграції нових технологій, збереження мовної культурної ідентичності засобами розвитку функціонування авторитетної роботи.

Не можна не враховувати, що ще у 1974 році на міжурядовій конференції ЮНЕСКО однією з основних рекомендацій дострокової політики універсального бібліографічного контролю (УБК) було визначено, що національні бібліографічні агентства/ бібліотеки відповідальні за встановлення авторитетних форм прізвищ авторів і назв організацій та установ своєї країни та сприяють створенню національних авторитетних файлів [46]. У 1977 році одна з рекомендацій Міжнародного конгресу з національних бібліографій, організованих ІФЛА та ЮНЕСКО, була такою: «кожна національна бібліографічна агенція має підтримувати систему авторитетного контролю для національних прізвищ, персональних і колективних та уніфікованих назв відповідно до міжнародних рекомендацій». Крім того, наприкінці 70-х ІФЛА ініціювала та спонсорувала багато досліджень з метою створення міжнародної системи авторитетного контролю [51].

Незалежно від статусу бібліотеки її головним функціоналом – «серцем» в умовах цифрової культури є електронний каталог, який реалізує отримання читачем/користувачем необхідної інформації. Невіддільною складовою частиною роботи з організації електронного каталогу і важливим засобом забезпечення його якості є формування авторитетних файлів і авторитетна робота [8].

Розвиток вебтехнологій привів до необхідності удосконалення лінгвістичного забезпечення бібліотечних каталогів і використання авторитетних файлів як обов'язкових допоміжних інструментів пошукових систем для

навігації та пошуку інформації, що являє собою сутність АР. Авторитетна робота – це встановлення форми уніфікованої точки доступу (заголовка) до імені особи та найменування організації, предметної рубрики і формування зв'язків з іншими варіантними заголовками. Цей процес досить складний і включає дослідницьку роботу, враховуючи необхідність створення історичних довідок та приміток, результатом якої є авторитетний запис (далі АЗ) з відповідним інформаційним наповненням. Авторитетний файл є сукупністю авторитетних записів.

Використання АФ дозволяє знизити вірогідність помилок та неоднозначностей при пошуку інформації, так як вони надають точні й однозначні відомості про об'єкт. Авторитетні файли є важливими для забезпечення якісного опису документів та доступу до бібліотечних ресурсів, які являють собою сукупність авторитетних, посилальних та довідкових даних, з представленням необхідна інформація про точки доступу: уніфікована точка доступу, варіантні форми точки доступу, зв'язки різних форм точок доступу між собою, включаючи паралельні форми іншою мовою та/або іншою графікою, кодована інформація про точку доступу і запис в цілому, примітки (історичні довідки, примітки про галузь застосування тощо), як для користувачів/читачів, так і для каталогізаторів. Ця інформація є обов'язковим атрибутом кожного каталогу без якого він не може існувати. Саме картки в традиційному картковому каталозі: «Див.», «Див. також», «Довідкові» були прообразом і сутністю АФ та пов'язаних даних. Безумовно, авторитетна робота є складовою каталогізаційного процесу з можливістю використання «авторитетної моделі» для організації пошуку в різних бібліотечно-інформаційних масивах.

В американському бібліотекознавстві до змісту поняття каталогізація, окрім створення бібліографічного опису, предметного аналізу, входить *authority work* [46], тобто робота зі встановлення стандартизованих заголовків бібліографічного опису (прізвищ авторів або назв колективних авторів тощо), та *authority control* – послідовне їх використання та підтримання. На жаль, у деяких, навіть, національних бібліотеках, відсутнє функціональне розуміння необхідності існування та впровадження авторитетного контролю (далі АК) у каталогізаційному середовищі, особливо в пошуковому сервісі для читачів/користувачів.

АК – процес підтримки єдиних форм авторитетних заголовків, що визначають одну і ту саму особу, організацію в бібліографічному файлі,

включно з контролем за адекватністю і послідовністю дотриманням принципів, методик, інструкцій і правил подання пошукових ознак документа. Таким чином, очевидно, що систематична робота з формування АФ і авторитетного контролю є невід’ємною частиною роботи зі створення і ведення електронного каталогу [13].

Виконуючи вищезазначені рекомендації ЮНЕСКО щодо відповідальності за встановлення авторитетної форми прізвища авторів і назв колективних авторів своєї країни та сприянню створення АФ НБУВ, як національна бібліотека займається формуванням системи авторитетних файлів.

Окрім АР стосовно файла «Індивідуальний автор» група формування і підтримки авторитетних файлів НБУВ займається наповненням АФ «Колективний автор».

Авторитетний файл «Колективний автор» – сукупність авторитетних записів, в яких подана вся необхідна інформація про найменування організації, що несуть інтелектуальну відповідальність за створення твору і підготовку його до публікації.

НБУВ є національною науковою установою і контент АФ «Колективний автор» складається з найменувань постійно діючих наукових установ і організацій. Це інститути НАН України, установи і організації галузевих академій наук України (медичної, сільськогосподарської, педагогічної), вищі навчальні заклади України, органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів, галузеві міністерства).

Формування й ведення АФ «Колективний автор» забезпечує уніфікацію назв колективів і організацій шляхом створення єдиної системи посилань з відповідною інформацією щодо їх хронології існування, перейменувань та переструктуризації.

Наповнення та ведення авторитетних файлів є одним з важливіших факторів функціонування і розвитку АБІС НБУВ. Авторитетний контроль як засіб управління інформаційними масивами електронного каталогу визначається через комплекс процесів із підтримки однаковості, постійності, логічності, сумісності та взаємодії різних форм представлення точок доступу до каталогізаційних записів і створення зв’язків між ними.

Сьогодення та майбутнє національних бібліотек пов’язане з їх інтеграцією у глобальний інформаційний простір.

Використання сучасних технологій та світових практик реалізації багатоаспектного пошуку дає бібліотекам можливість формувати необмежений за обсягом інформаційний ресурс; інтегрувати всі види інформації на всіх існуючих носіях; забезпечити доступ читачеві/користувачеві до будь-якої відкритої інформації в будь-якому місці планети.

Прикладами бібліотечної міжнародної інтеграції є використання посилання на VIAF в авторитетному записі НБУВ.

VIAF (англ. Virtual International Authority File – Віртуальний міжнародний авторитетний файл) спільний міжнародний проєкт національних бібліотек і організацій, які формують авторитетні файли імен осіб/назв організацій. Головна мета проєкту – забезпечити бібліотечну спільноту та інформаційні агентства широким і зручним доступом до основних світових авторитетних файлів імен/найменувань.

Більшість національних бібліотек світу та інших бібліографічних агентств створюють авторитетні файли імен осіб, найменувань організацій та інших об'єктів для підтримки їх однаковості в бібліографічних записах, що уможливує групування бібліографічних даних в єдину глобальну службу АК у рамках корпоративних міжнародних проєктів, таких як WorldCat (OCLC) і Європейська бібліотека (The European Library, TEL) [12]. Архітектурно VIAF являє собою модель, розроблену для забезпечення інтероперабельності (англ. Interoperability – здатність до взаємодії) різних АФ, а саме здатності до взаємодії та функціонування на практичному рівні АФ різних установ з різних країн [50].

Треба зазначити, що функція VIAF полягає в об'єднанні існуючих АФ різними мовами в єдиний кластер, що робить використання авторитетних даних більш доступним не тільки для бібліотечної, але й для інших спільнот (архівних, музейних, наукових тощо).

Виконавцями для надання інформації в VIAF є національні бібліотеки. На жаль, жодна національна бібліотека України не надає інформації щодо національних авторів та організацій до VIAF, що є стимулом для вдосконалення розвитку авторитетної роботи в Україні. Роблячи запит в VIAF українською мовою Шевченко, Тарас Григорович, ми не знаходимо представлення імені Кобзаря Україною. Ця інформація надана національними бібліотеками Литви, Ізраїлю та Латвії (рис. 2.5).

Select field: All Headings | Select index: All VIAF | Search Terms: Шевченко, Тарас Григорович, 1814-1861

SEARCH

7 headings found for Шевченко, Тарас Григорович, 1814-1861

Rows per page: 50 | Page 1 of 1

#	Heading	Type	Sample Title
	Shevchenko, Taras, 1814-1861		Ausgewählte gedichte.
	Ševčenko, Taras Hryhorovyč, 1814-1861		Ausgewählte gedichte.
	Ševčenko, Taras Grigorovič, 1814-1861		Dnevnik
	Тарас Григорович Шевченко		Zapovit
	Шевченко, Тарас Григорович, 1814-1861		Dnevnik
	Ševčenko, Taras (1814-1861)		Dnevnik
	Szewczenko, Taras (1814-1861)		Dnevnik
	Шевченко, Т. Г. поэт 1814-1861 Тарас Григорьевич		Богдан Хмельницкий
	Ševčenko, Taras (Taras Hryhorovyč), 1814-1861		Dnevnik
	Ševčenko, Taras		Dnevnik
	1814-1861		Laulik VIII kt.
	Ševčenko, Taras, 1814-1861		Ausgewählte gedichte.
1	Ševčenko, Taras	Personal	Ausgewählte gedichte.
	Шевченко, Т. Г. поэт 1814-1861 Тарас Григорович		Тарас Григорьевич Шевченко
	Chevčchenko, Taras, 1814-1861		
	Shevchenko, Taras Grigor'evich 1814-1861		Kobzar, wybr̃
	Shevchenko, Taras (Ukrainian painter, graphic artist, and poet, 1814-1861)		
	Ševčenko, T. G. поэт 1814-1861 Тарас Григорови́ч		
	Ševčenko, Taras Grigorovič		
	Шевченко, Т. Г. поэт 1814-1861 Тарас Григорович		
	Ševčenko, Taras Grigor'evič		Lirika
	Ševčenko, Taras Grigorovič, 1814-1861		
	Шевченко, Тарас Григорьевич, 1814-1861		
	Ševčenko, Taras H.		
	Shevchenko, Taras Grigor'evich, 1814-1861		

Рис. 2.5. Інтерфейс авторитетного файлу «Індивідуальний автор» у VIAF (джерело зображення: <https://viaf.org>)

Практика формування АФ у великих бібліотеках Світу та в Україні свідчить про різноманітність підходів до змісту АЗ, форматів представлення даних, правил каталогізації [17]. За кордоном скоординовану роботу зі створення АФ провадять національні бібліотеки, що зумовлено наявністю універсальних фондів, спеціалістів високої кваліфікації та матеріальної бази. Використання авторитетних файлів надає можливість уніфікації точок доступу в бібліографічних записах і забезпечує ефективний інформаційний пошук. Але слід зазначити, що створення окремою бібліотекою свого АФ не є вдалим виходом з ситуації, зважаючи на великі трудові та матеріальні витрати. До того ж АФ повинен слугувати зближенню та досягненню одноманітності в представленні точок доступу в записах, а наявність безлічі АФ

у багатьох бібліотеках суперечить цьому принципу і робить «самостійний» АФ окремої бібліотеки авторитетним тільки для неї самої і не сприяє розвитку кооперації у сфері обробки документів і обміну записами. Таким чином, саме універсальний підхід, уніфікація, відповідність міжнародним стандартам повинні стати основними орієнтирами проведення авторитетної роботи.

В різних бібліотеках авторитетні файли і авторитетний контроль можуть бути по-різному організовані, що пояснюється в розходженні методик ведення довідкового апарату та технології каталогізації, пов'язаних, насамперед, з інформаційно-пошуковою системою, що використовується в бібліотеці.

Цей процес, без сумніву, потребує кооперації та напрацювання єдиної національної методики авторитетної роботи з метою створення національних українських авторитетних файлів, у подальшому представлених у VIAF. В умовах різноманітності методик створення авторитетних файлів технологія семантичного вебу дозволяє зв'язувати наявні «авторитетні масиви» на основі стандарту W3C (Консорціум Всесвітнього павутиння) та інших.

Треба враховувати, що будь-який технологічний процес, повинен розвиватися з урахуванням сучасних тенденцій. Це стосується і авторитетної роботи, яку можна вважати своєрідною моделлю взаємопов'язаних даних, що є сутністю штучного інтелекту. В той час, коли тема використання штучного інтелекту [16] в бібліотечному просторі стає актуальною, бібліотечна спільнота України має прискорити інтелектуальні зусилля, кооперацію та інтеграцію всіх національних бібліотек для вирішення вищезазначених завдань, напрацювань, концептуальних підходів, загальних принципів і правил, що відповідає рівню розвитку бібліотек Світу, з метою впевненого погляду в майбутнє.

Нові технологічні вимоги щодо інформаційного простору бібліотек України в царині знань потребують детального вивчення і розробки єдиної методології створення авторитетних записів та ефективного їх використання в процесі пошуку необхідної інформації в умовах взаємопов'язаних даних бібліотечних сайтів.

Сучасні бібліотечні сайти – це потужні інформаційні хаби, які поєднують традиційні пошукові бібліотечні функції з цифровими технологіями

семантичного вебу (Semantic Web), що забезпечує інтелектуальний пошук, кращу організацію даних та інтеграцію між різними джерелами інформації. Ці технології базуються на стандартах Linked Data (пов'язані дані), RDF (Resource Description Framework) та онтологіях, що дозволяє бібліотекам створювати розумні системи каталогізації та пошуку. Стосовно технологічного процесу інформаційного пошуку, який використовують користувачі сайтів та каталогізатори в процесі створення бібліографічних записів, треба зазначити необхідність його розвитку з урахуванням сучасних тенденцій.

Технології семантичного вебу мають використовуватися бібліотеками, щоб зробити їх дані більш відкритими та доступними для взаємодії з іншими системами: як бібліотечними, так і архівними, установами культурної спадщини. Семантичний веб, а саме: метод публікації даних, а не документів у структурований, машиночитаний спосіб, завдяки пов'язаним даним, дозволяє здійснювати поєднання даних з різних джерел для поліпшення пошуку інформації.

Перехід до пов'язаних даних сприяє контекстуалізації інформації, робить ресурси доступнішими для пошуку, надає можливості для покращення робочих процесів і сприяє інтеграції бібліотечних даних до інших систем та служб.

Оскільки бібліотеки продовжують фокусуватися на нових способах створення та розповсюдження знань, обсяг і різноманітність інформації збільшуються. Метадані, а також експертні знання в області метаданих, набувають важливішого значення, що підкреслено в регламентуючих документах OCLC (Online Computer Library Center). Тому 2024 рік став знаменним для управління бібліотечними взаємопов'язаними даними (метаданими), і провідну роль в цьому відіграла світова бібліотечна співдружність OCLC.

Інтеграція бібліотечних даних у зв'язані дані пов'язує їх з потоками знань в Інтернеті через інтелектуальні пристрої та з використанням таких технологій, як штучний інтелект (ШІ). Стосовно ШІ вважаємо за необхідне відмітити, що цей термін став наразі використовуватися в публікаціях на тему сучасних тенденцій розвитку бібліотечної справи. Це стало «модним», як у свій час, тема автоматизації замінилася терміном комп'ютеризації. Це не виключає необхідності планування та моделювання можливості впровадження ШІ в бібліотечну сферу в Україні. Технології ШІ дозволять

бібліотекам успішно вирішувати завдання бібліографічного обслуговування користувачів. Потенціал ІІІ ще не достатньо вивчений та не в повному обсязі виявлені його позитивні та негативні сторони. В майбутньому, без сумніву, використання ІІІ в бібліотечній сфері дозволить істотно покращити види та форми бібліографічних послуг і підвищити рівень кваліфікації та компетентності персоналу. Наразі ще важко уявити використання ІІІ, який замінить роботу професійного каталогізатора.

Розглядаючи бібліотечний сайт НБУВ як своєрідну «афішу» інформаційних ресурсів, напрямків науково-освітньої діяльності, які відображаються в своєрідній архітектурі порталів, електронних бібліотек, колекцій, репозитаріїв, електронних каталогів, картотек тощо, особливу увагу треба приділяти реалізації коректного, психологічно-адаптованого пошуку для користувачів.

Прикладом моделі ІІІ для наукового пошуку інформації за умов розширення і вдосконалення процесу є використання авторитетних даних для реалізації отримання необхідної інформації серед лабіринтів різноманітних пов'язаних даних на сайті НБУВ, що робить цей процес унікальним.

Пошукові можливості щодо особи на сайті НБУВ реалізуються декількома варіантами. Наприклад, користувача цікавить наявність в бібліотеці творів В. І. Вернадського. Сформулювавши запит в розділі сайту «Каталоги», читач отримує посилання на декілька сторінок з переліком бібліографічних записів, що відображають наявність документів в бібліотеці.

Якщо той самий запит буде сформульований через розділ «Тематичний навігатор», а потім через «Авторитетний файл імен осіб», читач отримує весь спектр пов'язаних даних стосовно особи та усіх складових наукової архітектури знань, а саме: вміст конкретного авторитетного запису, інформація з електронної бібліотеки «Україніка», дані з інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань» та бібліотечного порталу Національної академії наук України LibNAS UA. Взаємозв'язок перерахованих локацій наукової інформації на сайті НБУВ завдяки пошуку через «Авторитетний файл імен осіб» надає користувачеві багатоаспектну інформацію, що перевищує пошукові очікування та породжує нові знання.

Таким чином, НБУВ продовжує зосереджуватись на новітніх способах створення презентації та обміну знаннями в умовах збільшення та різноманітності інформації, що перетворює бібліотечні дані на пов'язані дані

з можливістю їх продуктивного пошуку, завдяки використанню на сайті бібліотеки авторитетних даних.

Підбиваючи підсумки, треба зазначити щодо сучасної практики функціонування бібліотеки те, що посилення своєї соціальної ролі книгозбірні можуть досягти лише за умови системної трансформації та оптимізації бібліотечно-інформаційної діяльності, спрямованої на пошук можливостей, які відкриває інформаційне суспільство для виробництва нових інформаційних технологій, інформаційних послуг і опанування нових форм створення та організації бібліотечного продукту. Системна оптимізація і трансформація бібліотечної сфери потребує наукової організації процесів управління, що ґрунтуються на впровадженні інноваційних управлінських технологій й передового досвіду та визначають низку соціальних вимог до якості інформаційних продуктів і сервісу бібліотечної установи. Результатом оптимізації та системних трансформацій у бібліотечній діяльності є корпоративні системи, ЕБ, медіатеки, формування системи віддаленого обслуговування читача тощо. Все це забезпечує розміщення у віртуальному просторі власних інформаційних ресурсів та обслуговування користувачів незалежно від місця їхнього перебування та часу.

У подальшому процесі розвитку формування та використання ЕІР вбагається нагальність об'єднання зусиль наукових бібліотек, які займаються створенням електронних зібрань та колекцій для надання онлайн-доступу читачам до інформаційних ресурсів книгозбірень, оскільки одним з перспективних способів інформаційного забезпечення розвитку інфраструктури знань цифрового суспільства є використання ЕБ.

Переваги використання наукометричних баз даних у дослідницькій діяльності – це можливість розповсюдження й оприлюднення власних наукових здобутків, отримання актуальної інформації щодо цитування, перспективи міжнародної наукової співпраці, відкритий доступ до наукових матеріалів. Тому бібліотечно-інформаційним установам необхідно забезпечити постійний моніторинг міжнародних дослідницьких проєктів, зарубіжних та вітчизняних наукових видань з імпаکت-фактором, вносити нові видання для індексації у міжнародних наукометричних базах даних, забезпечити відповідність критеріям щодо індексації наукових періодичних журналів у базах даних Scopus і/або Web of Science, розширюючи пере-

лік наукових фахових журналів, що проіндексовані в провідних світових інформаційних системах.

В умовах інформаційного суспільства, зокрема, інтеграція академічних видань у міжнародний науковий інформаційний простір є пріоритетним напрямом розвитку наукової періодики. Основною запорукою інтеграції академічних наукових періодичних видань у централізовану інфраструктуру відкритих публікацій є якісна редакційна політика, наявність кваліфікованих авторів, універсальність мови представлення.

Авторитет бібліотеки та її визнання серед користувачів визначаються багатством та якістю інформаційно-бібліотечних ресурсів, серед яких на окремому рівні задоволення науково-інформаційних потреб наукового суспільства. Постійний розвиток та впровадження бібліотечно-інформаційних послуг широкого спектру призвели до якісних змін в організації доступу до наукових ресурсів, зробили користування ЕІР гнучким для віддаленого користувача, зокрема, репозитарій на сьогодні став невід'ємною частиною науково-інформаційного середовища.

Отже, сучасне наукове середовище постійно змінюється, що вимагає впровадження інноваційних підходів у наукову комунікацію для забезпечення ефективного поширення та доступу до наукових досліджень і цифрові технології у цьому контексті відіграють важливу роль у забезпеченні швидкої та зручної взаємодії між науковцями та споживачами наукової інформації.

Список бібліографічних посилань для §§ 2.1 – 2.5

1. Антоненко І. П. Методика створення авторитетних записів на імена осіб та найменувань організацій. *Бібліотека і книга в контексті часу. Тема року: "Трансформація діяльності публічних бібліотек України"* : зб. матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 квіт., 2018 р.) . Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. Київ, 2018. С. 94-97. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=10099>

2. Бичко О. М. Інноваційна діяльність бібліотеки в контексті використання наукометричних ресурсів. *Л. У. Биковський: видатний бібліотекознавець, упорядник університетської книгозбірні (до 125-річчя від дня народження)*. Матеріали круглого столу. (Кам'янець-Подільський, 17

грудня 2020 р.). Хмельницький національний університет. Кам'янець - Подільський, 2020. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/13765>

3. Бібліотека ім. Л. Каніщенка західноукраїнського національного університету : *вебсайт*. URL: <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/component/content/article/3309-index-copernicus> (дата звернення: 25.08.2025).

4. Бурова, І. В. Інтеграція університетських наукових видань до світового наукового простору. *Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету*. Матеріали IV наук.-метод. семінару (25 лют. 2016 р.). Маріупольський державний університет. Маріуполь, 2016. С. 18–23. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/198/1/ndd_NB_MDU_2016_018-023.pdf

5. Вощенко О. І. Оприлюднення матеріалів спецфондів у форматі електронних колекцій (на прикладі розробки е-колекції “Репресована література” в е-бібліотеці “Україніка” Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2022. Вип. 28. С. 421-436. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.28.421>

6. Давидова І. О. Управління системними трансформаціями бібліотек: до питання наукової організації управління. *Вісник ХДАК*. 2014. Вип. 45. С. 78-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2014_45_11

7. Зоріна Н. Є., Коваленко С. Г. Авторитетні файли: місце і роль в умовах формування єдиного інформаційного простору. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*. 2017. Вип. 6, С. 55-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npdnpbc_2017_6_9

8. Зоріна Н., Коваленко С. Авторитетні файли як засіб уніфікації в умовах формування єдиного інформаційного простору. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 9. С. 10-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2017_9_4

9. *Інформаційне наповнення авторитетного файлу найменувань організації* : науково-методичний посібник /О. В. Ісаєва, Т. Ю. Власова, М. В. Дорош, О. М. Мартинюк/. Київ, 2019. 96 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003585>

10. *Інформаційне наповнення авторитетного файлу*. Структура : пілотний проект методичного посібника / авт.-уклад.: Власова Т. Ю., Ісаєва О. В., Дорош М. В., Сидиченко Є. І./ . Національна бібліотека України імені

В. І. Вернадського. Київ, 2016. 56 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002177>

11. Ісаєва О., Дорош М., Власова Т. Колективний автор як об'єкт каталогізаційної роботи та авторитетного контролю. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 62. С. 261-273. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.261>

12. Ісаєва О., Дорош М., Власова, Т. Міжнародні ідентифікатори в авторитетних файлах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як засіб інтернаціоналізації науки. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 1. С. 16-28. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.01.016>

13. Ісаєва О. Місце авторитетної роботи в пріоритетних напрямках діяльності наукової бібліотеки. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Формування національного інформаційного простору*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 04-06 жовтня 2016 р.). Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. Київ, 2016. С. 365–370. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003707>

14. Ісаєва О., Дорош М., Власова Т. Персоніфікація інформації в інфраструктурі знань – сучасний орієнтир авторитетної роботи у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 2. С. 3-11. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.02.003>

15. Ісаєва О. В., Власова Т. Ю., Дорош М. В. Поняття колективного автора та особливості відображення в авторитетному файлі найменувань організацій. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 06-08 жовтня 2020 р.). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2020. С. 169 - 172. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003836>

16. Ковтанюк Ю. С., Кузнецов О. Ю. Використання штучного інтелекту в діяльності архівів, бібліотек і музеїв. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 08-10 жовтня 2024 р.). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2024. Т. 1. С. 281 - 285. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004934>

17. Красник У. Особливості формування та використання авторитетного файлу «Ім'я особи». *Записки Львівської національної наукової бібліотеки*

імені В. Стефаніка. 2011. Вип. 3 (19). С. 329-341. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2011/JRN/PDF/20.pdf>

18. Лобузiна К. Електронна наукова перiодика вiдкритого доступу: семантичнi веб-технологiї для бiблiотек. *Бiблiотечний вiсник*. 2015. № 3. С. 18–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_3_5

19. Лобузiна К. В. Передмова. *Бiблiотечнi портали знань*: монографiя . Київ, 2022. С. 1-8. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004512>

20. Лобузiна К. Передмова. *Семантичнi технологiї у науковiї бiблiотеци*: монографiя. Київ, 2019. С. 9-10. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003606>

21. Лобузiна К. В. Пов'язанi данi: основа органiзацiї семантичних бiблiотечних веб-ресурсiв. *Бiблiотека. Наука. Комунiкацiя. 100-рiччя Нацiональної бiблiотеки України iменi В. I. Вернадського*. Матерiали мiжнар. наук. конф. (Київ, 06–08 листопада 2018 р.). Нацiональна бiблiотека України iменi В. I. Вернадського. Київ, 2018. С. 355–360. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002176>

22. Мазаракi А., Притульська Н., Мельниченко С. Iнтеграцiя вiтчизняної науки до свiтової через наукометричнi бази даних. *Вiсник КНТЕУ*. 2011. № 6, С. 5-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2011_6_2

23. Медведєва В. Iнновацiйнi технологiї – майбутнє бiблiотеки. *Вiсник Книжкової палати*. 2015. № 8. С. 28-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2015_8_11

24. Мелешко Н. Авторитетний контроль бiблiографiчних даних: до iсторiї питання. *Записки Львiвської нацiональної наукової бiблiотеки України iменi В. Стефаніка*. 2011. Вип. 3 (19). С. 311-328. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lnnbyivs_2011_3_19

25. Нацiональна академiя статистики, облiку та аудиту : вебсайт. URL: <http://nasoa.edu.ua/novyny/statistika-ukrayini-vklyuchena-doj/> (дата звернення: 25.08.2025).

26. Опришко Т. С., Тимофєєва Г. В. Iнтернацiоналiзацiя як стратегiя розвитку академiчних бiблiотек. *Вiсник ОНУ. Серiя: Бiблiотекознавство, бiблiографознавство, книгознавство*. 2019. Т. 24. Вип. 1, С. 155-171. DOI: [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1\(21\).165934](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1(21).165934)

27. Помчалова О. Створення авторитетних (нормативних) файлiв iмен осiб як засiб удосконалення доступу до наукової iнформацiї. *Бiблiотечний*

форум: історія теорія і практика. 2018. № 2 (12). С. 8-11. URL: https://libraryforum.info/number_of_journal/52

28. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27 січ. 1995. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 7. Ст. 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>

29. Самохіна Ж. Аспекти маркетингової комунікаційної діяльності бібліотеки: реклама електронних інформаційних ресурсів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. № 47. С. 45–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2017_47_6

30. Самохіна Ж. Використання інструментарію цифрового маркетингу в діяльності бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 1. С. 12-22. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.012>

31. Самохіна Ж. Елементи інформаційного маркетингу в системі електронних комунікацій. *Бібліотечний вісник*. 2025. № 1. С. 58-68. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2025.01.058>

32. Самохіна Ж. Інструменти і технології маркетингу в системі управління знаннями. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 3. С. 31-39. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.03.031>

33. Самохіна Ж. Сучасні тенденції застосування віртуальних комунікацій у бібліотеках. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 66. С. 183-195. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.66.183>

34. Самохіна Н. Електронна наукова бібліотека як засіб інтелектуального доступу до документів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 56. С. 307-316. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.56.307>

35. Самохіна Н. Ф., Кудименко Л. Г., Мартинюк О. М. Бібліотечна фахова періодика України в цифрових наукових комунікаціях. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 1. С. 33–39. DOI: <http://doi.org/10.15407/bv2020.01.033>

36. Самохіна Н., Кудименко Л., Мартинюк О. Бібліотечні наукові видання в системі унікальних цифрових ідентифікаторів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 56. С. 317-331. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.56.317>

37. Самохіна Н., Пелюховська І. Академічні наукові видання у централизованій інфраструктурі відкритих публікацій. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 1. С. 3-11. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.003>

38. Самохіна Н. Ф., Пелюховська І. З. Електронні інформаційні ресурси наукової бібліотеки: класифікація та проблеми використання. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 01-03 жовтня 2025 р.). *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2025. С 331 – 334. DOI: 10.15407/r_nbu.v.0005157

39. Самохіна Н., Пелюховська І. Електронні ресурси в умовах інформатизації суспільства: основні поняття, організація, сучасні форми. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 62. С. 297-310. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.297>

40. Самохіна Н. Пелюховська І. Інтеграція академічних періодичних видань до міжнародного наукометричного простору. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 03-05 жовтня 2023 р.). *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2023. С. 302-306. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726>

41. Самохіна Н., Пелюховська І. Наповнення сайту наукового журналу як складника системи менеджменту знань. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 3. С. 23–30. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.03.023>

42. Самохіна Н., Пелюховська І. Наукові періодичні видання у світовому дослідницькому просторі. *Бібліотечний вісник*. 2025. № 3. С. DOI:

43. Самохіна Н. Ф., Пелюховська І. З. Оптимізація бібліотечно-інформаційної діяльності в системі інноваційного розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 04–06 жовтня 2022 р.). *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2022. С. 153–156. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004349>

44. Самохіна Н. Ф., Пелюховська І. З. Представлення періодичних видань у міжнародних системах наукової інформації. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір*. Матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 08-10 жовтня 2024 р.). *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2024. С. 342-345. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004933>

45. Самохіна Н., Пелюховська І. Системні трансформації бібліотечно-інформаційних процесів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 66. С. 196-210. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.66.196>

46. Стрішенець Н. “Хайдеггер чи Гайдеггер” або поняття авторитетного контролю. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2010. Т. 18. С. 176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2010_18_27

47. Українська бібліотечна енциклопедія : вебсайт. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%BD%D0%B8%D1%85%20%C2%AB%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%C2%BB> (дата звернення: 25.08.2025).

48. Шендрик О. Науково-теоретичні підходи щодо міжнародної співпраці публічних бібліотек України: бібліотекознавчий аспект. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 8, С 19-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2018_8_6

49. Яцків Я. С. Сучасний стан та проблеми української академічної наукової періодики. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2013. Вип. 8. С. 5-14. URL: https://akademperiodyka.org.ua/uk/books/science_ukraine_gis/2008/

50. Angjeli A., Mac Ewan A., Boulet V. ISNI and VIAF – Transforming ways of trustfully consolidating identities. *IFLA WLIC 2014 - Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge, At Lyon, France, Volume: Session 86 - Cataloguing with Bibliography, Classification & Indexing and UNIMARC Strategic Programme*. URL: https://www.researchgate.net/publication/274374584_ISNI_and_VIAF_-_Transforming_ways_of_trustfully_consolidating_identity

51. Plassard M.-F. IFLA and Authority Control. *Authority Control in Organizing and Accessing Information Definition and International Experience: proceedings of the international conference. (Florence, Italy, 10-12 febr., 2003)*. P. 83-84. URL: <https://www.routledge.com/Authority-Control-in-Organizing-and-Accessing-Information-Definition-and-International-Experience/Tillett-Taylor/p/book/9780789027160>

References for §§ 2.1 – 2.5

1. Antonenko, I. P. (2018, April). *Metodyka stvorennia avtorytetnykh zapysiv na imena osib ta naimenuvan organizatsii*. [Methodology for creating authoritative records for the names of individuals and organizations]. In *Library and book in the context of time. Theme of the year: “Transformation of the activities of public libraries in Ukraine”*. Collection of materials of the XI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. (pp. 94-97), Yaroslav the Wise National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=10099> [In Ukrainian].
2. Bychko, O. M. (2020, December). *Innovatsiina diialnist biblioteky v konteksti vykorystannia naukometrychnykh resursiv* [Innovative activity of the library in the context of using scientometric resources]. *L. U. Bykovskiy: outstanding librarian, curator of the university library (to the 125th anniversary of his birth). Materials of the round table*. Khmelnytskyi National University. Kamianets-Podilskyi, Ukraine. Retrieved from <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/13765> [In Ukrainian].
3. *Biblioteka im. L. Kanishchenka zakhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu* [web-site]. [Library named after L. Kanishchenko of the West Ukrainian National University]. Retrieved from <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/component/content/article/3309-index-copernicus> [In Ukrainian].
4. Burova, I. V. (2016, February) *Intehratsiia universytetskykh naukovykh vydan do svitovoho naukovoho prostoru* [Integration of university scientific publications into the world scientific space]. *Research activities of the scientific library of the Mariupol State University. Materials of the 4th science-method*. (pp. 18-23), Mariupol State University. Mariupol, Ukraine. Retrieved from https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/198/1/ndd_NB_MDU_2016_018-023.pdf [In Ukrainian].
5. Voshchenko, O. I. (2022). *Opreliudnennia materialiv spets fondu u formati elektronnykh kolektsii (na prykladi rozrobky e-kolektsii “Represovana literatura” v e-bibliotetsi “Ukrainika” Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskogo* [Publication of materials of special funds in the format of electronic collections (on the example of the development of the E-collection “Repressed literature” in the e-library “Ukrainika” of the V. I. Vernadsky

National Library of Ukraine)]. *Rukopysna Ta Knyzhkova Spadshchyna Ukrainy*, 28, 421-436. DOI: <https://doi.org/10.15407/rksu.28.421> [In Ukrainian].

6. Davydova, I. O. (2014). Upravlinnia systemnymy transformatsiiami bibliotek: do pytannia naukovoï orhanizatsii upravlinnia [Management of system transformations of libraries: to the issue of scientific organization of management]. *Visnyk KhDAK*, 45, 78 – 83. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2014_45_11 [In Ukrainian].

7. Zorina, N. E., & Kovalenko, S. G. (2017). Avtorytetni faily: mistse i rol v umovakh formuvannia yedynoho informatsiinoho prostoru [Authoritative files: place and role in the conditions of formation of a unified information space]. *Naukovi pratsi Derzhavnoi naukovo-pedahohichnoi biblioteky Ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho*, 6, 55-65. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/npdnpbc_2017_6_9 [In Ukrainian].

8. Zorina, N., & Kovalenko, S. (2017). Avtorytetni faily yak zasib unifikatsii v umovakh formuvannia yedinoho informatsiinoho prostoru. [Authoritative files as a means of unification in the context of the formation of a single information space]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, 9, 10-16. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_9_4 [In Ukrainian].

9. Isaieva, O. V., Vlasova, T. Yu., Dorosh, M. V., & Martyniuk, O. M. (2019). *Infomatsiyne napovnennia avtorytetnogo faylu naimenuvan organizatsii* [Informational filling of the authoritative file of names of organizations]. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003585> [In Ukrainian].

10. Vlasova, T. Yu., Isaieva, O. V., Dorosh, M. V., & Sidichenko, Ye. I. (Comp.). (2016). *Infomatsiyne napovnennia avtorytetnogo faylu. Struktura* [Infomatsiyne filling of authoritative file. Structure]. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002177> [In Ukrainian].

11. Isaieva, O., Dorosh, M., & Vlasova, T. (2021). Kolektyvnyy avtor iak ob'ekt katalogizatsiynoi roboty ta avtorytetnogo kontroliu [Collective author as an object of cataloging work and authoritative control]. *Nauk pr. Nats. Bibl. Ukr im. V.I. Vernadskoho*, 62, 261-273. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.261> [In Ukrainian].

12. Isaieva, O., Dorosh, M., & Vlasova, T. (2022). Mizhnarodni identyfikatory v avtorytetnykh failakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskogo yak zasib internatsionalizatsii nauky [International identifiers

in authoritative files of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine as a means of internationalization of science]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1, 16-28. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.01.016> [In Ukrainian].

13. Isaieva, O. V. (2016, October). Mistse avtorytetnoi roboty v priorityetnykh napriamkakh diialnosti naukovoï biblioteki. [A place of authoritative work is in priority directions of activity of scientific library]. *Library. Science. Communication: the formation of a national information space. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 365-370), Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002177> [In Ukrainian].

14. Isaieva, O., Dorosh, M., & Vlasova, T. (2024). Personifikatsiia informatsii v infrastrukturi znan- suchasnyi orieientyr avtorytetnoi roboty u Natsionalnii bibliotetsi Ukrainy imeni V. I. Vernadskogo. [Personification of information in the knowledge infrastructure as a modern origin of authority work at the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 2, 3-11. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.02.003> [In Ukrainian].

15. Isaieva, O. V., Vlasova, T. Yu., & Dorosh, M. V. (2020, October). Poniattia kolektyvnogo avtopa ta osoblyvocti vidobrazhennia v avtopytetnomu fayli naymenuvan organizatsiy. [The concept of a collective author and features of displaying organization names in an authoritative file]. In *Library. Science. Communication. Development of library and Information potential in the context of digitalization. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 169-172), Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003836> [In Ukrainian].

16. Kovtaniuk, Yu. S., & Kuznetsov, O. Yu. (2024, October). Vykorystannia shtuchnogo intelektu v diialnosti arkhiviv, bibliotek i muzeiv. [The use of artificial intelligence in the activities of archives, libraries and museums]. In *Library. Science. Communication: Integration into the international library space. Proceedings of the International Scientific Conference* (p. 281-285), Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004934> [In Ukrainian].

17. Krasnyk, U. (2011). Osoblyvosti formuvannia ta vykorystannia avtorytetnogo failu «Imia osoby». [Features of the formation and use of the authoritative file “Name of person”]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï*

biblioteky imeni V. Stefanyka, 3(19), 329-341. Retrieved from <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2011/JRN/PDF/20.pdf> [In Ukrainian].

18. Lobuzina, K. (2015). Elektronna naukova periodyka vidkrytoho dostupu: semantichni veb-tekhnologii dlia bibliotek [Open access electronic scientific journal: semantic web-technology for libraries]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 3, 18-23. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_3_5 [In Ukrainian].

19. Lobuzina, K. (2022). Peredmov. [Preface]. In *Bibliotechni portaly znan* [Library knowledge portals]. (pp.1-8). Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004512> [In Ukrainian].

20. Lobuzina, K. (2019). Peredmov. [Preface]. In *Semantychni tekhnologii u naukovii bibliotetsi*. [Semantic technologies in the Scientific Library]. (pp. 9-10). Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003606> [In Ukrainian].

21. Lobuzina, K. V. (2018, November). Poviazani dani: osnova organizatsii semantychnykh bibliotechnykh vebresursiv. [Related data: the basis for organizing semantic library web resources]. In *Library. Science. Communication. The 100 th Anniverary of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine* (pp. 355-360). Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002176> [In Ukrainian].

22. Mazaraki, A., Prytulska, N., & Melnychenko, S. (2011). Intehratsiia vitchyzniano naukydosvitovoichereznaukometrychnibazydanykh [Integration of domestic science into the world through scientometric databases]. *Visnyk KNTEU*, 6, 5-13. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknteu_2011_6_2 [In Ukrainian].

23. Medvedieva, V. (2015). Innovatsiini tekhnologii – maibutnie biblioteky [Innovative technologies are the future of the library]. *Visnyk Knyzhkovoii palaty*, 8, 28-32. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2015_8_11 [In Ukrainian].

24. Meleshko, N. (2011). Avtorytetnyi control bibliografichnykh danykh: do istorii pytannia. [Authoritative control of bibliographic data: to the history of the issue]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoi biblioteky imeni V. Stefanyka*, 3(19), 311-328. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/lnnbyivs_2011_3_19 [In Ukrainian].

25. Natsionalna akademiia statystyky, obliku ta audytu [web-site]. [National Academy of Statistics, Accounting and Auditing]. Retrieved from <http://nasoa.edu.ua/novyny/statistika-ukrayini-vklyuchena-doj/> [In Ukrainian].

26. Opryshko, T. S., & Timofeeva, H. V. (2019). Internatsionalizatsiia yak stratehiia rozvytku akademichnykh bibliotek [Internationalization as a strategy for the development of academic libraries]. *Visnyk ONU. Seriia: Bibliotekoznavstvo, bibliohrafoznavstvo, knyhoznavstvo*, 1, 155-171. DOI: [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1\(21\).165934](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1(21).165934) [In Ukrainian].

27. Pomchalova, O. (2018). Stvorennia avtorytetnykh (normatyvnykh) failiv imen osib yak zasib udoskonalennia dostupu do naukovoi informatsii. [Creation of authoritative (normative) files of personal names as a means of improving access to scientific information]. *Bibliotechnyi forum: istoriia teorii i praktyka*, 2 (12), 8-11. Retrieved from https://libraryforum.info/number_of_journal/52 [In Ukrainian].

28. (1995). Pro biblioteku i bibliotechnu spravu: Zakon Ukrainy vid 27 sich. 1995. [On Libraries and Library Affairs: Law of Ukraine of January 27, 1995]. *Vidomosti Verhovnoi Rady (VVR)*, 7. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].

29. Samokhina, Zh. (2017). Aspekty marketynhovoї komunikatsiinoї diialnosti biblioteki: reklama elektronnykh informatsiinykh resursiv [The Aspects of Marketing Communication Activities of a Library: the Advertising of Electronic Information Resources]. *Nauk. Pr. Nats. bibl. Ukr. im. V. I. Vernadskoho*, 47, 45-53. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_47_6 [In Ukrainian].

30. Samokhina, Zh. (2024). Vykorystannia instrumentarii tsyfrovoho marketynhu v diialnosti bibliotek [Using digital marketing tools in library activities]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1, 12-22. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.012> [In Ukrainian].

31. Samokhina, Zh. (2025). Elementy informatsiinoho marketynhu v systemi elektronnykh komunikatsii [Elements of information marketing in the electronic communications system]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1, 58-68. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2025.01.058> [In Ukrainian].

32. Samokhina, Zh. (2022). Instrumenty i tekhnolohii marketynhu v systemi upravlinnia znanniamy [Marketing tools and technologies in the knowledge management system]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 3, 31-39. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.03.031> [In Ukrainian].

33. Samokhina, Zh. (2022). Suchasni tendentsii zastosuvannia virtualnykh komunikatsii u bibliotekakh [Current trends in the use of virtual communications

in libraries]. *Nauk. Pr. Nats. bibl. Ukr. Im. V. I. Vernadskoho*, 66, 183-195. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.66.183> [In Ukrainian].

34. Samokhina, N. (2019). Elektronna naukova biblioteka yak zasib intelektualnogo dostupu do dokumentiv [Electronic scientific library as a means of intellectual access to documents]. *Nauk. Pr. Nats. bibl. Ukr. Im. V. I. Vernadskoho*, 56, 307-316. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.56.307> [In Ukrainian].

35. Samokhina, N. F., Kudymenko, L. G., & Martyniuk, O. M. (2020). Bibliotekna fakhova periodyka Ukrainy v tsyfrovyykh naukovyykh komunikatsiiakh [Library professional periodicals of Ukraine in digital scientific communications]. *Biblioteknyi Visnyk*, 1, 33-39. DOI: <http://doi.org/10.15407/bv2020.01.033> [In Ukrainian].

36. Samokhina, N. F., Kudymenko, L. G., & Martyniuk, O. M. (2019). Bibliotekni naukovi vydannia v systemi unikalnykh tsyfrovyykh identyfi katoriv [Library scientific publications in the system of unique digital identifiers]. *Nauk. Pr. Nats. bibl. Ukr. Im. V. I. Vernadskoho*, 56, 317-331. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.56.317> [In Ukrainian].

37. Samokhina, N. F., & Peliukhovska, I. Z. (2024). Akademichni naukovi vydannia u tseentralizovaniy infrastrukturi vidkrytykh publikatsii [Academic scientific publications in the centralized infrastructure of open publications]. *Biblioteknyi Visnyk*, 1, 3-11. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.003> [In Ukrainian].

38. Samokhina, N. F., & Peliukhovska, I. Z. (2025, October) Elektronni informatsiyni resursy naukovoï biblioteky: klasyfikatsiia ta problemy vykorystannia [Electronic information resources of the scientific library: classification and problems of use]. *Library. Science. Communication. Current priorities and prospects. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 331-334), Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. DOI: [10.15407/r_nbu.0005157](https://doi.org/10.15407/r_nbu.0005157) [In Ukrainian].

39. Samokhina, N. F., & Peliukhovska, I. Z. (2021). Elektronni resursy v umovakh informatyzatsii suspilstva: osnovni poniattia, orhanizatsiia, suchasni formy [Electronic resources in the context of informatization of society: basic concepts, organization, modern forms]. *Nauk. Pr. Nats. bibl. Ukr. Im. V. I. Vernadskoho*, 62, 297-310. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.297> [In Ukrainian].

40. Samokhina, N. F., & Peliukhovska, I. Z. (2023, October) Intehratsiia akademichnykh periodychnykh vydan do mizhnarodnoho naukometrichnoho prostoru [Integration of academic periodicals into the international scientometric space]. *Library. Science. Communication. Current issues of conservation and innovative development of scientific libraries. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 302-306), Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726> [In Ukrainian].

41. Samokhina, N., & Peliukhovska, I. (2022). Napovnennia сайту naukovo-ho zhurnalu yak skladnyka systemy menedzhmentu znan [Filling the site of a scientific journal as a component of the knowledge management system]. *Biblioteknyi Visnyk*, 3, 23-30. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.03.023> [In Ukrainian].

42. Samokhina, N., & Peliukhovska, I. (2025). Naukovi periodychni vydannia u svitovomu doslidnytskomu prostori [Scientific periodicals in the global research space]. *Biblioteknyi Visnyk*, 3, . DOI: [In Ukrainian].

43. Samokhina, N. F., & Peliukhovska, I. Z. (2022, October). Optymizatsiia bibliotekno-informatsiinoi diialnosti v systemi innovatsiinoho rozvytku [Optimization of library and information activities in the system of innovative development] In *Library. Science. Communication. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 153-156), Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004349> [In Ukrainian].

44. Samokhina, N. F., & Peliukhovska, I. Z. (2024, October). Predstavlennia periodychnykhvydan u mizhnarodnykhsystemakhnaukovoiiinformatsii [Presentation of periodicals in international scientific information systems]. *Library. Science. Communication. Integration into the international library space. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 342- 345), V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004933> [In Ukrainian].

45. Samokhina, N., & Peliukhovska, I. (2022). Systemni transformatsii bibliotekno-informatsiinykh protsesiv [System transformations of library and information processes]. *Nauk. Pr. Nats. bibl. Ukr. Im. V. I. Vernadskoho*, 66, 196-210. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.66.196> [In Ukrainian].

46. Strishenets, N. (2010). “Khaidegger chy Gaidegger” abo poniattia avtorytetnogo kontroliu. [“Heidegger or Heidegger” or the concept of authoritative control]. *Studii z arhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*, 18, 176. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2010_18_27 [In Ukrainian].

47. Ukrainska bibliotechna entsyklopediia [web-site]. [Ukrainian library encyclopedia]. Retrieved from <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85%20C2%AB%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0C2%BB> [In Ukrainian].

48. Shendryk, O. (2018). Naukovo-teoretychni pidkhody shchodo mizhnarodnoi spivpratsi publichnykh bibliotek Ukrainy: bibliotekoznavchyi aspekt [Scientific-theoretical approaches to international cooperation of public libraries of Ukraine: librarian aspect]. *Visnyk Knyzhkovoipalaty*, 8, 19-22. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2018_8_6 [In Ukrainian].

49. Yatskiv, Ya. S. (2013). Suchasnyi stan ta problemy ukrainskoi akademichnoi naukovoï periodyky [Current state and problems of Ukrainian academic scientific periodicals]. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, 8, 5-14. Retrieved from https://akademperiodyka.org.ua/uk/books/science_ukraine_gis/2008/ [In Ukrainian].

50. Angjeli, A., Mac Ewan, A., & Boulet, V. (2014). ISNI and VIAF – Transforming ways of trustfully consolidating identities. *IFLA WLIC 2014 – Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge, At Lyon, France, Volume: Session 86 - Cataloguing with Bibliography, Classification & Indexing and UNIMARC Strategic Programme*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/274374584_ISNI_and_VIAF_-_Transforming_ways_of_trustfully_consolidating_identities [In English].

51. Plassard, M.-F. (2003, February). IFLA and Authority Control. In *Authority Control in Organizing and Accessing Information Definition and International Experience. Proceedings of the international conference.* (pp. 83-84), Florence, Italy. Retrieved from <https://www.routledge.com/Authority-Control-in-Organizing-and-Accessing-Information-Definition-and-International-Experience/Tillett-Taylor/p/book/9780789027160> [In English].

§ 2.6. Організація тематичного пошуку за бібліотечною ієрархією: досвід національних бібліотек світу

Світлана Галицька

Характерними рисами сучасного суспільства є постійне зростання значення інформації та знань для інформаційного забезпечення науки, освіти та виробництва, що потребує формування єдиного інформаційного простору і уможливлення вільного і усвідомленого доступу до документних ресурсів з метою ефективного використання накопиченого наукового потенціалу.

Відповідно, сучасні бібліотеки мають оптимізувати бібліотечну технологію, формувати чітко визначені механізми для організації та зберігання фондів, доступу до інформації та знань, модернізувати традиційні та впроваджувати інноваційні методи роботи з метою виконання власних завдань і задоволення зростаючих інформаційних потреб користувачів. Фахівці сучасних бібліотек мають виконувати науково-дослідну роботу в галузі організації інформаційних ресурсів, зокрема, з удосконалення методики та техніки їх наукового опрацювання, а також підтримувати інформаційно-пошукові системи бібліотек в актуальному стані та постійно оновлювати їх лінгвістичне забезпечення. Реалізація цих завдань ускладнюється величезним обсягом накопичених масивів інформації та їх швидким оновленням згідно зі змінами у структурі наукового знання.

Навігаторами у безмежному інформаційному просторі, спроможними за допомогою арсеналу різноманітних засобів забезпечувати багатоаспектний інтелектуальний пошук, є високоефективні автоматизовані інформаційно-пошукові системи бібліотек. Їх адаптація до потреб користувачів, постійне удосконалення, оновлення та оптимізація, зокрема, деталізація структури бібліотечної ієрархії та укладання уніфікованих бібліографічних записів документів, є пріоритетними завданнями сучасних бібліотек.

Важливим чинником надання бібліотеками ефективного доступу до інформаційних ресурсів є якісне лінгвістичне забезпечення пошукових систем, основою якого є мова бібліографічного опису, мова предметних рубрик та ієрархічні класифікації. Лінгвістичні засоби надають користувачу можливість усвідомленого пошуку потрібної інформації найдоцільнішим і

найзручнішим для нього способом: за бібліотечною ієрархією, предметними рубриками, ключовими словами, окремими елементами бібліографічних записів документів тощо.

Безумовно, високий рівень деталізації бібліотечної ієрархії, побудованої згідно з науковою класифікацією, і можливість перегляду її під час інтелектуального пошуку зумовлюють якість пошукової системи бібліотеки як потужного засобу управління знаннями. Крім того, використання комбінації декількох інформаційно-пошукових мов у навігаційних і пошукових процесах дає змогу визначити власну стратегію пошуку і гарантує отримання найповнішого і точного результату.

Сучасні бібліотеки пропонують онлайн-доступ до інформаційних ресурсів за допомогою вебсайтів, які відрізняються один від одного за технічними характеристиками – дизайном, структурою, організацією, а також за наповненням. Спільним для бібліотечних сайтів є забезпечення доступу до електронного каталогу, різноманітних колекцій і баз даних бібліотеки та надання відповідних навігаційних і пошукових засобів.

Представлення на сайтах бібліотек власних класифікаційних ієрархій уможливує орієнтування у структурі фондів, тематичний пошук і, як результат, ефективне використання величезних масивів інформаційних ресурсів. Варто зазначити, що завдяки особливостям нотації та структури класифікаційні інформаційно-пошукові мови в електронному середовищі набувають унікальних пошукових можливостей, які не може забезпечити жодна вербальна пошукова мова, а результат пошуку залежить від рівня деталізації бібліотечної ієрархії.

Розглянемо представлення на сайтах провідних національних бібліотек світу класифікаційних ієрархій, здатних забезпечити ефективний тематичний пошук необхідних джерел інформації.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (Київ, Україна) <http://www.nbuv.gov.ua>

На сайті Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ) представлено тематичний навігатор, який охоплює всі розділи знань і уможливує ефективну навігацію і тематичний пошук одночасно в

електронному каталозі (книжкові та періодичні видання) та реферативній базі даних. Завдяки логічній послідовності тематичного групування матеріалів, постійній деталізації структури відповідно до накопичення великих обсягів документів певної тематики, ретельному формуванню записів рубрик з повними переліками тем і предметів, охоплюваних ними, якісному науковому опрацюванню документів і зазначенню зв'язків між компонентами бібліографічних записів, зокрема, між незалежними класифікаціями, тематичний навігатор НБУВ допомагає користувачам знаходити необхідні джерела інформації.

Крім того, поглиблення відповідності між Рубрикатором НБУВ і Універсальною десятковою класифікацією (далі – УДК), яке супроводжує процес тематичної диференціації рубрик навігатора, позитивно впливає на якість паралельного наукового опрацювання надходжень.

Деталізація розділів тематичного навігатора, розпочата 2021 р., здійснюється відповідно до повного варіанта Рубрикатора НБУВ, який має значно розгалуженішу структуру, з оснащенням записів рубрик належним методичним апаратом, а також з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку наукового знання й актуальної тематики наукових досліджень. На початку 2022 р. навігатор охоплював понад 17 000 рубрик систематичного каталогу, а у жовтні 2025 р. – вже 46 000 рубрик.

Сторінки навігатора містять статистичні дані щодо наявності ресурсів для кожної рубрики. Ці дані забезпечують перехід до електронного каталогу та формування відповідних переліків бібліографічних записів документів.

Кожна рубрика тематичного навігатора обов'язково містить відповідні рубрики УДК. Сформована у навігаторі система відповідності є масивом визначених взаємозв'язків повної або часткової відповідності рубрик двох незалежних класифікацій, укладений на основі зіставлення ієрархічних рядів. Класифікаційні рішення також обов'язково зазначають у бібліографічних записах документів, що спрощує і прискорює процес паралельного опрацювання документів за двома класифікаціями.

Значно деталізовано вісім розділів технічних наук («Техніка і технічні науки у цілому», «Енергетика. Радіоелектроніка», «Будівництво», «Транспорт», «Гірнична справа» тощо), розділи «Охорона здоров'я. Медичні науки» та «Історія. Історичні науки» тощо.

ІСТОРІЯ	Знайдено документи:
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ <ul style="list-style-type: none"> • ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОСТІ • ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (ДО VI СТ.) • АНТИЧНЕ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я ТА ПРИАЗОВ'Я (СЕРЕДИНА І ТИСЯЧОЛІТТЯ ДО Н. Е. - V СТ. Н. Е.) • СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (VI - XVI СТ.) • НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (XVI - XIX СТ.) • НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (1900 - ... РР.) <p>Всі підпорядковані рубрики</p> <hr/> <p>УДК</p> <ul style="list-style-type: none"> • 94(477) Історія України 	<p>Книжкові видання [19767] Періодичні видання [4032] Реферативна інформація [8866]</p>

*Рис. 2.6. Розділ «Історія України» тематичного навігатора НБУВ
(джерело зображення: nbuv.gov.ua)*

Наприклад, 2024 р. здійснено деталізацію розділу «Історія України». Як результат, розділ охоплює понад 700 рубрик, під якими збирають документи з питань населення і території, політичного устрою, державної влади та зовнішньої політики нашої держави, її культури, побуту тощо у різні історичні періоди (рис. 2.6).

Рубрики розділу містять належні методичні вказівки, які пояснюють і уточнюють їх тематичне наповнення та визначають напрями подальшої деталізації, посилання до логічно пов'язаних з ними рубрик, переліки підпорядкованих тем і понять, а також індекси та заголовки відповідних рубрик УДК, наприклад:

Соціальні групи та верстви населення у збройній боротьбі на території України

Молодь України у збройній боротьбі. Народне ополчення України
Див. також: Ф75 Рух і організації молоді

УДК 94:355.425.4](477-074) "1941/1945" Партизанська війна, рух опору на території України (1941–1945 рр.)

94:355.089](477-074)] "1941/1945" Члени воєнізованих організацій, учасники руху опору на території України (1941–1945 рр.)

94:355.089](477-074)]”1941/1945”:316.346.32-053.6 *Молодь України у збройній боротьбі (1941–1945 рр.)*

94:356.15](477-074)]”1941/1945” *Ополченці, партизани у збройній боротьбі на території України (1941–1945 рр.)*

Розділ «Історія України» також доповнено новими рубриками. Так, у розділі «Історія України з 1991 р.» утворено новий підрозділ «Україна в період російсько-української війни (з 2014 р.)» і розпочато його деталізацію. Наприклад, одна з рубрик підрозділу:

Україна в період 2014–2022 рр.

Захоплення Криму і частини Донбасу

УДК 94(477)”2014/2022” *Україна в період 2014–2022 рр.*

355.42+327.88](477:(470+571))”2014/2022” *Гібридна російсько-українська війна (2014–2022 рр.)*

355.48(477:(470+571))(477-11)”2014/2022” *Російсько-українська війна на сході України (2014–2022 рр.)*

355.48(477:(470+571))(477-11)”2014/2018”]:355.422 *Антитерористична операція на сході України (АТО) (2014–2018 рр.)*

355.48(477:(470+571))(477-11)”2018/2022”]:355.422 *Операція Об’єднаних сил (ООС) (2018–2022 рр.)*

94:341.223.2](477.75)”2014” *Анексія Криму (2014 р.)*

Максимально деталізовано розділ «Охорона здоров’я. Медичні науки» згідно з надходженням до фондів НБУВ великого обсягу документів медичної тематики. Зазначений розділ є одним з найскладніших з точки зору формування відповідності між двома бібліотечними ієрархіями. Зокрема, через відсутність позначення певних понять та тем в таблицях УДК прямими індексами для встановлення детальних змістових зв’язків з рубриками навігатора доводиться застосовувати не тільки розділ «61 Медичні науки», а й розділи різних класів УДК, насамперед, розділи «53 Фізика», «33 Економіка. Економічні науки», «54 Хімія. Кристалографія», «58 Ботаніка», «59 Зоологія». Іноді для позначення певної теми або поняття, які розглядають у розділі медичних наук, застосовують індекси лише інших розділів, наприклад:

502.51:504.5]:628.4.038 *Забруднення гідросфери промисловими відходами*

Зазначений індекс утворено комбінацією індексів:

502.51:504.5 Забруднення гідросфери. Забруднення води (502.51 Гідросфера, 504.5 Шкода від небезпечних матеріалів. Забруднення),

628.4.038 Промислові відходи. Відходи виробництва, фабричні відходи (відходи, що пов'язані з виробничим процесом)

Для позначення збудників хвороб застосовуємо розділи «579 Мікробіологія», «591 Загальна зоологія» тощо. Ті самі розділи застосовуємо для позначення захворювань, охоплених підрозділом «Р51 Інфекційні та паразитарні хвороби»:

616.98:578.835.1 Ентеровірусні інфекції

616.98:579.882 Орнітоз. Хвороба Рейтера

Головна складність побудови цих індексів – з'ясувати, до інфекції якого типу належить певне захворювання і який саме вірус, мікроорганізм чи бактерія його викликають: індекси УДК, які відповідають певній хворобі необхідно утворювати додаванням позначення її збудника. Назви збудників хвороб наведено у таблицях УДК як українською, так і латиною (іноді обома мовами), тому доречно зафіксувати знайдені позначення у записах рубрик (пов'язати їх з певними захворюваннями) і у подальшому не витратити зайвий час на пошуки:

578.835.1 Ентеровірус

579.882 Хламідії

Досить складною є побудова індексів УДК, відповідних рубрикам підрозділу навігатора «Фармакологія. Фармація. Токсикологія». Наприклад, Рубрикатор НБУВ містить комплекс рубрик з ліків різного хімічного складу. Відповідні індекси УДК утворюємо за допомогою спеціальних визначників '1, які підрозділяються як 546, та '2/'9, які підрозділяються як 547.2/'9, згідно з методичними вказівками до рубрики «615.2 Лікарські засоби за їх основною дією». Безумовно, дуже корисно побудувати, зафіксувати утворені індекси та застосовувати їх під час опрацювання документів без зайвої витрати часу. Такий принцип зумовлює уніфікацію індексів УДК, забезпечує створення уніфікованих пошукових образів документів і, відповідно, точність результатів пошуку. Наприклад:

615.27'118 Препарати, які містять фосфор

615.27'119 Препарати, які містять миш'як (арсен)

615.28'26 Спирти як антисептичні засоби

615.28'562.1 Група фенолу

615.28'831 Похідні оксихіноліну**615.28'914 Бальзами**

Розділу навігатора «Ветеринарна медицина» відповідає розділ УДК «636.09 Ветеринарія», підпорядкований розділу «636 Загальні питання тваринництва. Розведення тварин і птиці. Скотарство. Домашні тварини та їхнє розведення» [7, С. 86–88]. Цілий комплекс рубрик розділу охоплює загальні питання ветеринарної медицини: зоогігієна, ветеринарна санітарія, епізоотологія, ветеринарна епідеміологія, ветеринарна мікробіологія, вірусологія, паразитологія, ветеринарна імунологія тощо. Загальні роботи з хвороб певних видів тварин збирають у підрозділі «Хвороби окремих видів тварин. Хвороби молодняку тварин» з виокремленням питань діагностики, лікування, профілактики хвороб, імунітету тварин тощо, наприклад:

Хвороби великої рогатої худоби**УДК 636.2.09:616/618 Хвороби великої рогатої худоби*****Діагностика хвороб великої рогатої худоби*****УДК 636.2.09:616-07 Діагностика хвороб великої рогатої худоби*****Лікування великої рогатої худоби*****УДК 636.2.09:616-08 Лікування великої рогатої худоби****636.2.09:616-085 Терапія хвороб великої рогатої худоби. Лікувальні заходи. Фармакотерапія**

Документи з певних хвороб тварин збирають у підрозділах «Окрема патологія і терапія внутрішніх незаразних хвороб тварин» та «Інфекційні та інвазійні (паразитарні) хвороби тварин. Мікози тварин» з деталізацією хвороб і виокремленням питань дослідження цих хвороб для окремих видів тварин, наприклад:

Хвороби печінки тварин**УДК 636.09:616.36 Хвороби печінки тварин*****Хвороби печінки великої рогатої худоби*****УДК 636.2.09:616.36 Хвороби печінки великої рогатої худоби*****Діагностика хвороб печінки великої рогатої худоби*****УДК 636.2.09:616.36-07 Діагностика хвороб печінки великої рогатої худоби**

Для побудови індексів УДК, відповідних описам рубрик, застосовано індекси розділу «636 Загальні питання тваринництва. Розведення тварин і птиці. Скотарство. Домашні тварини та їхнє розведення» 636.1–636.9 (для

позначення окремих тварин) та індекси 616/618 розділу «Медичні науки» (для позначення окремих хвороб). Так само побудовано індекси УДК, відповідні рубрикам розділу «Ветеринарна хірургія», який збирає роботи як із загальних питань хірургії тварин, зокрема, з анестезіології, десмургії, ран, ушкоджень тварин, оперативної хірургії, видів операцій тощо, так і з питань хірургічного лікування певного виду тварин.

Процес деталізації навігатора передбачає, зокрема, упорядкування тематичної структури фондів бібліотеки, змістове редагування записів рубрик, доповнення їх новими термінами, поняттями, актуальними темами тощо, коригування, за необхідності, структури бібліотечної ієрархії. Зазначені в описах рубрик навігатора зв'язки з УДК поглиблюють розгалужену систему відповідності між незалежними класифікаціями, що значно підвищує якість паралельного індексування документів. Подальша деталізація розділів тематичного навігатора НБУВ здійснюватиметься згідно з обсягами та тематикою надходжень.

**Національна бібліотека Латвії *The National Library of Latvia*
(Рига, Латвія) <https://lnb.gov.lv/>**

Національна бібліотека Латвії використовує для формування певних масивів інформації в електронному каталозі УДК, Предметні рубрики Бібліотеки Конгресу LCSH (*Library of Congress Subject Headings*, далі – LCSH), а також Предметні рубрики Національної бібліотеки Латвії NLLSH (*National Library of Latvia Subject Headings*, далі – NLLSH), адаптовані до мови, галузевої термінології, історії, культури та інших особливостей країни. Класифікаційні індекси УДК і тематичні рубрики, надані документам, зазначають у бібліографічних описах видань.

Розглянемо організацію тематичного пошуку в електронному каталозі бібліотеки. За індексом УДК 94(477) перейдемо до переліку документів з історії України (323 джерела інформації), який можна коригувати завдяки наявності фільтрів, що допомагають відбирати документи за певним аспектом розглядання теми, автором, історичним періодом, роком і видом видання тощо. Наприклад, бібліографічний опис книги Юріса Ульманіса «*Kad karā kd'ūst personisks*» («*Коли війна стає особистою*») (Рига, НТ «Класика»,

2023) містить індекси УДК та предметну рубрику, якими можна скористатися для подальшого пошуку:

Предметна рубрика: *Російсько-українська війна, 2022–*

УДК: *94(477) «2022/...»*

821.174-92

355.48(477:(470+571))«2022/...»

Перейдемо до тематичної рубрики «Російсько-українська війна, 2022–...», опис якої, своєю чергою, містить рубрику «Російсько-український конфлікт, 2014–...», деталізовану за різними аспектами розгляду теми: економічні аспекти, причини, участь іноземців тощо (рис. 2.7). За необхідним аспектом можна продовжити інтелектуальний пошук.

Кількість записів	запис
50+	Російсько-українська війна, 2022–. – [Авторитетний запис] Публічна примітка: Тут зібрані твори про вторгнення та бойові дії збройних сил Російської Федерації в Україні, розпочаті 24 лютого 2022 року і пов'язані з війною на Донбасі, яка почалася між підтримуваними Росією сепаратистами та українською армією 2014 р. після анексії Криму.
1	Російсько-українська війна, 2022– -- Економічні аспекти.
1	Російсько-українська війна, 2022– -- Вплив.
42	Російсько-український конфлікт, 2014–. – [авторитетний запис]
4	Російсько-український конфлікт, 2014– -- Причини.
1	Російсько-український конфлікт, 2014– -- Дипломатична історія.
1	Російсько-український конфлікт, 2014– -- Економічні аспекти.
1	Російсько-український конфлікт, 2014– -- Кампанії.
1	Російсько-український конфлікт, 2014– -- Кампанії -- Україна -- Дебальцеве.
1	Російсько-український конфлікт, 2014– -- Участь, іноземців.

Рис. 2.7. Опис тематичної рубрики в електронному каталозі Національної бібліотеки Латвії (джерело зображення: <https://lnb.gov.lv/>)

Наведений приклад наочно демонструє своєчасне опрацювання матеріалів, постійну актуалізацію бібліотечної ієрархії та ретельну деталізацію структури електронного каталогу бібліотеки.

Литовська національна бібліотека
Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
(Вільнюс, Литва) <https://lnb.lt>

Литовська національна бібліотека імені Мартінаса Мажвідаса для систематизації документів і предметного пошуку використовує УДК і LCSH (литовську версію). Розширений пошук надає можливість обмеження за рахунок позначення типу документів, мови і місця видання.

Наприклад, за індексом УДК 94(477), який у розширеному пошуку можна використовувати як пошуковий елемент, перейдемо до переліку бібліографічних записів документів з історії України. Перелік можна коригувати за допомогою фільтрів (певний аспект розглядання теми, автор, тип, рік і мова видання тощо). Розглянемо бібліографічний запис книги Ендрю Вілсона «Українці: історія про те, як народ став нацією» (*Andrew Wilson. The Ukrainians: the story of how a people became a nation*. New Haven: Yale University Press, 2022 p.). Запис книги містить індекси УДК (94(477), 32(477)(091)“1991/...”, 94(477) “1991/...”) і предметні рубрики Литовської національної бібліотеки, за якими можна продовжити пошук з формуванням нового переліку бібліографічних записів відповідної тематики:

Tautinė sąvimonė — Ukraina (*Національна свідомість – Україна*)

Ukraina — Istorija (*Україна – Історія*)

Ukraina — Politika ir valdymas — 1991– (*Політика і державне управління – 1991-...*).

Наведений приклад свідчить про ретельну організацію структури бібліотечних фондів і надання користувачам усіх можливостей для якісного пошуку необхідних документів за допомогою ієрархії УДК і тематичних рубрик Литовської національної бібліотеки.

Національна бібліотека Естонії
Eesti Rahvusraamatukogu
 (Таллінн, Естонія) <https://www.nlib.ee>

Для систематизації документів і предметного пошуку Національна бібліотека Естонії використовує УДК і предметні рубрики.

На сторінці естонської національної бібліографії (*Estonian national bibliography*) наведено статистичні дані щодо типу зібраних документів, року і місця видання, мови тощо (рис. 2.8).

Year from: <input type="text" value="2010"/> to: <input type="text" value="2021"/>		<input type="button" value="CLEAR"/>		<input type="button" value="SEARCH"/>								
Topics (2010-2021)	UDC	Total	Book	Periodical	Map	Sheet Music	Video Recording	Sound Recording	Multimedia	Graphical Material		
Fundamentals of knowledge and science	0	63	29	34								
Knowledge. Science	001	226	153	51			1		1	20		
Information sciences. The book	002	28	22	2						4		
Writing systems. Signs and symbols	003	30	29							1		
Computer science	004	401	363	36					2			
Management.	005	289	260	28				1				
Standardization. Standards. Metrology	006	15	11	4								
Civilization. Culture	008	294	189	41			1			63		
Bibliography	01	16	11	5								
Librarianship	02	83	44	19			2			18		

Рис. 2.8. Статистичні дані на сайті Національної бібліотеки Естонії
 (джерело зображення: <https://www.nlib.ee>)

Опція «Topics» («Теми») надає дані щодо обсягу документів, зібраних під певними розділами або рубриками УДК (загальний обсяг і кількість документів за типом видання) [8, с. 17]. Статистичні дані є активними елементами, які забезпечують перехід до електронного каталогу і формування переліків бібліографічних записів. Відсортований за індексами перелік розділів/рубрик дає змогу ознайомитися зі структурою УДК, хоча він містить лише рубрики, задіяні під час наукового опрацювання документів за обра-

ний період часу. Узагальнений перелік за всі роки фіксування статистичних даних практично відповідає структурі фондів бібліотеки, побудованій за УДК, хоча деякі розділи/рубрики потребують деталізації згідно з великим обсягом зібраних документів.

Результатом пошуку за індексом УДК є перелік підпорядкованих йому індексів, наданих наявним у каталозі ресурсам, із зазначенням кількості документів для кожного індексу. Наприклад, для рубрики «94(474.2) Історія Естонії» перелік охоплює індекси, за якими можна уточнити запит і продовжити пошук в електронному каталозі бібліотеки, зокрема:

94(474.2)(544)

94(474.2)(051) (1)

94(474.2)-053.6(082) (1)

94(474.2):025.43 (2)

94(474.2):061.75 (1)

Класифікаційний індекс можна використовувати як пошуковий елемент в усіх видах пошуку (у простому пошуку індекс працює як ключове слово). Наприклад, на сторінці Естонської національної бібліографії (*Estonian national bibliography*) за індексом 94(477) можна сформулювати перелік бібліографічних записів документів з історії України, серед яких:

1. The gates of Europe. Eesti keeles. **Tallinn: Varrak, 2023.**
2. Історія України. Факсимільне видання з оригіналу 1919 р. Книга друга. Михайло Грушевський. **Tallinn: Kярn, 1990.**
3. Punane ndljahdда: Stalini sxda Ukrainas. Anne Applebaum. **Tallinn: Varrak, 2018.**

Як правило, бібліографічні записи містять класифікаційні індекси УДК, ключові слова, комплекс тематичних рубрик, за якими можна продовжити тематичний пошук, деякі записи містять активний пошуковий елемент «серія». Так, наприклад, в описі книги М. Грушевського «Ілюстрована історія України» (Київ, 1990 р.) зазначено ключові слова (історія, Україна) та індекс УДК 94(477), за допомогою якого можна отримати перелік індексів (у тому числі підпорядкованих), наданих документам з історії України (понад 120 примірників). Цей детальний перелік містить також відомості з кількості наявних документів для кожного з індексів, наприклад:

94 (477)_(121)

94 (477) “.../18”_(1)

- 94 (477) “12”(092) (2)
- 94 (477) “13/16” (1)
- 94 (477) “15/16” (2)
- 94 (477) “16/17” (5)
- 94 (477) “17/18” (2)

Варто зазначити, що для індексування і пошуку документів створено універсальний контрольований словник естонською мовою – Естонський предметний тезаурус («*Eesti mõrksõnastik*», EMS, <https://ems.elnet.ee/>) (рис. 2.9).

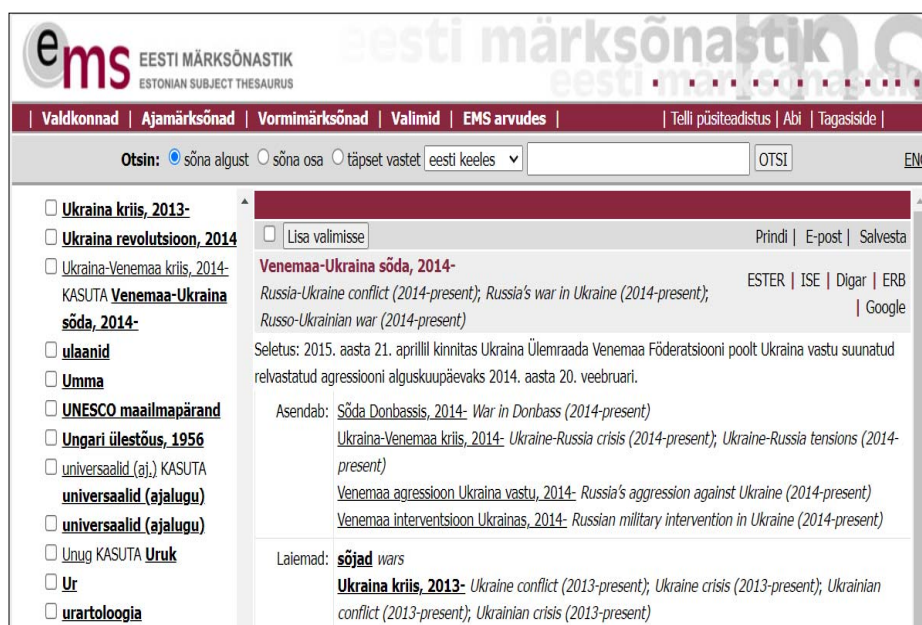

Рис. 2.9. Естонський предметний тезаурус (джерело зображення: <https://www.nlib.ee>)

Один з його поділів «56 Історія. Археологія» містить, зокрема, такі рубрики:

- Українська криза, 2013-...**
- Українська революція, 2014**

Українсько-російська криза, 2014-... – російсько-українська війна, 2014-...

Своєю чергою, опис рубрики «**Російсько-українська війна, 2014-...**» містить:

додаткові заголовки: Російсько-український конфлікт (2014-...); Війна Росії в Україні (2014-...); Російсько-українська війна (2014-...);

пояснення змісту рубрики: 21 квітня 2015 року Верховна Рада України затвердила 20 лютого 2014 року датою початку збройної агресії Російської Федерації проти України;

перелік рубрик, які вона замінює: Війна на Донбасі, 2014-...; Українсько-російська криза, 2014-...; Напруженість між Україною та Росією (2014-...); Агресія Росії проти України, 2014-...; Російське військове втручання в Україну, 2014 –...;

вужчі теми: Кримська криза, 2014; Вторгнення Росії в Україну, 2022;

основні поділи: 15 Військова справа. Збройні сили. Військова техніка; 56 Історія. Археологія.

Безумовно, дбайливо зібрані відомості щодо тематичного наповнення рубрики та її розташування у загальній структурі каталогу, а також наявність у бібліографічних записах документів індексів УДК, назв серій документів і тематичних рубрик, за якими можна продовжити пошук, допоможуть як під час наукового опрацювання документів, так і в процесі інтелектуального пошуку інформації.

Індекси УДК є активними елементами бібліографічних записів документів, забезпечують зв'язок з електронним каталогом бібліотеки та дають змогу автоматично формувати нові переліки записів [8, с. 17–18].

Німецька національна бібліотека
Deutsche Nationalbibliothek (DNB)
(Берлін, Лейпциг, Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
<https://www.d-nb.de>

Для індексації змісту документів і тематичного пошуку в електронному каталозі бібліотека застосовує десяткову класифікацію М. Дьюї (*Dewey Decimal Classification*, далі – DDC).

Розпочинати пошук можна одразу за бібліотечною ієрархією (Каталоги – Browsen (DDC)), але можна скористатися спочатку ключовим словом, обрати аспект розглядання предмета і потім вже перейти до потрібної рубрики класифікації, що спрощує використання бібліотечної ієрархії для користувачів, не знайомих зі структурою класифікації та принципами упорядкування каталогу [9, с. 51].

Browsen (DDC) надає відомості щодо наявності ресурсів певної тематики з позначкою певної бібліотеки. Статистичні дані є активними елементами, за якими можна перейти до електронного каталогу з формуванням переліку бібліографічних записів документів (рис. 2.10).

Notation	Thema	Titel in dieser Klasse	Titel in dieser Klasse und Unterklassen	Weitere Titel
	Haupttafeln			
900	Geschichte & Geografie	0 (DNB)	142367 (DNB)	0 (DNB)
930-990	Geschichte einzelner Kontinente, Länder, Ortschaften, außereirdischer Welten	0 (DNB)	79170 (DNB)	0 (DNB)
940-990	Geschichte einzelner Kontinente, Länder, Ortschaften der Neuzeit, Geschichte außereirdischer Welten	0 (DNB)	71403 (DNB)	0 (DNB)
940	Geschichte Europas	0 (DNB)	65686 (DNB)	0 (DNB)
947	Russland und benachbarte osteuropäische Länder	77 (DNB)	2742 (DNB)	22 (DNB)
947.5-947.9	Europäische Teil der ehemaligen Sowjetunion außer Russland, russisches Kaukasusgebiet	74 (DNB)	896 (DNB)	17 (DNB)
947.7	Ukraine	31 (DNB)	259 (DNB)	10 (DNB)
947.708	Ukraine--1855-, ...	2 (DNB)	118 (DNB)	0 (DNB)
947.7084	Ukraine--1917-1953-...	39 (DNB)	57 (DNB)	0 (DNB)
947.7085	Ukraine--1953-1991-...	0 (DNB)	1 (DNB)	0 (DNB)
947.7086	Ukraine--1991-...	50 (DNB)	57 (DNB)	2 (DNB)

Рис. 2.10. Структура каталогу Німецької національної бібліотеки (розділ «900 Історія і географія») (джерело зображення:

<https://www.d-nb.de>)

Як пошуковий елемент у всіх видах пошуку (простому, розширеному, по каталогах, за бібліотечною ієрархією) можна використовувати класи-

фікаційний індекс, хоча у бібліографічному записі документа він не є активним елементом, за яким можна автоматично формувати нові переліки записів [9, с. 51].

Варто зазначити, що бібліотеки беруть участь у спільних проєктах щодо використання у власних інформаційно-пошукових системах різних бібліотечних класифікацій.

Прикладом такої співпраці є MACS (*Multilingual Access to Subjects*), міжнародний проєкт за участю національних бібліотек Великої Британії, Німеччини, Франції та Швейцарії. Його мета – організація зв'язків між авторитетними файлами предметних рубрик, які застосовують у світовій практиці, для забезпечення багатомовного предметного доступу до суб'єктів на основі схем індексації LCSH, RAMEAU (*Répertoire d'autorité-matière encyclopédique et alphabétique unifié*, далі – RAMEAU) і GND (*Gemeinsame Normdatei*, далі – GND).

Рубрики систем предметизації не перекладають іншими мовами – для кожної одиниці однієї системи підбирають одну або декілька максимально відповідних за змістом одиниць інших систем. Кожна бібліотека індексує документи за власними предметними рубриками, а потім забезпечує доступ до них за допомогою зв'язків з еквівалентними заголовками інших систем предметизації.

Наприклад, у каталозі Німецької національної бібліотеки в описі рубрики GND «Weltkrieg <1939–1945>» (Світова війна 1939–1945 рр.), крім загальних відомостей щодо терміна (синоніми, тематична галузь, індекси DDC – 940.53, 940.54, примітка про використання тощо) зазначено відповідні рубрики LCSH і RAMEAU:

LCSH: World War, 1939–1945

RAMEAU: Guerre mondiale (1939–1945)

Обидві предметні рубрики є активними елементами запису і повноцінними лінгвістичними компонентами пошукової системи. Можна перейти, наприклад, до опису рубрики LCSH «World War, 1939–1945», який, своєю чергою, містить індекси класифікації Бібліотеки Конгресу США.

За опцією «Browsen (DDC)» розглянемо структуру електронного каталогу і знайдемо інформаційні джерела з історії України (рис. 2.11):

947.7	Ukraine
947.708	Ukraine--1855-, . . .
947.7084	Ukraine--1917-1953, . . .
947.7085	Ukraine--1953-1991, . . .
947.7086	Ukraine--1991-, . . .

Рис. 2.11. Структура розділу 947.7 «Україна»
(джерело зображення: <https://www.d-nb.de>)

Варто зауважити, що для застосування у тематичному пошуку будь-якої класифікації потрібно мати певні навички користування бібліотечною ієрархією, бути знайомим з її структурою або точно знати необхідний індекс. Якщо індекс потрібної рубрики достеменно відомий, ним можна скористатися як пошуковим елементом. Наприклад, за індексом 947.7084 (Україна – 1917–1953 рр.) у простому пошуку одразу перейдемо до переліку бібліографічних описів документів (48 джерел). Також можна розпочинати пошук за ключовим словом, а продовжувати його за класифікацією.

Скористаємося наданою структурою (рис. 2.11) і за індексом 947.7086 (Україна – 1991) знайдемо перелік 153 бібліографічних описів документів, серед яких, наприклад:

Erhard Crome. *Russlands ukrainischer Krieg: die Ursachen und die Folgen* (Ерхард Кром. *Українська війна Росії: причини й наслідки*)

Опис видання містить, крім традиційних, такі дані:

Теми: Російсько-українська війна; Історія

Індекс DDC: 947.7086 [DDC23ger]

Предметні групи: 940 Історія Європи; 355 Військова справа; 320 Політика

Ознайомимося з описом рубрики «Російсько-українська війна» (рис. 2.12).

Детальний, ретельно укладений опис рубрики містить усі необхідні пояснення і відомості щодо її змісту, важливі для опрацювання надходжень з цього питання, а також дозволяє перейти до описів відповідних рубрик LCSH і предметних рубрик Національної бібліотеки Франції RAMEAU:

Sachbegriff	Russisch-Ukrainischer Krieg
Quelle	Wikipedia (Stand: 07.12.2022): https://de.wikipedia.org/w/index.php?oldid=228274801 Wikipedia (Stand: 07.12.2022): https://de.wikipedia.org/w/index.php?oldid=228635297
Erläuterungen	Definition: Krieg zwischen Russland und der Ukraine: russ. Annexion der Krim 20.02.2014; Krieg im Donbas ab 13.04.2014; russ. Invasion in die Ukraine ab 24.02.2022.
Zeit	2014- 20.02.2014-
Land	Ukraine (XA-UA); Russland (XA-RU)
Geografischer Bezug	beteiligt: Ukraine beteiligt: Russland Ukraine
Synonyme	Ukraine-Krieg Krieg in der Ukraine Russisch-ukrainischer Konflikt Ukrainekonflikt Ukraine-Konflikt Ukrainekrise Ukraine-Krise Russischer Überfall auf die Ukraine 2022 (Quasisynonym, Teilkonflikt) Krieg im Donbas (Quasisynonym, Teilkonflikt) Krieg in der Ost-Ukraine (Quasisynonym, Teilkonflikt) Krimkrise (Quasisynonym, Teilkonflikt)
Oberbegriffe	Beispiel für: Angriffskrieg
DDC-Notation	947.7086
Systematik	8.4 Militär ; 16.4d Geschichte überregionaler Gebiete: Zeitgeschichte
Typ	Historisches Einzelereignis (sih)
Andere Normdaten	LCSH: Ukraine Conflict, 2014- RAMEAU: Guerre du Donbass (2014-....)

Рис. 2.12. Опис рубрики «Російсько-українська війна»
(джерело зображення: <https://www.d-nb.de>)

LCSH: Ukraine Conflict, 2014-

RAMEAU: Guerre du Donbass (2014-....)

Розглянемо у структурі електронного каталогу бібліотеки підрозділ «Ветеринарна медицина», який збирає загальні питання ветеринарних наук (анатомія, фізіологія, гігієна тварин, епідеміологія, хвороби тварин, хірургія тощо). Основні класи підрозділу «636.089 Ветеринарна медицина» побудовано за допомогою розділів DDC 611–618, наприклад:

636.0892 Фізіологія домашніх тварин,

де 636 – Тваринництво,

089 – тема «Ветеринарія»,

2 – частина індексу розділу «612 Фізіологія людини» (*612 Human physiology*).

Класи підрозділу «636.089 Ветеринарна медицина» значно деталізовано. Наприклад, клас «636.0896 Хвороби тварин – Ветеринарія» охоплює 11 підпорядкованих класів (також деталізованих), серед яких:

636.0896042 *Генетичні захворювання тварин*

636.089607 *Патологія у ветеринарії*

636.08961 *Кардіоваскулярні хвороби тварин*

636.08962 *Хвороби органів дихання тварин*

Для певних видів тварин тему «ветеринарія» (.089) додають до базових індексів 636.1–636.8 (позначення окремих тварин), наприклад:

636.1089 Коні – Ветеринарія

За необхідності, для кожного виду тварин можна виділити окремі питання. Наприклад, для індексування певних захворювань коней додаємо до базового номера 636.1089 позначення, наведені після цифр 61 у розділах DDC 616–618 (616 Diseases, 617 Surgery, regional medicine, dentistry, ophthalmology, otology, audiology, 618 Gynecology, obstetrics, pediatrics, geriatrics). У каталозі Німецької національної бібліотеки виокремлено класи «636.0896573 Паразитарні хвороби шкіри коней» і «636.08976 Стоматологія для коней». Приклад утворення індексу:

636.08976 Стоматологія для коней,

де 636.1 – Коні,

089 – тема «Ветеринарія»,

76 – частина індексу «617.6 Стоматологія» (*617.6 Dentistry*) розділу «617 Хірургія, регіональна медицина, стоматологія, офтальмологія, отологія, аудіологія».

Загальні питання ветеринарних наук, спільні для усіх або кількох тварин, збираються у підрозділі «636.089 Ветеринарна медицина». Питання, які стосуються певного виду тварин, збирають під базовими індексами 636.1–636.8 з виокремленням теми «ветеринарія» (.089). Такі підрозділи відкрито для усіх тварин: 636.1089 Коні – Ветеринарія, 636.2089 Велика рогата худоба – Ветеринарія, 636.4089 Свині – Ветеринарія тощо. Також виділено класи, відповідні характерним хворобам певної тварини.

Отже, в інформаційно-пошуковій системі Німецької національної бібліотеки використовують відповідність між DDC та предметними рубриками LCSH і RAMEAU. Бібліотека забезпечує користувачів усіма матеріалами та додатковими відомостями, необхідними для опрацювання надходжень і здійснення ефективного пошуку інформаційних джерел за допомогою

ієрархії DDC. Класифікаційний індекс DDC є пошуковим елементом у всіх видах пошуку в електронному каталозі. Він не є активним елементом бібліографічних записів документів, але його можна застосовувати для продовження тематичного пошуку як у Німецькій національній бібліотеці, так і в електронних каталогах усіх бібліотек, які застосовують DDC [7, С. 81–83].

Національна і університетська бібліотека Загреб *Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu* (Загреб, Хорватія) <https://www.nsk.hr/>

Для індексації змісту документів і тематичного пошуку в електронному каталозі бібліотека Загреб застосовує УДК і предметні рубрики.

З класифікаційною ієрархією УДК можна ознайомитися на порталі «Нормативна база УДК» (рис. 2.13). Портал містить деталізовані структури кожного розділу і приклади утворення індексів УДК, що дає змогу застосовувати класифікацію під час наукового опрацювання документів. Безпосередній зв'язок з електронним каталогом відсутній, але на порталі можна обрати індекс УДК для використання його як пошукового елемента.

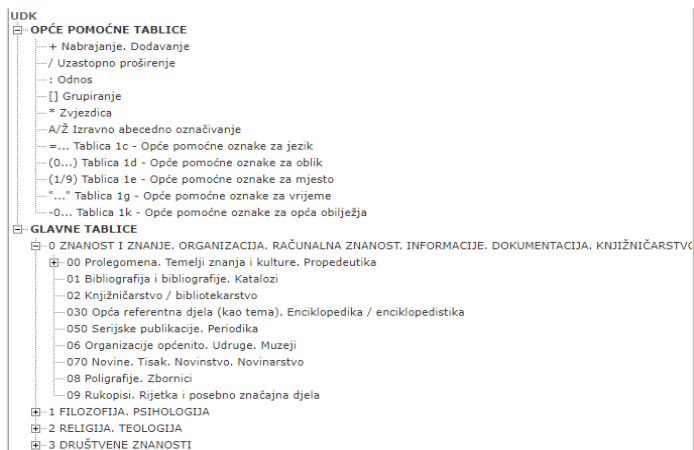

Рис. 2.13. Портал «Нормативна база УДК» (джерело зображення: <https://www.nsk.hr/>)

Результатом пошуку за УДК є упорядкований перелік індексів, наданих наявним у каталозі документам, із зазначенням кількості документів для кожного індексу. Індекс, зазначений у запиті, може бути компонентом складного індексу, наприклад, для рубрики «746.3 Вишивання»:

- I* 746.3:004.42](043.2)
- I* 746.3:39](497.13-17)(064)(085)
- I* 746.3:39(497.1)
- 6* 746.3:39(497.5)
- I* 746.3:39(497.5-3Moslavina)
- I* 746.3:39(497.5-3Posavina)
- I* 746.3:39(497.7)
- 4* 746.3(035)

Зазначені індекси та статистичні дані є активними елементами, за якими можна перейти до електронного каталогу з формуванням переліку бібліографічних записів документів.

Щодо розділу ветеринарних наук, у таблицях УДК (хорватською мовою) розділ «636.09 Ветеринарія. Хвороби, вороги і шкідники домашніх і корисних тварин: боротьба і лікування. Зоотехнічні, охоронні заходи» (636.09 *Veterinarska znanost. Bolesti, neprijatelji i nametnici domaćih i korisnih životinja: nadzor i liječenje. Zootehničke, zaštitne mjere*) підпорядковано розділу «636 Тваринництво та тваринництво в цілому. Розведення великої рогатої худоби. Розведення домашніх тварин» (636 *Stočarstvo i uzgoj životinja uopće. Uzgoj stoke. Uzgoj domaćih životinja*).

Під індексом 636.09 збираються загальні питання ветеринарних наук: анатомія, фізіологія, гігієна тварин, епідеміологія, хвороби тварин тощо. На відміну від DDC, яка застосовує для утворення підпорядкованих індексів розділи медичних наук 611–618, УДК пропонує також комбінування базового індексу 636.09 з індексами розділу «59 Зоологія» (59 *Zoologija*), наприклад:

- 636.09:591.1 Ветеринарна фізіологія. Фізіологія домашніх тварин**
- 636.09:591.4 Ветеринарна анатомія. Анатомія свійських тварин**

Для виокремлення питань ветеринарних наук для певних видів тварин спеціальний визначник 09 додають до базових індексів 636.1–636.9 (позначення окремих тварин), наприклад:

- 636.1.09 Хвороби коней та їх лікування (*Bolesti konja i njihovo liječenje*)**

За класифікаційним індексом можна перейти до електронного каталогу бібліотеки з формуванням переліків відповідних документів [7, С. 83–85].

Отже, на своєму сайті Національна і університетська бібліотека Загреба дає змогу ознайомитися з класифікаційною ієрархією УДК і прикладами утворення індексів. Індеси УДК і предметні рубрики, зазначені у бібліографічних записах, є активними елементами та забезпечують зв'язок з електронним каталогом бібліотеки для формування нових переліків записів.

Національна центральна бібліотека Флоренції
Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze
 (Флоренція, Італія) <https://www.bncf.firenze.sbn.it/>

Для індексації змісту документів і тематичного пошуку в електронному каталозі бібліотека застосовує DDC та предметні рубрики. Навігатор Дьюї на сайті бібліотеки містить відомості щодо кількості наявних документів за певним класом/розділом (рис. 2.14). Він дає змогу переглянути бібліотечну ієрархію, обрати необхідний поділ і перейти до нього. Зазначені статистичні дані щодо обсягу наявних ресурсів забезпечують зв'язок з електронним каталогом для формування переліків бібліографічних записів документів.

Navigatore Dewey	
CLASSI PRINCIPALI	
Sezione	Descrizione
Notizie	
0..	Opere Generali
1..	Filosofia e Psicologia
2..	Religione
3..	Scienze Sociali
4..	Linguaggio
5..	Scienze naturali e Matematica

Рис. 2.14. Навігатор Дьюї (джерело зображення: <https://www.bncf.firenze.sbn.it/>)

Обрані за навігатором Дьюї класифікаційні індекси можна використовувати як пошукові елементи в електронному каталозі. Також Національна

центральна бібліотека Флоренції надає можливість пошуку необхідних документів за структурою DDC (рис. 2.15).

Ricerca per

- termine
- termine apicale
- macrocategoria: categoria
- DDC
- ricerche combinate
- varianti storiche
- equiv. in altri strumenti di indicizzazione

Soggettario (1956)
Liste aggiornamento 1956-1985

- ricerca per termine
- termini soppressi
- aiuto alla ricerca
- crediti

Sistema Nuovo soggettario

- home page

Ricerca per notazione della Classificazione Decimale Dewey

comincia per
  numero esatto
  finisce per

DDC:

edizione:

termini trovati: 641

DDC: 610	Medicina	Azioni: Discipline
DDC: 610	Medicina alternativa	Azioni: Attività
DDC: 610	Medicina individualizzata	Azioni: Attività
DDC: 610	Medicina olistica	Azioni: Attività
DDC: 610	Medicina popolare	Azioni: Attività
DDC: 610	Scienze mediche	Azioni: Discipline
DDC: 610.153	Fisica medica	Azioni: Discipline
DDC: 610.28	Ingegneria biomedica	Azioni: Discipline
DDC: 610.284	Apparecchiature sanitarie	Cose: Oggetti
DDC: 610.73	Infermieristica	Azioni: Discipline

Рис. 2.15. Пошук за DDC (джерело зображення: <https://www.bncf.firenze.sbn.it/>)

За обраним індексом DDC можна перейти до опису рубрики, який містить підпорядковані підрубрики, і конкретизувати запит. Бібліографічні записи містять такі відомості: автор, заголовок, місце і рік публікації, фізичний опис видання, ISBN, номер BNI, тема і клас Дьюї. Також у записі зазначено мову видання, перелік документів спорідненої тематики тощо. Наприклад,

Автор: Скарпа, Антоніо <1903-2000>

Заголовок: *Етномедицина / Антоніо Скарпа*

Публікація: *Мілан: Ф. Лучісано, [1980]*

Фізичний опис: *553 с., [5] листів: іл.; 25 см.*

Номер BNI: *БН 82-10777*

Тема: *Народна медицина*

Клас Дьюї: *615.882 Популярна медицина*

Пошук можна продовжувати за активними елементами: автор, тема, клас Дьюї.

Отже, Національна центральна бібліотека Флоренції, яка зберігає понад шість мільйонів друкованих видань, у тому числі рукописи, мапи, гравюри і фотографії, і активно популяризує історичну пам'ять нації, на своєму сайті надає усі можливості для ефективної навігації та пошуку в електронному каталозі з метою доступу до документованої культурної спадщини та всебічного її використання.

Бібліотека Конгресу США *Library of Congress, LOC* (Вашингтон, США) <https://www.loc.gov/>

Для організації фондів, наукового опрацювання документів і тематичного доступу Бібліотека Конгресу США паралельно використовує власну класифікацію LCC (*Library of Congress Classification*, далі – LCC), власні Предметні рубрики та DDC. На своєму вебсайті вона надає доступ до таблиць класів (файли у форматі PDF), а також до відповідної навчальної та методичної документації.

База даних «Класифікаційний Web» (<https://classweb.org/>) містить таблиці LCC, а також кореляції (20 таблиць) з LCSH, DDC, системою класифікації Національної медичної бібліотеки (рис. 2.16).

Рис. 2.16. База даних «Класифікаційний Web» (<https://www.loc.gov/>)

Ці таблиці є масивами визначених взаємозв'язків повної або часткової відповідності рубрик LCC рубрикам інших класифікацій, сформованими за принципом забезпечення синонімічності тематичних рубрик різних інформаційно-пошукових мов зіставленням їх класифікаційних рядів і встановлення співвідношення структур класифікації на понятійному рівні з урахуванням аспектів розглядання тем, предметів, явищ [12, с. 239, с. 243]. Варто зазначити, що класифікацію LCC широко використовують у бібліотеках країн світу, зокрема, у Канаді, Австралії, Уругваї, Венесуелі, Новій Зеландії тощо.

Зокрема, відповідність між позначеннями LCC і DDC зазначено у таблицях: «Мапа LC (LCC) до класифікації Дьюї (DDC)», «Карта класифікації Дьюї (DDC) до LC (LCC)» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Мапа LC (LCC) до класифікації Дьюї (DDC)

LCC	Діапазон LCC	Підпис LCC	DDC	Заголовок DDC
PG	PG	Слов'янська, балтійська, албанська мови та літератури	491.7	Східнослов'янські мови; російська мова
PG	PG	Слов'янська, балтійська, албанська мови та літератури	491.8	Слов'янські (слов'янські) мови
PG	PG	Слов'янська, балтійська, албанська мови та літератури	491.9 – 491.991	Балтійські мови; Албанська мова
PG	PG	Слов'янська, балтійська, албанська мови та літератури	891.7	Східнослов'янські літератури; Російська література
PG	PG	Слов'янська, балтійська, албанська мови та літератури	891.9 – 891.991	Слов'янські (слов'янські) літератури

Класифікаційний індекс стабільно забезпечує точність результатів пошуку, але з причини відсутності безпосереднього зв'язку класифікаційної схеми з електронним каталогом індекс потрібно знати напевно або обирати його за таблицями класифікації.

LCSH є найвідомішим національним переліком предметних рубрик, в яких застосовано керовану лексику. Цей унікальний словник термінів англійською мовою з високим рівнем деталізації, яких охоплює усі предмети та галузі знань, застосовують бібліотеки багатьох країн світу, не лише англійських (Португалія, Бразилія, Іран, Литва тощо). Деякі бібліотеки адаптують LCSH до особливостей своєї країни. Так, зокрема, розроблено систему NLLSH (Латвія). Разом з RAMEAU (Франція) LCSH використовували під час укладання предметних рубрик бібліотек Швеції. Національна бібліотека Великої Британії одночасно використовує LCSH і власні рубрики [15].

Розглянемо бібліографічні записи документів в електронному каталозі Бібліотеки Конгресу США. Наприклад, бібліографічний запис збірника наукових праць «Сто років колекції Державного музею українського народного мистецтва» за редакцією М. Р. Селіванова містить, крім основних відомостей щодо видання, активні елементи, за якими можливо продовжити пошук з формуванням нових переліків бібліографічних записів. Це прізвище редактора, назва серії (*Pratši Derzhãvnoho muzeiũ ukraïns'koho narodnoho dekoratyvnoho mystetštva ; vup. 40*), а також елементи, які зазначають зв'язок між поняттями різних класифікацій:

індекс класифікації Бібліотеки Конгресу (*LC classification*): NK1035.U47;

предметні рубрики Бібліотеки Конгресу США (*Library of Congress Subject Headings – LC Subjects*):

Derzhãvnyi muzei ukraïns'koho narodnoho dekoratyvnoho mystetštva.

Decorative arts--Ukraine.

Ethnic arts--Ukraine.

Запис містить також повний класифікаційний індекс, наданий виданню – NK1035.U47 A2 2002, але пошук здійснюється лише за частиною індексу, що забезпечує охоплення більшої кількості документів спорідненої тематики.

Кожний активний елемент бібліографічного запису є відправною точкою для подальшого дослідження теми. Наприклад, за заголовком предмет-

ної рубрики можна перейти до переліку предметних рубрик з позначенням кількості документів, зібраних під кожною з них, обрати необхідну і отримати новий масив бібліографічних записів.

Як зазначено на сайті «Радіо Свобода», Бібліотека Конгресу США зберігає українську друковану культурну спадщину [10]. Українська колекція Бібліотеки почалася з придбання особистої бібліотеки Томаса Джефферсона 1815 р. Найдавнішою книжкою колекції була історія різних куточків України (Херсонщини, Поділля і Волині) у трьох частинах, написана графом Яном Потоцьким: «*Histoire ancienne du Gouvernement de Cherson*» («*Давня історія Херсонської губернії*», 1804 р.), «*Histoire ancienne du Gouvernement de Podolie*» («*Давня історія Подільської губернії*», 1805 р.) та «*Histoire ancienne du Gouvernement de Volhynie*» («*Давня історія Волинської губернії*», 1805 р.).

Нові книги та журнали бібліотека отримує безпосередньо з України, на що виділяють близько 13–15 тисяч доларів щороку. Також колекцію поповнюють за рахунок міжбібліотечного обміну. Найбільшими партнерами Бібліотеки Конгресу є НБУВ, Києво-Могилянська академія і Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого (Київ, Україна).

На своєму сайті бібліотека надає доступ до таблиць класів (файли у форматі PDF), що дає змогу знайти позначення, наприклад, для історії України (базовий клас D – Всесвітня історія (за виключенням американської історії), підклас DK):

DK508-508.95 Ukraine

DK508.92-508.939 Kiev

Ці індекси можна використовувати в електронному каталозі як пошукові елементи. Наприклад, за індексом DK508 знаходимо 364 джерел інформації, доступних онлайн, у тому числі 70 документів, виданих з 2020 р.

Розглянемо бібліографічний запис книги Л. Якубової «*Євразійський розлам: Україна в добу гібридних викликів*» (Київ, Видавництво «Кліо», 2020). Запис містить індекс класифікації LC (DK508.848) та предметні рубрики, якими можна скористатися для подальшого пошуку, зокрема:

Російсько-українська війна, 2014-

За цією предметною рубрикою можна перейти до величезного масиву новостворених предметних рубрик Бібліотеки Конгресу США (із зазначенням кількості зібраних під кожною джерел інформації), серед яких:

Російсько-українська війна, 2014- (440)

Російсько-українська війна, 2014---Економічні аспекти. (12)

Російсько-українська війна, 2014---Право і законодавство. (9)

Російсько-українська війна, 2014—Громадська думка. (11)

Російсько-українська війна, 2014---Блокади. (1)

...

Дивіться також:

Крим (Україна)--Історія--Російська окупація, 2014-

Крим (Україна)--Історія--Російська окупація, 2014---Хронологія. (6)

Крим (Україна)--Історія--Російська окупація, 2014---У ЗМІ. (3)

Крим (Україна)--Історія--Російська окупація, 2014---Громадська думка. (2)

Вражає величезний обсяг і висока якість здійсненої роботи, рівень ретельної деталізації теми й кількість нових предметних рубрик (понад 100 рубрик), утворених для документів, які висвітлюють різні аспекти життя нашої держави під час війни.

Варто зазначити, що в Україні LCC для опрацювання надходжень застосовує Бібліотека Українського католицького університету (Львів, Україна), фахівці якої 2023 р. звернулися до адміністрації Бібліотеки Конгресу США з пропозицією переглянути класифікацію книг з історії України. Як результат, «робота над новим діапазоном класифікаційних номерів, які окреслюють історичну хронологію змін України, розпочалася одразу» [1]. Зокрема, історію України перенесено в окремий ланцюжок (DK5001–DK5995), детально розроблено певні історичні періоди, зокрема, ХХ–ХХІ ст., відкрито новий період для 2014 р., утворено нові класифікаційні номери для російсько-української війни тощо. Затверджені Бібліотекою Конгресу США нові класифікаційні шифри є чинними з листопада 2023 р., «їх уже використовують закордонні бібліотеки, опрацьовуючи нові надходження» [1].

Розглянемо структуру підкласу SF «Культура тварин» (*Subclass SF Animal culture*) класу S «Сільське господарство» (*Class S Agriculture*). Основні класи:

SF600-1100 Veterinary medicine – **Ветеринарна медицина**

SF756.5-769.5 Special preclinical sciences Including veterinary genetics, ethology, anatomy, physiology, embryology, pathology – **Спеціальні доклі-**

нічні науки, у тому числі ветеринарна генетика, етологія, анатомія, фізіологія, ембріологія, патологія

SF780.2-780.7 Veterinary microbiology, bacteriology, virology, mycology – *Ветеринарна мікробіологія, бактеріологія, вірусологія, мікологія*

SF780.9 Veterinary epidemiology. Epizootiology – *Ветеринарна епідеміологія. Епізоотологія*

SF781-809 Communicable diseases of animals (General) – *Інфекційні хвороби тварин (загальний розділ)*

SF810 Veterinary parasitology – *Ветеринарна паразитологія*

SF810.5-810.7 Predatory animals and their control – *Хижаци та боротьба з ними*

SF811-909 Veterinary medicine of special organs, regions, and systems – *Ветеринарна медицина спеціальних органів, областей та систем*

SF910 Other diseases and conditions – *Інші захворювання і стани*

SF910.5 Veterinary orthopedics – *Ветеринарна ортопедія*

SF911-914.4 Veterinary surgery – *Ветеринарна хірургія*

SF914.3-914.4 Veterinary traumatology. Veterinary emergencies – *Ветеринарна травматологія. Невідкладна ветеринарна допомога*

SF914.5 Veterinary acupuncture – *Ветеринарна акупунктура*

SF915-919.5 Veterinary pharmacology – *Ветеринарна фармакологія*

SF925 Veterinary physical medicine – *Ветеринарна фізична медицина*

SF951-997.5 Diseases of special classes of animals – *Хвороби окремих класів тварин*

За необхідності, на сайті бібліотеки можна переглянути детально розроблену структуру класифікації та обрати необхідний індекс для здійснення тематичного пошуку в електронному каталозі. Наприклад:

Cats – Коти

985 General works – *Загальні роботи*

986.A-Z Diseases and pests, A-Z – *Хвороби та шкідники, A-Z*

986.B56 Blindness. Blind cats – *Сліпота. Сліпі коти*

986.E93 Eye diseases – *Хвороби очей*

986.G37 Gastroenteritis – *Гастроентерит*

986.I55 Immunodeficiency virus infection – *Вірус імунодефіциту*

986.P37 Parasites – *Паразити*

986.S55 Skin diseases – *Захворювання шкіри*

В онлайнному каталозі бібліотеки за індексом LCC можна отримати перелік бібліографічних записів відповідних документів. Варто зазначити, що бібліографічні описи містять, зокрема, повний індекс LCC, предметні рубрики та відповідний індекс DDC.

Наприклад, для книги Едварда Робінсона «Сучасна терапія в медицині коней»:

індекс LCC: **SF951.C932**;

предметна рубрика: Коні – Хвороби;

індекс класифікації М. Дьюї – 636.1/089.

За предметними рубриками, які є активними елементами бібліографічних записів, можна перейти до детальніших рубрик (діагностика, лікування, хвороби тощо) і продовжити пошук в електронному каталозі.

Загальні питання ветеринарних наук, спільні для усіх або кількох тварин, збирають під індексами SF600-925, а питання, які стосуються певного виду тварин, – під індексами SF951-997.5 підкласу SF «Культура тварин». Варто зазначити, що LCC передбачає величезну кількість рубрик для позначення окремих хвороб певних тварин, наприклад: хвороби коней (Horses) – індекси 951-959.V57 – 44 рубрики; хвороби собак (Dogs) – індекси 991-992.U75 – 38 рубрик [7, С. 85–86].

Отже, Бібліотека Конгресу США, найбільша бібліотека у світі, яка зберігає мільйони книг, фільмів, фотографій, газет, рукописів тощо, головний дослідницький орган Конгресу США, на своєму сайті надає усі необхідні засоби доступу до різноманітних колекцій джерел інформації. Класифікаційний індекс УДК є пошуковим елементом у всіх видах пошуку в електронному каталозі. На відміну від предметних рубрик він не є активним елементом бібліографічних записів документів. Для тематичного пошуку в електронному каталозі Бібліотеки Конгресу США його потрібно знати напевно або обирати за таблицями класифікації.

Бібліотечна інформаційна система *LIBRIS* (Швеція, Стокгольм) www.libris.kb.se

Розглянемо також використання різних інформаційно-пошукових мов у національній пошуковій службі LIBRIS (*Library Information System*, далі –

LIBRIS) Швеції, яка надає інформацію про видання, що зберігаються у шведських університетських та дослідницьких бібліотеках, а також приблизно у двадцяти публічних бібліотеках [16].

Шведський зведений каталог пропонує скористатися для навігації та пошуку раціонально організованою структурою класифікаційної системи бібліотек Швеції SAB (*Sveriges Allmänna Biblioteksforening*, далі – SAB), яка містить 25 розділів, позначених латинськими літерами (А/Д). Кожний розділ деталізовано, для кожної рубрики зазначено кількість наявних документів, за якими можна перейти до переліку бібліографічних записів (рис. 2.17). Зі сторінки класифікації бібліотек Швеції SAB можна перейти на сторінку «WebDeweySearch» для продовження тематичного пошуку за DDC.

The image shows a screenshot of the SAB classification structure for 'K Historia'. At the top, it displays 'K Historia' with a search count of 393383 and a link to 'Begränsa sökning'. Below this, there are two columns of classification categories, each with a label, a description, and a search count.

Label	Description	Count
K(x)	Historiska lexikon	255 träffar
K:bf	Historiska organisationer och institutioner	149 träffar
K:d	Historisk teori, filosofi och metodlära	5047 träffar
K:k	Historieforskningens historia	4430 träffar
K.	Allmänt: särskilda historiska perioder	49362 träffar
Ka	Europa: allmänt	7726 träffar
Kb	Norden: allmänt	4746 träffar
Kc	Sverige	30994 träffar
Kd	Övriga Norden	15089 träffar
Ke	Brittiska öarna (Storbritannien)	16850 träffar
Kf	Mellaneuropa	31732 träffar
Kg	Nederländerna, Belgien och Luxemburg	2075 träffar
Kh	Schweiz	834 träffar
Ki	Italien	5577 träffar
Navigera vidare		
Kj	Frankrike	14467 träffar
Kk	Spanien	4742 träffar
Kl	Portugal	892 träffar
Km	Östeuropa	28524 träffar
Kn	Balkanländerna	6471 träffar
Ko	Asien	56392 träffar
Kp	Afrika	13624 träffar
Kq	Amerika	32385 träffar
Kr	Oceanien	1158 träffar
Ks	Polarländerna	280 träffar
Kt	Allmän kulturhistoria	22249 träffar
Ku	Allmän socialhistoria	23168 träffar
Kv	Allmän ekonomisk historia	20163 träffar
Ky	Historiska hjälvetenskaper	17739 träffar

Рис. 2.17. Структура розділу «К Історія» класифікації SAB
(www.libris.kb.se)

Розглянемо бібліографічний запис видання «Суворі історії в європейських суспільствах» («Austere histories in European societies») за редакцією Стефана Джонсона та Джулії Вілен (рис. 2.18).

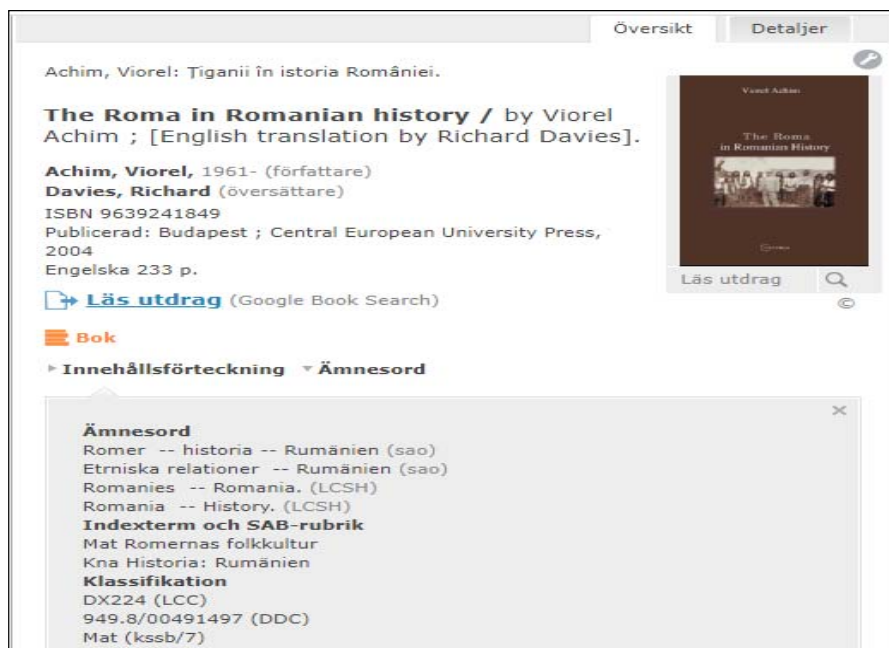

Рис. 2.18. Бібліографічний опис видання у каталозі LIBRIS (www.libris.kb.se)

Крім основних відомостей щодо видання, запис містить предметні рубрики SAO (*Svenska ämnesord*, далі – SAO) і LCSH та індекси різних класифікацій, серед яких:

Invandrare (sao) - Іммігранти (SAO)

Minoriteter (sao) - Менишини (SAO)

Postkolonialism (sao) - Постколоніалізм (SAO)

Historia (sao) - Історія (SAO)

Immigrants -- Europe (LCSH) – Іммігранти – Європа (LCSH)

Minorities -- Europe (LCSH) – Менишини – Європа (LCSH)

Citizenship -- Europe (LCSH) – Громадянство – Європа (LCSH)

Postcolonialism -- Europe (LCSH) – Постколоніалізм – Європа (LCSH)

LCC: HN380.Z9 – Класифікація бібліотеки конгресу США (LCC)

DDC: 306.094 – Десяткова класифікація М. Дьюї (DDC)

Ma (kssb/8) – Класифікація бібліотек Швеції (SAB)

У детальному бібліографічному записі (Detaljer) предметні рубрики та індекси класифікацій є активними елементами, за якими можна продовжувати пошук за обраною класифікацією. Що стосується пошуку за класифікаційними індексами, у даному випадку нові переліки бібліографічних записів документів можна формувати за зазначеними індексами LCC і DDC, а також за початковою частиною індексу класифікації SAB: **Ma Європа: загальні питання етнографії, соціальної антропології та етнології**.

Бібліографічний запис містить 6 предметних рубрик SAO і 15 рубрик LCSH, деякі з яких є еквівалентними. Розбіжність у кількості наведених рубрик пояснюється різним обсягом, розгалуженістю, особливостями формування застосованих тезаурусів тощо. У записі зазначено відповідність між класифікаціями SAB, LCC, DDC і предметними рубриками SAO і LCSH.

Шведський зведений каталог LIBRIS є національною бібліографічною базою даних з вільним доступом, яка містить інформацію про всі публікації, що є в бібліотеках Швеції, дозволяє здійснювати навігацію і пошук необхідних документів за допомогою класифікаційної системи бібліотек Швеції SAB, а також використовує систему відповідності між незалежними класифікаціями.

Отже, сучасні національні бібліотеки, визначні центри культури, осередки зберігання величезних масивів документних ресурсів – культурного і знаннєвого надбання людства, застосовують для наукового опрацювання документів і тематичного пошуку як власні, так і міжнародні класифікації (наприклад, УДК, DDC). На своїх сайтах бібліотеки дають змогу ознайомитися зі структурою застосованої класифікації.

Інформаційно-пошукові системи національних бібліотек України, Італії, Іспанії, Німеччини, Естонії, Чехії, Японії забезпечують перехід до електронного каталогу з автоматичним формуванням переліків бібліографічних записів документів, згрупованих відповідно до пошукового запиту [12, с. 252–273]. Безумовно, зв'язок класифікації з електронним каталогом бібліотеки є важливим чинником, який забезпечує повноту і точність тематичного пошуку, зручність і швидкість функціонування автоматизованої пошукової системи бібліотеки [9, с. 51].

Візуалізація структури і змісту бібліотечних фондів на сайтах національних бібліотек є важливою як для фахівця, який опрацьовує документи, так і для користувача, який намагається самостійно відшукати необхідну інформацію. Варто зазначити наочність представлення на сторінках тематичного навігатора НБУВ бібліотечної ієрархії, побудованої з урахуванням особливостей наповнення фондів бібліотеки, чітку організацію сторінок рубрик, фіксування зв'язків з УДК не тільки для заголовків рубрик, а й для термінів алфавітно-предметного покажчика, які уточнюють зміст рубрики. Все це, безумовно, оптимізує процес опрацювання документів за різними класифікаціями, а також створює додатковий інструмент повноцінного інтелектуального пошуку.

Класифікаційний індекс, як правило, можна використовувати в електронних каталогах національних бібліотек як пошуковий елемент у всіх видах пошуку (простому, розширеному, по каталогах, за бібліотечною ієрархією). Як результат, користувач може отримати не тільки записи документів, індекси яких точно відповідають запиту, а й переліки підпорядкованих, комбінованих індексів із зазначенням кількості наявних джерел (національні бібліотеки Загреба, Естонії). Ці індекси можна застосовувати для уточнення і продовження пошуку. Класифікаційні індекси забезпечують тематичний доступ навіть у випадку, якщо користувач не має необхідних знань з певної тематики, а також дають змогу отримати кращі результати порівняно з іншими видами пошуку (наприклад, за ключовими словами).

Обрати необхідну рубрику для створення переліку бібліографічних записів документів можна, наприклад, за ієрархічною структурою, наданою тематичним навігатором НБУВ, за DDC у Німецькій національній бібліотеці, за переліком LCSH у Бібліотеці Конгресу США. Розділ статистичних даних Національної бібліотеки Естонії містить перелік основних рубрик УДК, за яким можна розпочати тематичний пошук. Варто зазначити, що фахівці бібліотек постійно актуалізують і деталізують структуру класифікації згідно зі змінами у структурі наукового знання: «високий рівень деталізації бібліотечної ієрархії, побудованої згідно з науковою класифікацією, і можливість перегляду її під час інтелектуального пошуку визначають якість пошукової системи бібліотеки як потужного засобу управління знаннями» [5, с. 62].

Активними елементами бібліографічних записів, які забезпечують зв'язок з електронним каталогом бібліотеки та дають змогу автоматично формувати нові переліки записів, є класифікаційні індекси у записах документів в електронних каталогах національних бібліотек України, Естонії, Загреба, Флоренції. Якщо з бібліографічного запису документа неможливо автоматично сформувати перелік документів за індексом документа, класифікаційний індекс можна застосовувати як пошуковий елемент для продовження тематичного пошуку.

Варто зауважити, що застосування у тематичному пошуку будь-якої класифікації вимагає певних навичок. Необізнаному користувачу складно розібратися у матеріалах для наукового опрацювання документів, які надає бібліотека на своїх сайтах. Йому потрібна можливість доступу до бібліотечної ієрархії, орієнтованої на користувача, яка наочно демонструє особливості тематичного наповнення фондів бібліотеки, зрозумілої та зручної у користуванні, здатної допомогти «зорієнтуватися у системі понять певної галузі знань, надати необхідні підказки щодо подальшого напрямку пошуку і переходу від ширшої теми до вузької та навпаки» [12, с.240]. Бібліотечна ієрархія має допомагати користувачу обирати власну стратегію пошуку, використовувати зв'язки класифікації та електронного каталогу, відповідність між класифікаційними схемами і групувати бібліографічні записи документів певної тематики відповідно до пошукового запиту з уникненням небажаного «інформаційного шуму». Крім того, за необхідності, бібліотечна ієрархія допоможе зорієнтуватися у структурі певної галузі знань і уточнити тему дослідження.

Національні бібліотеки світу на своїх сайтах надають доступ до таблиць відповідності між різними класифікаційними схемами. Зіставлення незалежних класифікацій дає змогу з'ясувати не лише сутність предметних галузей та принципи їх рубрикації, а й зміст встановлених зв'язків, термінологічні, структурні та семантичні особливості представлення понять. За допомогою змістових зв'язків повної або часткової відповідності між рубриками та індексами різних класифікаційних схем встановлюється співвідношення структур класифікацій на понятійному рівні з урахуванням аспектів розглядання певної теми. Комплекс предметних рубрик та індексів у бібліографічному записі документа є засобом розкриття його змісту за допомогою різних систем класифікації, що створює додаткові умови для реа-

лізації контрольованого доступу до інформації та ефективного тематичного пошуку в електронних каталогах бібліотек, а «визначення взаємозв'язків між різними штучними інформаційно-пошуковими мовами, які є неузгодженими між собою системами тематичного опису знань, знаходження еквівалентності або значного співпадіння змісту певних рубрик оптимізує навігаційні і пошукові процеси, тобто значно підвищує ефективність використання фондів бібліотеки» [5, с. 68].

Фіксування зв'язків між рубриками та індексами різних класифікаційних систем оптимізує роботу каталогізаторів, створює умови для точнішого опису документів, сприяє розвитку кооперації бібліотек у створенні стандартизованих бібліографічних записів і розширенню можливостей інформаційно-пошукових систем, зокрема, дає змогу застосовувати різні класифікації для формулювання інформаційних запитів і змінювання напрямку пошуку. Безумовно, система відповідності між ієрархічними структурами підвищує ефективність багатоаспектного інтелектуального пошуку, зумовлює можливість керування пошуком і, за необхідності, зміну його напрямку.

Узгодженість різних національних переліків предметних рубрик і класифікаційних ієрархій спрямована на створення умов для спільного використання бібліотечних фондів і міжбібліотечного обміну інформацією, робить каталоги універсальними, зумовлює лінгвістичну сумісність і функціональність інформаційно-пошукових систем бібліотек різних країн і, як результат, сприяє забезпеченню доступу до культурної та інтелектуальної спадщини, розвитку міжбібліотечної комунікації, обміну інформацією між бібліотеками світу, створенню загальних зведених каталогів, спільному використанню баз даних, можливості пошуку за одним запитом в електронних каталогах різних бібліотек тощо, а також отриманню повного і релевантного результату поглибленого тематичного пошуку. Національні бібліографічні агентства світу «визнають важливість дотримання загальних міжнародних стандартів тематичного доступу з метою сприяння міжнародному обміну даними і забезпечення постійного доступу користувачів усього світу до інформаційних ресурсів» [2, с. 78].

Узгодженість термінів тезаурусів і класифікаційних індексів і фіксування семантичних зв'язків між рубриками різних класифікацій для їх сумісного застосування також дають змогу використовувати специфіку і переваги структури певної системи організації знань для групування матеріалів за

досліджуваною темою. Безумовно, зазначення смислових зв'язків між поняттями різних між різними бібліотечними класифікаціями та переліками предметних рубрик створює особливий механізм інтелектуального пошуку, дає змогу «використовувати специфіку і переваги структури певної системи організації знань для групування матеріалів за досліджуваною темою», «уможливлює переформулювання запиту з однієї інформаційно-пошукової мови на іншу і продовження пошуку за обраною класифікацією» [4, с.46].

Також важливим є надання на сайтах бібліотек методичних і довідкових матеріалів, які допомагають під час процесів наукового опрацювання надходжень та інтелектуального пошуку. Зокрема, детально розроблені описи тематичних рубрик розглянутих бібліотек містять необхідні пояснення їх змісту і аспектів розглядання теми, що є необхідним, першою чергою, для класифікування документів. Крім того, інформаційно-пошукова система Німецької національної бібліотеки дозволяє перейти з описів власних рубрик до описів відповідних LCSH і RAMEAU, застосованих у Бібліотеці Конгресу США і Національній бібліотеці Франції. Описи рубрик тематичного навігатора НБУВ оснащено необхідними методичними вказівками, посиланнями до пов'язаних рубрик, індексами та заголовками відповідних рубрик УДК.

Здійснення ефективного і оперативного інтелектуального пошуку потребує забезпечення зв'язку класифікаційної структури з електронним каталогом бібліотеки та зазначення у бібліографічних записах документів класифікаційних індексів і тематичних рубрик. Так, тематичний навігатор НБУВ дозволяє за обраною рубрикою переходити до окремих переліків книжкових і періодичних видань, реферативної інформації, а Бібліотека Конгресу США дає змогу створювати бібліографічні переліки за власною класифікацією, власними предметними рубриками та DDC.

Національні бібліотеки світу постійно працюють над раціональною організацією масивів документованих знань з урахуванням інформаційних запитів користувачів. Вони активно наповнюють власні сайти, удосконалюють пошукову технологію, зокрема, забезпечують доступ до інформаційних ресурсів через наукову систему знань. Як правило, вони надають на своїх сайтах можливість переглядати бібліотечну ієрархію, використовувати ефективні засоби навігації та пошуку, забезпечують зв'язки класифікаційної структури з електронним каталогом бібліотеки, систему відповідності

між незалежними класифікаціями та предметними рубриками, ретельно формують описи рубрик, що зумовлює оперативний доступ до інформаційних ресурсів та сприяє отриманню релевантних результатів тематичного пошуку.

Отже, поглиблення співпраці і культурного обміну між провідними бібліотеками світу, активізація інтеграційних і комунікаційних процесів у бібліотечній сфері, використання інноваційних бібліотечних технологій, наполеглива праця з удосконалення інформаційно-пошукових систем і подальше розширення їх можливостей позитивно впливають на ефективність використання інформаційних ресурсів, сприяють розвитку бібліотечної справи у світі та гарантують якісно новий рівень обслуговування користувачів згідно з їх потребами. Організація на сайтах національних бібліотек світу повноцінного інтелектуального пошуку за класифікацією гарантує високу якість результатів і дозволяє бібліотекам виконувати одне з головних своїх завдань – надання користувачам можливості ефективного використання величезних структурованих масивів інформаційних ресурсів.

Список бібліографічних посилань до § 2.6

1. Бібліотека УКУ ініціювала зміни до класифікації книг у Бібліотеці Конгресу США. URL: <https://ucu.edu.ua/news/vidstoyuyemo-suchasnu-istoriyu-ukrayiny-biblioteka-uku-initsiyovala-zminy-do-klassyfikatsiyi-knyg-u-bibliotetsi-kongresu-ssha/>
2. Бібліотечні портали знань : колективна монографія / Лобузін К. В. та ін. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2022. 378 с.
3. Галицька С. В. Бібліотечні класифікації в інформаційно-пошукових системах: досвід бібліотек університетів Німеччини. *Бібліотечний вісник*. 2022. №. 2. С. 70–83.
4. Галицька С. В. Відповідність між системами класифікацій в інформаційно-пошукових системах бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 1. С. 43–55.
5. Галицька С. В. Деталізація структури тематичного навігатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на прикладі роз-

ділу «Охорона здоров'я. Медичні науки». *Бібліотечний вісник*. 2024. № 2. С. 59-71.

6. Галицька С. В. Інформаційні ресурси з історії України на сайтах провідних бібліотек світу: дослідження формування розділів електронних каталогів. *Бібліотечний вісник*. 2025. № 1. С. 97–111

7. Галицька С. В. Представлення структури галузевих розділів на сайтах національних бібліотек на прикладі ветеринарних наук. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 3. С. 79–91.

8. Галицька С. В. Тематичний пошук у каталогах національних бібліотек: досвід країн Балтії. *Бібліотечний вісник*. 2020. №. 5. С. 14–20.

9. Галицька С. В., Устинова Т. П. Німецька національна бібліотека: пошук за класифікацією М. Дьюї. *Вісник Книжкової палати України*. 2020. №. 9. С. 48–52.

10. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-biblioteka-konhresu-ssha/32865360.html>

11. Сайт Бібліотеки УКУ. URL: <https://center.ucu.edu.ua/biblioteka/>

12. Семантичні технології у науковій бібліотеці: колективна монографія / Лобузін К. В. та ін. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2019. 312 с.

13. Classification Web. URL: <https://classweb.org/>

14. Deutsche Nationalbibliothek. URL: https://www.dnb.de/DE/Home/home_node.html

15. Library of Congress Subject Headings. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Library_of_Congress_Subject_Headings

16. LIBRIS. URL: www.libris.kb.se

References for § 2.6

1. Biblioteka UKU initsiiuvala zminy do klasyfikatsii knyh u Bibliotetsi Konhresu SSHA [The UCU Library initiated changes to the classification of books in the US Library of Congress]. Retrieved from <https://ucu.edu.ua/news/vidstoyuyemo-suchasnu-istoriyu-ukrayiny-biblioteka-uku-initsiyuvala-zminy-do-klasyfikatsiyi-knyg-u-bibliotetsi-kongresu-ssha/> [In Ukrainian].

2. Lobuzina, K. V. (Et al.). (2022). Bibliotechni portaly znan [Library knowledge portals]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

3. Halytska, S. V. (2022). Bibliotechni klasyfikatsii v informatsiino-poshukovykh systemakh: dosvid bibliotek universytetiv Nimechchyny [Library classifications in information and search systems: the experience of German university libraries]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 2, 70-83. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.02.070> [In Ukrainian].

4. Halytska, S. V. (2023). Vidpovidnist mizh systemamy klasyfikatsii v informatsiino poshukovykh systemakh bibliotek [Correspondence between classification systems in information and search systems of libraries]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1, 43-55. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2023.01.043> [In Ukrainian].

5. Halytska, S. V. (2024). Detalizatsiia struktury tematychnoho navihatora Natsional'noyi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho na prykladi rozdliv «Okhorona zdorovia. Medychni nauky» [Detailing the structure of the thematic navigator of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: on the example on the section «Health Care. Medical Sciences»]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 2, 59-71. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.02.059> [In Ukrainian].

6. Halytska, S. V. (2025). Informatsiyni resursy z istoriyi Ukrayiny na saytakh providnykh bibliotek svitu: doslidzhennya formuvannya rozdiliv elektronnykh katalohiv [Information resources on the history of Ukraine on the websites of leading libraries in the world: a study of the formation of sections of electronic catalogs]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1, 97-111. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2025.01.097> [In Ukrainian].

7. Halytska S. V. (2024). Predstavlennya struktury haluzevykh rozdiliv na saytakh natsional'nykh bibliotek na prykladi veterynarnykh nauk [Presentation of the structure of sectoral sections on the websites of national libraries using the example of veterinary sciences]. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, 79-91. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.03.079> [In Ukrainian].

8. Halytska S. V. (2020). Tematychnyy poshuk u katalohakh natsional'nykh bibliotek: dosvid krayin Baltiyi [Thematic search in the catalogs of national libraries: the experience of the Baltic States]. *Bibliotechnyi visnyk*, 5, 14-20. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2020.05.014> [In Ukrainian].

9. Halytska, S. V., & Ustinova, T. P. (2020). Nimetska natsionalna biblioteka: poshuk za klasyfikatsiieiu M. Diui [German National Library: a search by M. Dewey's classification]. *Visnyk Knyzhkovoi Palaty*, 9, 48-52. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2020.9\(290\).48-52](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2020.9(290).48-52) [In Ukrainian].

10. Radio Svoboda [Radio Svoboda]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-biblioteka-konhresu-ssha/32865360.html> [In Ukrainian].
11. Website of the UCU Library [Sayt Biblioteky UKU]. Retrieved from <https://center.ucu.edu.ua/biblioteka/> [In Ukrainian].
12. Lobuzina, K. V. (Etc.). (2019). Semantychni tekhnolohii u naukovii bibliotetsi [Semantic technologies in the scientific library]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian]
13. Classification Web. Retrieved from <https://classweb.org/>. [In English].
14. Deutsche Nationalbibliothek. Retrieved from https://www.dnb.de/DE/Home/home_node.html. [In German].
15. LIBRIS. Retrieved from www.libris.kb.se. [In English].
16. National Central Library (Florence). Retrieved from <http://www.bncf.firenze.sbn.it/>. [In English].

Висновки до Розділу 2

Сучасне цифрове середовище зумовлює глибинну трансформацію бібліотечно-інформаційних процесів, у якій ключову роль відіграють електронні ресурси. Їх систематизація, структурована подача та інтеграція у глобальну інфраструктуру знань забезпечують ширший доступ до наукової інформації й підвищують ефективність комунікації між дослідниками. Такі ресурси стають не лише сховищем документів, а й важливим елементом інтелектуальної екосистеми, що підтримує створення, поширення та повторне використання знань. У результаті формується якісно новий рівень обслуговування, орієнтований на оперативність, зручність та достовірність інформації.

Залучення наукових видань до міжнародних систем оцінки та індексації сприяє їхній видимості, підвищує престиж наукових результатів і зміцнює позиції національної науки в глобальному інформаційному просторі. Процес інтеграції передбачає виконання чітких критеріїв якості, прозорості й етичності публікацій, що стимулює редакції до вдосконалення редакційної політики. У результаті формується конкурентоспроможне середовище, де наукові журнали стають рівноправними учасниками світової наукової комунікації, а дослідники отримують ширші можливості для обміну знаннями й підвищення цитованості своїх праць.

Упровадження централізованих платформ відкритих наукових публікацій забезпечує системність, доступність і довгострокове збереження академічних результатів. Такі системи сприяють встановленню єдиних стандартів метаданих, ідентифікації авторів і прозорості наукового процесу. Вони підтримують відкриту модель поширення знань, зменшують бар'єри для дослідників і підсилюють репутаційний потенціал наукових інституцій. Завдяки цьому створюється цілісний інформаційний простір, де кожне дослідження набуває більшої видимості й може бути інтегроване в міжнародні наукові процеси.

Створення сучасної цифрової платформи для зберігання та поширення наукових матеріалів суттєво впливає на розвиток наукової комунікації, забезпечуючи її відкритість і динамічність. Така платформа дає змогу представити результати досліджень у структурованому вигляді, полегшує пошук та цитування матеріалів, а також підтримує довготривале архівуван-

ня. Інноваційні можливості інтеграції, зокрема взаємодія з міжнародними ідентифікаційними системами, підсилюють цінність ресурсу та сприяють розширенню наукового співробітництва. Це робить цифрову інфраструктуру важливою складовою розвитку національної науки.

Використання стандартизованих і надійних даних про імена, організації та предметні рубрики значно покращує якість пошукових сервісів бібліотеки. Такі дані забезпечують однозначність ідентифікації, мінімізують інформаційні помилки та полегшують навігацію в складних масивах знань. Опрацювання авторитетних записів сприяє інтеграції бібліотечних ресурсів у глобальні інформаційні мережі, підвищує точність тематичного пошуку й оптимізує роботу з електронними каталогами. Це створює більш ефективне середовище для дослідників, які потребують швидкого й коректного доступу до наукової інформації.

Застосування ієрархічних моделей організації знань у провідних бібліотеках світу демонструє ефективність тематичного пошуку, що ґрунтується на логічній структурі понять. Такий підхід полегшує користувачам орієнтацію в складних інформаційних масивах і сприяє точнішому відбору джерел відповідно до дослідницьких потреб. Впровадження подібних систем у бібліотеках забезпечує узгодженість термінології, інтероперабельність каталогів і поліпшення сервісів пошуку. Це дозволяє підвищити якість інформаційного обслуговування та інтегрувати національні ресурси в міжнародний контекст.

Наукові бібліотеки залишаються ключовими інституціями у формуванні та підтримці глобальної екосистеми знань, поєднуючи традиційні функції з інноваційними цифровими технологіями. В умовах стрімкої інформатизації вони перетворюються на активних учасників наукової комунікації, забезпечуючи відкритість результатів досліджень, ефективний пошук даних та довготривале збереження інтелектуальної спадщини. Подальші перспективи пов'язані з розширенням інтеграції в міжнародні інформаційні мережі, розвитком сервісів на основі штучного інтелекту, поглибленням роботи з авторитетними даними та підтримкою відкритої науки. У цьому контексті бібліотеки виступають стратегічними центрами знань, що формують інноваційний потенціал суспільства й сприяють сталому розвитку наукової сфери.

SUMMARY

In § 2.1. ***“Electronic information resources of scientific libraries in the knowledge infrastructure of the digital society”*** (Nataliia Samokhina, Inna Pelukhovska), authors analyzed that the modern digital environment is causing a profound transformation of library and information processes, in which electronic resources play a key role. Their systematization, structured presentation, and integration into the global knowledge infrastructure provide broader access to scientific information and increase the effectiveness of communication between researchers. Such resources become not only a repository of documents, but also an important element of the intellectual ecosystem that supports the creation, dissemination, and reuse of knowledge. As a result, a qualitatively new level of service is formed, focused on the speed, convenience, and reliability of information.

In § 2.2. ***“Integration of scientific periodicals into the global scientometric space”*** (Nataliia Samokhina, Liliia Kudimenko) describe the process of involving scientific publications in international evaluation and indexing systems, which contributes to their visibility, increases the prestige of scientific results, and strengthens the position of national science in the global information space. The integration process requires compliance with clear criteria for quality, transparency, and ethics in publications, which encourages editorial offices to improve their editorial policies. As a result, a competitive environment is formed where scientific journals become equal participants in global scientific communication, and researchers gain broader opportunities to exchange knowledge and increase the citation rate of their works.

In § 2.3. ***“Scientific academic publications in a centralized open publication system”*** (Nataliia Samokhina, Inna Peliukhovska) argue that the introduction of centralized platforms for open scientific publications ensures the systematicity, accessibility, and long-term preservation of academic results. Such systems contribute to the establishment of uniform standards for metadata, author identification, and transparency of the scientific process. They support an open model of knowledge dissemination, reduce barriers for researchers, and enhance the reputational potential of scientific institutions. This creates a coherent information space where each study gains greater visibility and can be integrated into international scientific processes.

Section § 2.4. ***“The VNLU Repository as an Innovative Component of Modern Digital Scientific Communication”*** (Nataliia Samokhina, Oleksandr Martyniuk) concludes the creation of a modern digital platform for storing and disseminating scientific materials has a significant impact on the development of scientific communication, ensuring its openness and dynamism. Such a platform allows research results to be presented in a structured form, facilitates the search and citation of materials, and supports long-term archiving. Innovative integration capabilities, including interaction with international identification systems, enhance the value of the resource and promote the expansion of scientific cooperation. This makes digital infrastructure an important component of national scientific development.

In § 2.5. ***“Working with authoritative data as a means of improving the search service of a scientific library”*** (Olha Isaieva, Maryna Dorosh, Tetiana Vlasova) describes the use of standardized and reliable data on names, organizations, and subject headings significantly improves the quality of library search services. Such data ensures unambiguous identification, minimizes information errors, and facilitates navigation in complex knowledge arrays. The processing of authoritative records contributes to the integration of library resources into global information networks, increases the accuracy of thematic searches, and optimizes the use of electronic catalogs. This creates a more efficient environment for researchers who need fast and accurate access to scientific information.

In § 2.6. ***“Organizing thematic searches according to library hierarchy: the experience of national libraries around the world”*** (Svitlana Halytska) examines the use of hierarchical models of knowledge organization in leading libraries around the world, demonstrating the effectiveness of thematic searches based on a logical structure of concepts. This approach makes it easier for users to navigate complex information arrays and facilitates more accurate selection of sources in accordance with research needs. The implementation of such systems in libraries ensures consistency of terminology, interoperability of catalogs, and improved search services. This allows for higher quality information services and the integration of national resources into the international context.

AUTHORS

- Maryna Dorosh** Junior Researcher, Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
e-mail: dorosh@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1093-3926>
- Svitlana Halytska** Researcher, Department of integrated processing of documents, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
e-mail: galizkaya@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7902-8580>
- Olha Isaieva** Researcher, Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
e-mail: isaeva@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8936-6361>
- Liliya Kudymenko** Junior Researcher, Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
e-mail: kudymenko@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2322-3173>
- Oleksandr Martyniuk** Junior Researcher, Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine),
e-mail: martynyuk@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8246-640X>
- Inna Pelukhovska** Junior Researcher, Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine),
e-mail: pelukhovska@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5721-7038>
- Nataliia Samokhina** PhD in Technical Sciences, Senior Researcher, Head of Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
e-mail: samokhina@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6985-0973>

Tetiana Vlasova

Junior Researcher, Department of Scientific Organization
of Electronic Information Resources, V. I. Vernadskyi
National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine),
e-mail: vlasova@nbuv.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3237-8019>